

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
FARS DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

NÂDİM-İ GEYLÂNÎ DÎVÂNİ
(İNCELEME-METİN)

Zeynep YEŞİLDAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman:
Doç. Dr. İbrahim KUNT

Konya 2016

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin

Adı Soyadı ZEYNEP YEŞİLDAL

Numarası 134209022002

Ana Bilim / Bilim Dalı Doğu Dilleri ve Edebiyatları /Fars Dili ve Edebiyatı

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tez Danışmanı Doç. Dr. İbrahim KUNT

Tezin Adı Nâdim-i Geylânî Dîvânı (İnceleme-Metin)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Nâdim-i Geylânî Dîvânı (İnceleme-Metin) başlıklı bu çalışma 14/07/2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Doç. Dr. İbrahim KUNT

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Sinan TAŞDELEN

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Murat AK

Jüri Üyesi

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin

Adı Soyadı ZEYNEP YEŞİLDAL

Numarası 134209022002

Ana Bilim / Bilim Dalı Doğu Dilleri ve Edebiyatları /Fars Dili ve Edebiyatı

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tezin Adı Nâdim-i Geylânî Dîvânî (İnceleme-Metin)

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

Öğrencinin

Adı Soyadı	ZEYNEP YEŞİLDAL		
Numarası	134209022002		
Ana Bilim / Bilim Dalı	Doğu Dilleri ve Edebiyatları /Fars Dili ve Edebiyatı		
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
Tez Danışmanı	Doç. Dr. İbrahim KUNT		
Tezin Adı	Nâdim-i Geylânî Dîvânı (İnceleme-Metin)		

ÖZET

Bu çalışma, Nâdim-i Geylânî'nin Farsça Dîvânı'nın metni, tercümesi ve incelenmesinden oluşmaktadır.

Nâdim-i Geylânî Dîvânı, XVII. yüzyılda Hindistan sahasında yazılan Farsça Dîvanlardan biridir. XVII. Yüzyılda Hindistan sahasında, Babürlü Devleti zamanında Farsça olarak yazılmıştır.

Tek nüshası Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesinde Y00206-I numara ile kayıtlı olan Nâdim-i Geylânî Dîvânı, toplam 39 yaprakta yer alan 576 Farsça beyitten oluşmaktadır. Kaside türünde şiir yazmayan Nâdim-i Geylânî, Dîvân'ında Gazel tarzında şiirlere yer vermiştir.

Nâdim-i Geylânî, aslen İran'ın Mazenderan bölgesinden olmakla birlikte hayatının büyük kısmını Hindistan'da geçirmiş bir şairdir. Şiirlerinden, şii mezhebinde olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nâdim-i Geylânî, Nâdim-i Geylânî Dîvânı, Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi, Farsça Dîvân.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	ZEYNEP YEŞİLDAL
Numarası	134209022002
Ana Bilim / Bilim Dalı	Doğu Dilleri ve Edebiyatları /Fars Dili ve Edebiyatı
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Doç. Dr. İbrahim KUNT
Tezin İngilizce Adı	DIWAN OT NADIM-E GEYLANİ (INVESTIGATION-TEXT)

SUMMARY

This study involves Nadem-e Geylani's persian diwan text, its translation and its analysing.

Nadem-e Geylani Diwan is one of the diwans that was written in Indian region in the 17th century. It was written in Persian in Indian Region, in Babur Empire period.

Nadem-e Geylani Diwan, its only copy is recarded with the number Y00206-I in Religious Affairs Administration Library consisted of 576 persian coupled that placed totally in 39 pages. He didn't write evlagiums, but there was lyric genres in his diwan.

Nadem-e Geylani natively was from Persian Mazenderan state, but he was a poet living most in India. It is thought he was Shia.

Keywords: Nadem-e Geylani, Nadem-e Geylani Diwan, Religious Affairs Administration Library, Persian Diwan.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
KISALTMALAR.....	V
GİRİŞ.....	1
a. BABÜR İMPARATORLUĞU'NUN KURULUŞU	1
b. ŞAH CİHAN DÖNEMİ.....	2
c. FARS EDEBİYATINDA HİNT ÜSLUBU	2
I. BÖLÜM.....	5
NÂDİM-İ GEYLÂNÎ'NİN HAYATI	5
I.a. ADI VE MAHLASI.....	5
I.b. HAYATI.....	5
I.c. AİLESİ.....	7
I.d. TAHSİLİ VE SOSYAL DURUMU.....	7
I.e. YAŞADIĞI ÇEVRE.....	8
I.f. İNANCI VE DÜŞÜNCESİ	8
I.g. ESERLERİ.....	9
I.h. EDEBİ KİŞİLİĞİ	9
I.i. ÜSLUBU	9
II. BÖLÜM	11
NÂDİM-İ GEYLÂNÎ DÎVÂNÎ'NİN TANITIMI.....	11
II.a. ESERİN TAVSİFİ.....	11
II.b. YAZMA NÜSHANIN İMLA ÖZELLİKLERİ.....	11
II.c. HAZIRLANAN METNİN İMLA ÖZELLİKLERİ	12
II.d. ESERDE İSMİ GEÇEN ŞAHSİYETLER	13
II.e. PEYGAMBERLERE VE KISSALARINA YAPILAN TELMİHLER.....	16
II.f. NÂDİM'İN TÜRK'LERE YAPTIĞI ATIFLAR.....	20
II.g. DÎVANİ İSTİLAHLAR	20
II.h. MUSİKİ İSTİLAHLAR	20
İNDEKS.....	22
III. BÖLÜM	24
NÂDİM-İ GEYLÂNÎ DÎVÂNÎ'NİN FARSÇA METNİ VE TERCÜMESİ	24
III.a. NÂDİM-İ GEYLÂNÎ DÎVÂNÎ'NİN FARSÇA METNİ.....	24

III.b. NÂDİM-İ GEYLÂNÎ DÎVÂNI'NİN TÜRKÇE TERCÜMESİ.....	52
III.c. YAZMA ESERİN İLK VE SON YAPRAK GÖRÜNTÜLERİ.....	123
SONUÇ.....	125
KAYNAKLAR	126

ÖNSÖZ

Nâdim-i Geylânî Dîvânı, XVII. yüzyılda Hindistan sahasında yazılan Farsça Dîvanlardan biridir. Hindistan, bir taraftan Babürlü Devletinin egemenliği altında yaşayan müslümanların bulunduğu, diğer taraftan tasavvuf düşüncesinin asli dayanaklarının en erken dönemlerde ortaya çıktığı yer olarak göze çarpmaktadır. Hindistan'da kaleme alınan dîvanların araştırılıp incelenmesi bu ve benzeri açılardan oldukça önemlidir.

Bu çalışma, bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, Nâdim-i Geylânî'nin yaşadığı yer ve döneme açıklık getirmek amacıyla Bâbürlü İmparatorluğunun Şahcihân dönemi tarihinden kısaca bahsedilmiş, Nâdim'in şiirinin özelliklerinin anlaşılmasına yardımcı olmak amacıyla bir de "Fars Edebiyatında Hint Üslûbu" başlıklı küçük bir kısım kaleme alınmıştır.

Birinci Bölümde Nâdim-i Geylânî'nin hayatı, edebi kişiliği ve üslubu hakkında tezkire ve makalelerden elde edilen bilgiler kaydedilmiş, ikinci bölümde ise Nâdim-i Geylânî Dîvânı'nın tanıtımı yapılmıştır. Üçüncü bölümde Dîvân'ın Farsça metni ve Türkçe tercümesi verilmiş, araştırmacılara kolaylık olması açısından çeşitli fihristler de çalışmaya eklenmiştir.

Tüm dikkat ve titizliğe rağmen bu çalışmanın da bazı eksiklik ve hataları erbabı tarafından görülecektir. Bu konuda yapılan eleştiriler daha da iyi bir çalışma ortaya koymamıza yardımcı olacak, azmimizi artıracak, sonraki çalışmalar için bize kuvvet verecektir.

Bu çalışma sırasında yardımlarını esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. İbrahim KUNT'a ve bölümdeki diğer hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Zeynep YEŞİLDAL
2016

KISALTMALAR

- b. : bin, oğlu.
bkz. : bakınız.
C. : cilt.
çev. : çeviren.
h. : hicrî.
Hz. : Hazreti.
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
ra : Radiyallâhu anh (Allah ondan razı olsun).
S. : sayı.
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
ö. : ölüm tarihi.
Yay. : Yayınları.

GİRİŞ

a. BABÜR İMPARATORLUĞU'NUN KURULUŞU

Babür İmparatorluğu 1526 yılında Zahirreddin Muhammed Babür tarafından Delhi'de kurulmuş, varlığını 1858 yılına kadar devam ettirerek İngiliz sömürgeciliği neticesinde yıkılarak bugünün Hindistan Devletinin alt yapısını teşkil etmiştir.

Önce Gazne Devleti, sonrasında ise Timur Devleti döneminde İç Asya'da giderek artan Türk nüfusu, Gazne ve Timur Devletlerinin yıkılmasından sonra henüz büyük bir devlet haline gelememişlerdi ve küçük beylikler ve devlet olamayan hükümdarlıklar halinde varlıklarını devam ettirmekteydiler. Bu yerel beyliklerden biri olan Fergana Hükümdarlığı da Timur'un torunlarından olan Şeyh Ömer Mirza idaresinde Fergana bölgesinde hüküm sürmekteydi. (Konukçu, 1991: 404)

Fergana Hükümdarlığının Hanı Şeyh Ömer Mirza, 1504 yılında vefat ettiğinde saltanat varisi olarak büyük oğlu Zahirreddin Muhammed Babür saltanat makamına geçecekti. Ancak amcası saltanat üzerinde hak iddia ederek hükümdarlık mücadelesi içerisine girişince henüz 21 yaşında olan Zahirreddin Muhammed, kendisine bağlı ordusu ile birlikte Kabil'e kaçmak zorunda kaldı. Burada güçlenerek kendisini Timur'un varisi ilan etti ve Babür İmparatorluğunun temellerini attı (1507).

Kabil'de itibar edilir bir güce eriştikten sonra 1519'da Sind ırmağı boylarına kadar ilerledi. Pencap bölgesini yerel hükümdarlıklardan alarak hâkimiyet alanını genişletti ve 3 yıl sonra Sind ırmağını geçerek Belüçistan bölgesini de topraklarına kattı. Belüçistan bölgesine kadar yerel hükümdarlarla mücadele eden Zahirreddin Muhammed Han, Delhi bölgesinde güçlü bir devlet kurmuş olan İbrahim Ludi ile karşılaştı. 100 bin kişilik devasa ordusu ile yenilmez bir güç olarak Delhi'ye hükmeden İbrahim Ludi, binlerce savaş fili ve ağır piyadeler ile bölgesinde korku salan bir devlet konumunda idi. Zahirreddin Muhammed Han'ın ise ancak 13 bin atlı süvarisi bulunuyordu. İki yıllık hazırlık neticesinde ordusunu güçlendiren Zahirreddin Muhammed Han, Osmanlı göçmeni Mustafa Rumi adlı bir komutan vasıtası ile küçük bir topçu birliğine sahip hale geldi. (Konukçu, 1991: 404)

Zahirreddin Muhammed Han, bir kısım ateşli silahlar da temin ederek ordusunu güçlendirdi ve 1524'de Delhi üzerine yürüyüp İbrahim Ludi ile büyük bir mücadele içerisine girişti. Mustafa Rumi tarafından temin edilen topçu birlikleri ve ateşli silahlarla önemli bir avantaj elde ederek 13 bin kişilik ordusu ile 100 bin kişilik Ludi

ordusunu mağlup edip 1000 adet savaş fili aldı ve ordusunu muazzam bir güce kavuşturdu. Delhi, Sind ve Belüçistan'ın hâkimi durumuna gelen Zahiraddin Muhammed Han, hâkimiyetini devletleştirmek için çalışmalara başlayarak iki yıl içerisinde devlet teşkilatlanmasını ve ordusunu düzenledi, 1526 yılında devlet haline gelerek Babür İmparatorluğunu tarih sahnesine çıkarttı. (Konukçu, 1991: 404)

b. ŞAH CİHAN DÖNEMİ

Şah Cihan (slt. 1628 – 1658), ağabeyi Hürrem Şah'ın beklenmedik ölümü üzerine yeniden fitili ateşlenen saltanat mücadeleleri içerisinde yer alarak diğer kardeşleri üzerinde baskın gelip Babür İmparatorluğunun hükümdarı olmuştu. Yeniden bir saltanat mücadelesi baş göstermemesi ve kendisine yeni bir rakip çıkmaması için büyük bir katliama imza atarak kendi oğulları hariç saltanat ailesindeki tüm erkekleri öldürttü ve hükümdarlığını güvence altına aldı. (Özcan, 2010: 252)

Şah Cihan, kendi oğulları dışında tüm saltanat varislerini öldürtüp hükümdarlığını güvence altına aldıktan sonra ülkesinin idaresini üstlenebildi. Ancak Şah Cihan da babası Cihangir Han gibi sefahate düşkün bir hükümdardı. Hâkimiyeti döneminde hiçbir askeri ve idari başarı elde edemediği gibi yine babası Cihangir Han döneminde ortaya çıkan İngiliz Sömürgecilerin faaliyetlerine göz yumdu. Her ne kadar İngiliz sömürgecilerinin ticari faaliyetleri ülkeye önemli bir vergi geliri getirirse de zamanla Hint yarımadasını zapt edecek İngilizler için bir köprü vazifesi gören ticaret yolları ve imtiyazlı ticaret anlaşmaları Babür İmparatorluğunun yıkımına sebep olan süreci hızlandırdı. Şah Cihan, 30 yıllık hâkimiyeti döneminde devletin idari ve siyasi istikametine yön veremedi. 1658 yılında hastalanarak vefat edince yerine oğlu Evrengzib geçti. (Genç, 1981: 186-187)

c. FARS EDEBİYATINDA HİNT ÜSLUBU

Hint üslubu Fars edebiyatı ve Hint sanat zevkinin senteziyle meydana gelmiş ve Safevîler döneminde tarihî bir zorunluluğa binaen ortaya çıkmış edebî bir ekoldür. (Okumuş, 2008: 107).

Şiirin saraydan çıkması ve eski ve geleneksel anlamıyla saraydaki şairler sınıfının ortadan kalkması, bütün sınıflara şairlik iddiasında bulunma hakkı vermiştir. Bu dönemde İran kültürünün Hint kültürüne nisbetle daha iyi bir kültür, Hint kültürünün ise sosyolojik kaidelere göre daha alt bir kültür olduğu gerçeği, üzerinde durulması gereken bir konudur. Yani Hint kültürü, İran kültüründen etkileniyordu. Fars dilinde eser vermek, şiir söylemek ve Fars kültürüne vakıf olmak, Hindistan edipleri için gıpta konusuydu. (Safa, 1372, V/1, 522-523)

Hint üslubunun Baba Figânî-i Şîrâzî'ye (ölm. 1516, 1517) dayandığını ifade eden görüşler bulunmaktadır. Figânî, kendinden önceki üstadları ve onların şiir üsluplarını aşmaya yönelen, bu yolda da kendine has bir şiir tarzını yakalayan bir şairdir. Bu yüzden yeni mazmun arayışı, taze ve işlenmemiş konular bulma ve daha çok mana ve hayali ön plana çıkarma gibi özellikleriyle, Sebk-i Hindî'nin temelini atan kişi olarak kabul edilmektedir. (Şemîsâ, 1374: 287)

Hint üslubunun dil özellikleri çeşitli halk katmanlarından edebi tahsilleri olmayan insanların şiire yönelmesi, çarşı-pazar dilinin şiire girmesine sebep olmuş ve bu yüzden de şiir diline farklı bir canlılık kazandırmıştır. Bir taraftan şiir kelime ve kavramlarının çerçevesi genişlemiş, diğer taraftan eski edebî lezzetlerden birçoğu şiir sahnesinden silinmiştir. O kadar ki Hint üslubu şiir dilinin Farsçanın yeni dili olduğunu ve artık eski dilin özellikle Horasan üslubunun özelliklerinin onda yeri olmadığını söylemek mümkündür. (Şemîsâ, 1374: 295-296)

Hint üslubunun şiiri, şekle değil, manaya önem veren bir şiirdir. Şairler dilden çok anlam'la ilgilendirler. Bir edibin deyişiyle dünyada Sâib-i Tebrîzî'nin şiirlerinde geçmemiş mazmun ve mana yoktur. O, gul-i kâlî, tondbâd-ı beyâbân ve tebhâl gibi kelimelerden mazmun çıkarmıştır. Bu üslubun şairleri, mazmun çıkarmak uğruna tabiat ve zihin dünyasındaki her şeyden istifade etmişlerdir. Ama bunlar hep yüzeyseldir. Firdevsî'nin Şehname'si, Mevlânâ'nın Mesnevî'si, Attâr, Senâî ve Nizâmî'nin eserleri gibi manalı büyük yapıtların çıkmasına sebep olmamıştır. Hint üslubu edebiyatı, minyatür edebiyattır. Anlam'ın uzunluğu bir beyitten öteye geçmez. Ötesi, methetme ve kötüleme teması bir beyit düzeyinde işlenir ve neticede bir deftere not alınmasına, ezberlenmesine, güzel bir yazıyla yazılıp kahvehane duvarlarına veya beyaz sayfalara resmedilmesine neden olur. Sonuçta müphem şekline rağmen o konular, daha anlaşılır ve daha özet hale getiriliyordu. Hint üslubu şairlerinin çabası,

mazmun bulmak ve özel hayali ve göz alıcı manayı, başka bir ifadeyle cüz'î fakat yeni, söylenmemiş ve ifadesi hayret verici bir düşünceyi göstermektir. Hint üslubu şiiri, mevzû şiiri değil, mazmun şiiridir. Ama resmî edebî mevzûların düzeyi düştüğünden, edebiyatta her mevzû söz konusu edilebilir. Neticede bu durum, Fars edebiyatının yararına sonuçlanmıştır. Bu dönemin şiirinde ilgi çekici bir husus, Hintlilerin mezheb, âdet ve gelenekleri ile ilgili düşünce ve kavramların girmesidir. Konu, pek o kadar göz alıcı olmasa da, ciddî bir şekilde mütalaa edilmesi yerinde olur. Hint üslubu şiiri, mevzû şiiri değil, mazmun şiiridir. Ama resmî edebî mevzûların düzeyi düştüğünden, edebiyatta her mevzû söz konusu edilebilir. Neticede bu durum, Fars edebiyatının yararına sonuçlanmıştır. Bu dönemin şiirinde ilgi çekici bir husus, Hintlilerin mezheb, âdet ve gelenekleri ile ilgili düşünce ve kavramların girmesidir. Konu, pek o kadar göz alıcı olmasa da, ciddî bir şekilde mütalaa edilmesi yerinde olur. (Okumuş, 2008: 126).

I. BÖLÜM

NÂDİM-İ GEYLÂNÎ'NİN HAYATI

I.a. ADI VE MAHLASI

Nâdim-i Geylânî'nin adı, birçok tezkirede Şehsüvar Bey olarak kaydedilmektedir. (Fahrüzzemânî, 1340: 838) Nâdim-i Geylânî'nin Dîvân'ında bulunan şiirlerinde, kendisinin mahlâs olarak Nâdim kelimesini kullandığı görülmektedir.

Örnek: 3b/8:

دیوانه را چه باد بهار و چه باغها^۱ نادم نه از سموم بسوزد نه از نسیم

Örnek: 5b/9:

در حلقهٔ ما خرقهٔ پشمینه حرامست^۲ عریانی تنِ نادم اگر زیب جنونست

Makâlâtü'ş-şuarâ isimli tezkirede Nâdim'in fasih söyleyenlerin meclisinde başköşede bulunmakla birlikte çok öfkeli ve utanmaz bir genç olduğu, daha sonra nefsinin kırarak bu huyundan vazgeçip tövbe ettiği ve bu yüzden Nâdim mahlâsını edindiği belirtilmektedir. (Kâni-i Tetevî,1952: 797)

Aga Bozorg et-Tahrânî'nin ez-Zerîa ilâ Tesânîfi'ş-Şîa isimli eserinde, önce Dîvân-ı Nâdim-i Geylânî ismi verilmiş ve Nâdim-i Lâhîcî maddesine bakılması istenmiştir. Nâdim-i Lâhîcî maddesinde ise Nâdim-i Geylânî'nin hayatı ve Dîvânı kısaca tanıtılmıştır. Dolayısıyla buradan, Nâdim'in Geylânî ve Lâhîcî nispelelerinin olduğu ortaya çıkmaktadır. (Aga Bozorg et-Tahrânî, ez-Zerîa, IX/4, 6) Hindistan bölgesinde bulunan şairler için hazırlanmış bir tezkire olan Makâlâtü'ş-şuarâ isimli eserde de Nâdim'in nispesi Lâhîcânî olarak kaydedilmiştir (Kâni-i Tetevî,1952: 797)

I.b. HAYATI

¹ Nadim, ne zehirlerden yakıtır, ne de rüzgârdan; Deliye ne fark eder bahar rüzgârı, ne fark eder bağlar.

² Nadim'in teninin çıplaklığı, deliliğe yakışıyorsa; Bizim halkamızda yünlü hırka giymek haramdır.

Meyhâne Tezkiresi'nde doğum yeri olarak Lâhican'ın Seyyid Eşref kasabası kaydedilmekte ve ayrıca olgunluk dönemine kadar bu şehirde kaldığı da belirtilmektedir. (Fahrüzzemânî, 1340: 838) Aynı eserde olgunluk çağlarında Hindistan'a gittiği, Hindistan'ın birçok bölgesini ziyaret ettiği ve bu ziyaretler sırasında herhangi bir kişinin emrine girmediği de kaydedilmektedir. (Fahrüzzemânî, 1340: 838)

Meyhâne Tezkiresi'nin yazarı Molla Abdünnabî Fahrüzzemânî-i Kazvînî, Nâdim-i Geylânî ile 1020/1611-1612 yılında Keşmir'de bizzat görüştüğünü belirtip zamanının çoğunu tavla oynayarak geçirdiğini, maîşetini bu oyundan kazandığını, tavla oynamadığı zamanlarda ise içki içmekle meşgul olduğunu kaydetmektedir. (Fahrüzzemânî, 1340: 838)

Aga Bozorg et-Tahrânî'nin ez-Zerîa ilâ Tesânîfi'ş-Şîa isimli eserinde Nâdim-i Geylânî'nin hayatı hakkında şu bilgiler kaydedilmektedir:

“Adı Şehsüvar Bey'dir. Mâzenderan bölgesinde bulunan Lâhican isimli şehrin şerefli bir çocuğudur. Hindistan'a gidip orada Fahrüzzemânî'yi 1026/1617 yılında, Keşmir'de gördü. Ömrü 30 sene idi. Hindistan'da Molla Nazîrî ile buluştu. Şah Safî ve Bahâ döneminde İsfahan'a döndü ve orada bir müddet yaşadktan sonra 1050/1640-1641 yılında öldü. (Tahrânî, ez-Zerîa, IX/4, 6)

Makâlâtü'ş-şuarâ isimli tezkirede Nâdim'in vatanından ayrıldıktan sonra Dekken'e gittiği ve Muhammed Hüseyin Nazîrî-i Nîşâbûrî (ö. 1022 h.) ile görüştüğü, onun vefatından sonra bir mersiye kaleme aldığı belirtilmiş, bu mersiye eserde kaydedilmiştir. (Kâni-i Tetevî, 1952: 797)

Makâlâtü'ş-şuarâ'da Nâdim'in hayatını anlatırken Muhammed Hüseyin Nazîrî-i Nîşâbûrî (ö. 1022 h.)'nin vefatından sonra Bengal'e, sonra Tete ve Patna beldelerine daha sonra da İsfahan'a gelip vefat ettiği belirtilmektedir. (Kâni-i Tetevî, 1952: 797)

Takiyyüddin Muhammed Evhadî'nin Arafâtü'l-âşıkîn ve arasâtü'l-ârifîn adlı eserinde, diğer tezkirelerde bulunmayan dikkat çekici bir durumdan bahsetmektedir. Olayı bizzat görerek anlattığı için doğru kabul edilebilir. Anlatılan durum şu şekildedir:

“Ben Gucerat'a gittiğim zaman Nâdim-i Geylânî de orada bulunuyordu. Nâdim, Mevlânâ Nazîrî'yi öven bir kaside söyleyip onun hizmetine girdi. O da hediye, altın,

at vb. konularda Nâdim'e yardım etti. Ülkenin padişahı olan Cihangir, Nazîrî ile görüşmek isteyince, Agra'ya padişahı görmeye giderken yanında Nâdim'i de götürdü ve şahzâde Hurrem'in çocuğu Şahcihân'ın mülâzımı (asistan) yaptı. Mevlana Nazîrî öldükten sonra beyninden hastalanan Nâdim sarayla olan bağlantısını keserek genellikle seyahat edip tavlâ oynamaya başladı. Agra'dan Bengal'e gidip burada bir yıl kaldıktan sonra 1024 yılının Ramazan ayında Agra'ya geri döndü." (Takiyyüddin, 1388: 3931-3932)

İsfahan'da öldüğü konusunda kaynaklarda fikir birliği olduğu halde, ölüm tarihi konusunda bilgi veren az kaynak bulunmaktadır. Dânişnâme-i Edeb-i Fârsî der Şibh-kâre isimli eserde 1050/1640-1641 yılında vefat ettiğini söylemektedir. (Ateşincan, 1380, 2491) Tezkirelerin birçoğu İsfahan'da öldüğünü söylemekle yetinip, ölüm tarihini belirtmemektedirler.

Nâdim'in kaç yıl ömür sürdüğü konusunda kaynaklarda fikir birliği bulunmamaktadır. Zerîa, onun sadece 30 sene yaşadığını ileri sürerken, Dânişnâme-i Edeb-i Fârsî 990'da doğup 1050'de vefat ettiğini yani 60 sene yaşadığını söylemektedir. (Ateşincan, 1380, 2491) Tezkire-i Nasrâbâdî ise 70 sene yaşadığını kaydetmektedir. (Nasrâbâdî, 1378: 344)

I.c. AİLESİ

Kısa bir hayata sahip olduğunu yukarıda belirtilen kaynaklardan öğrendiğimiz Nâdim-i Geylânî'nin ailesiyle ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Genç yaşlarda Hindistan'a gittiği ve orada önemli şahıslarla görüştüğü bilinmektedir. Genç denebilecek yaşlarda hastalandıktan sonra tavlâ oynayarak hayatını idame ettiren bir kişinin evlenmesi ve bir aile sahibi olması çok mantıklı görünmemektedir. Kaç sene olduğu tam olarak bilinmemekle birlikte, birkaç senelik Hindistan gezisinden sonra tekrar İran'a, Hindistan'a dönmesi de onun evlenmediğini düşündürmektedir.

I.d. TAHSİLİ VE SOSYAL DURUMU

Dîvân'ından iyi bir eğitim aldığı anlaşılmaktadır. Memleketi Gilan'da ne tür bir eğitim aldığı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Hindistan'a

geldikten sonra Molla Nazîrî ile çok görüştüğü kaydedilmektedir. Hocası Molla Nazîrî'nin Şahcihan tarafından saraya çağırıldığında yanında Nâdim'i de götürdüğü ve onu sarayda mülâzım (hoca yardımcısı ya da asistan) olarak görevlendirdiği, Nâdim'in hastalanıncaya kadar aylarca bu görevde çalıştığından yukarıda bahsedilmişti. Eğitim almamış bir kişinin sarayda görevlendirilmesinin mümkün olmadığı düşünüldüğünde de onun iyi bir eğitim almış olduğu anlaşılmaktadır.

Nâdim'in şiirlerinde bulunan ince fikir ve edebi sanatlardan onun edebiyat eğitimi aldığı kamısına varılabilir.

I.e. YAŞADIĞI ÇEVRE

Şehsüvar Bey isimli Nâdim-i Geylânî, Lâhican'da dünyaya geldi ve orada şiir söylemeye başladı. Sonra Hindistan'a gitti. Hindistan'da Gucerat'ta Mevlana Nazîrî'nin hizmetine girdi. Hocası Naziri öldükten sonra hastalanınca kendisini içki ve kumara verdi. (Fahrüzzemânî, 1340: 838)

Hastalanıncaya kadar geçirdiği zamanı dikkate aldığımızda onun ilim meclislerinde bulunmaya çalışan bir insan olduğu görülmektedir. Meyhâne tezkiresi yazarı Fahrüzzemânî, onun 1000 beyitlik bir divanının olduğunu söylemektedir. (Fahrüzzemânî, 1340: 839)

Kaynaklarda, onun arkadaşlarının bir kısmının ismi verilmiştir. Bu isimlerin bazılarının başında Molla ve hakîm sıfatları bulunmaktadır. Örneğin: Molla Şererî Hemedânî, Hakîm Emîr Fağfûr-i Geylânî gibi. (Ateşincan, 1380, 2491) Buradan da Nâdim'in bilgili bir çevre içerisinde yaşadığı anlaşılmaktadır.

Dânişnâme-i Edeb-i Fârsî isimli eserde, Mevlânâ Nazîrî'nin, Nâdim-i Geylânî'nin müridi olduğu, bu yüzden Nâdim'in müridini övdüğü, yolculuklarında Nâdim'i yanında götürdüğü kaydedilmiştir. (Ateşincan, 1380, 2491)

I.f. İNANCI VE DÜŞÜNCESİ

Nâdim-i Geylânî'nin şiirlerinden, onun şiî mezhebine bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Zira şiirlerinde şiî imamlarını övmekte ve onlardan yardım istemektedir. Nâdim'in şiirlerinden inanç ve düşünce açısından herhangi bir gariplik

ya da sapıklık görülmemektedir. Onun, döneminin diğer şairleri gibi ortalama bir İslam inancına ve düşüncesine sahip olduğu düşünülebilir.

I.g. ESERLERİ

Nâdim-i Geylânî'nin bilinen tek eseri elimizdeki Dîvân'ıdır. Kaynaklarda, başka herhangi bir eserinin olduğundan bahsedilmemektedir.

I.h. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Meyhâne Tezkiresinin yazarı Molla Abdünnabî Fahrüzzemânî-i Kazvînî, onun sözlerinin olgun ve lezzetli olduğunu, şiirlerinde hamlığın az bulunduğunu belirtmektedir. (Molla Abdünnabî Fahrüzzemânî-i Kazvînî, Tezkire-i Meyhâne, 838) Hindistan bölgesindeki şairlere özgü bir tezkire olan Makâlâtü'ş-şuarâ isimli tezkire, Nâdim'in hoş fikirli ve sözlerinin gayet renkli olduğunu kaydetmektedir (Kâni-i Tetevî,1952: 797).

Tezkire-i Nasrâbâdî, Nâdim-i Geylânî'nin gazelden başka bir şiir tarzında şiir söylemediğini, 1000 beyitlik Dîvânını da kendisinin bizzat gördüğünü söylemektedir. (Nasrâbâdî, 1378: 344)

I.i. ÜSLUBU

Meyhâne tezkiresinde Nâdim'in sözlerinin çoğunun ham olmadığı, aksine pişmiş ve olgun şiirlerinin çok olduğundan bahsedilmiş, şiirlerinin lezzete sahip olduğu söylenmiştir. (Fahrüzzemânî, 1340 hş.: 837)

Takiyyüddin Muhammed-i Evhadî'nin hazırladığı Arafâtü'l-âşıkîn ve Arasâtü'l-ârifîn isimli tezkirede Nâdim'in yüksek fikirli bir genç olduğu belirtilerek güzel beyitlerinin bulunduğu, tasavvuf çeşnisinin az da olsa onun şiirlerine yansıdığı söylenmiştir. (Evhadî, 1388 hş: 3931)

Kelimâtü'ş-şuarâ isimli tezkirede Nâdim-i Geylânî'nin çok çalışkan ve iyi bir şair olduğundan bahisle Hacı Muhammed Can Kudsi'nin onun her beytine bir eşrefiye vererek satın aldığını aktarmaktadır. (Sarhoş,1389 hş.: 249)

Hindistan sahasından yazılan önemli tezkirelerden biri de Muhammed Kudretullah Kupamoy tarafından kaleme alınan Tezkire-i Netâyicü'l-efkâr'dır. Bu

tezkirede Nâdim-i Geylânî'nin çok nüktedan olduğu, fesâhat alanının ve belâgat mahkemesinin süsleyicisi olduğu belirtilmiştir. (Kupamoy, 1387: 735)

II. BÖLÜM

NÂDİM-İ GEYLÂNÎ DÎVÂNÎ'NİN TANITIMI

II.a. ESERİN TAVSİFİ

Tezhip özellikleri:

Eserde konu başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmış olup 1b ve 2a varağında metnin etrafı altın yaldızlı ve kırmızı cedvelle çerçevenmiştir. Eserin 1a varağında fevaid bulunmaktadır. Hattı Ta'lik olup manzum olarak kaleme alınmıştır.

Cilt Özellikleri:

Deffeleri kahverengi, deffelerinin kenarları vişneçürüğü rengine, sırtı pembe bez, deri kaplı mukavva bir cilt.

Kondisyon Özellikleri:

Eserin şirazesı dağılmış, bazı formaların dikişleri kopmuş, varakları su almış ve lekeler oluşmuş, bazı varaklarına kağıt yapıştırmak suretiyle tamir görmüş, bazı varakları yırtılmış ve delikler oluşmuş ve varaklarında yazılar silinmiş ve okunamaz hale gelmiştir. Eserde rakabe kaydı vardır.

II.b. YAZMA NÜSHANIN İMLA ÖZELLİKLERİ

Nâdim-i Geylânî Divanı'nın yazma halindeki nüshası bazı imla özellikleri arz eder. Bunların belli başları şu şekilde sıralanabilir:

1- Ek fiil ve bitişik zamirlerden م , munfasıl ikinci şahıs zamiri olan تو 'ya bitiştiğinde توم şeklinde yazılır. Diğer yerlerde ise توام şeklinde yazılmıştır.

2- Hâ-yı mahfîle biten kelimeler ها ile çoğul yapıldığında, bu ha'lar bazen düşürülmüş (نالهـای 18a/9) gibi yazılırken, bazende düşürülmeyip (نالهـا) şeklinde örnekte olduğu gibi yazılmıştır. Hâ-yı mahfî ile biten kelimeler آن ile çoğul

yapıldığında hâ-yı mahfî kaldırılmamış ve bu harften sonra گان eki yazılmıştır.(2b/4:

(آسودگان)

3- Biri sesli, diğeri sessiz iki yâ yanyana geldiğinde گویم şeklinde kaleme alınmışlardır.

4- Bazı yerlerdeki birlik ve nekre ya'ları hemze ile gösterilmişlerdir. نامه gibi.

5- İsim ve isim soyundan türeyen kelimelerin başındaki به edatı بیگ kelimerindeki gibi genellikle kelimeye bitişik olarak yazılmış, bazende ayrı yazılarak gösterilmiştir.

6- Noktalamaya genellikle riayet edilmiş olmakla beraber, az da olsa riayet edemediği de görülmektedir.

7- Fiil çekimlerinde می edatı bazen fiillere bitişik bazen de ayrı yazılmıştır.
(31a/2 میکشد)

8- Ek fiilin üçüncü tekil şahsı olan است kelimesi genellikle ayrı yazılmış, sadece kendinden önce gelen kelime ت harfi ile bitiyorsa başındaki elif harfi kaldırılarak kendinden önce gelen kelimeye bitleştirilmiştir. (25b/7 کجاست 5-7b/4 پر شدست)

II.c. HAZIRLANAN METNİN İMLA ÖZELLİKLERİ

Konumuzu teşkil eden divan neşre hazırlanırken bugünkü imla kurallarına uygun olması gözetilmiştir.

1-Nişane harfi olan ر müfred munfasıl zamirlerden başka isimlere de bazen bitişik, bazen ayrı yazılmıştır (آنرا 25a/3 — 19b/3 - جانرا) kelimeleri örnekte gösterildiği gibi yazılırken; (جان را - جانان را) 22b/8 kelimelerinde de örnekte gösterildiği gibi ayrı olarak yazılmıştır).

2- Bazı yerlerde hemzeyle gösterilen birlik ve nekre yâ'ları ای şeklinde gösterilmiştir (پنجه ای - 3a/6)

3-İsim ve isim soyundan türeyen kelimelerin başındaki به edatı (بهر 19a/7) kelimelerindeki gibi bitişik olarak yazıldıkları yerlerde ayrı yazılarak bugünkü imlaya uyumları sağlanmıştır.

4-Metin hazırlanırken Divanın yazma metnindeki düzen korunmuş, divanın tertibinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

5-Eserde bir beyte işaret edileceği zaman sayfa numarası verilerek gösterilmemiş, örneğin 27b/3 şeklinde gösterilmiştir. Bu gösterimde kullanılan numara beytin sıra numarasını, harf ise sayfanın içindeki hangi beyte işaret ettiğini göstermektedir.

II.d. ESERDE İSMİ GEÇEN ŞAHSİYETLER

Asif: (Hz. Süleyman'ın Veziri) Asaf b. Berhiya'nın ilm-i simya ve bu tür garip ilimlere sahip olduğu söylenir. Asaf bir fazilet, ileri görüşlülük, idare ve tedbir timsalidir. Asaf denilince hemen akla devrin veziri gelmektedir. Süleymân ve hatem kelimeleri ile birlikte anılır. (Pala, 1989: 45-46)

Bâyezid-i Bestâmî: (ö.261/874) Sultân'l-Arifin ünvanlı Ebû Yezîd-i Bestâmî III/IX. yüzyılda yaşamış ünlü sufilerdendir. (Nicholson, : 398-400)

Eyaz: Gazneli Mahmud'un kölesi ve mahbûbunun adıdır. Şairler sevgililerini Mahmud'a, kendilerini de Eyaz'a benzetirler. (Pala, 1989: 57)

Eyyüb (Peygamber): Sabır timsali olan peygamber. Kur'ân-ı Kerim'de kendisinden altı yerde bahsedilmektedir. Allah'ın onu imtihan etmek istedi. O her defasında şükretti ve sabır imtihanını kazandı. İsrail oğullarından olup İshak Peygamberin torunudur. Edebiyatta sabır ve sabırlılık dolayısıyla çok anılır. (Pala, 1989: 158-159)

Ferhad: Husrev-u Şirin olarak da bilinen Ferhad-u Şirin hikâyesinin erkek kahramanıdır. Husrev Perviz tarafından bir dağın arkasına hapsolünmüş ise de Şirin'e

kavuşmak için bu dağı delmiş ve cuy-i şîr adlı suyu getirmiştir. Bir adı da Kûhken'dir. (Onay, : 231)

Feridun: Pişdâdiler sülalesinin beşinci hükümdarı olup, Cemşid'in oğludur. (Sami, 1989: 3405-3406)

Hızır (a.s): Hz. Mûsâ döneminde yaşayan, kendisine bilgi ve hikmet öğretilen kişi. Kur'ân-ı Kerim'de, Hz. Hızır'ın (a.s.) isminden açıkça bahsedilmez. Ancak Kehf Sûresi'nin 60-82. ayetlerinde yer alan Hz. Musa ile ilgili kıssadan "Katımızdan kendisine bir rahmet verdiğimiz ve kendisine ilim öğrettiğimiz kullarımızdan bir kul..." (18/65) diye söz edilen şahsın Hızır (a.s.) olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bizzat Peygamber Efendimizden gelen sahih hadislerde bu şahsın Hızır olduğu açıkça belirtilmiştir (Buhâri, İlm 16, 44, Tefsîru'l Kur'ân). (Çelebi, 1989: 406)

Husrev: Nûşirevân'ın torunu olup, Husrev û Şirin hikâyesinin erkek kahramanıdır. Sâsâni sülâlesinden bir padişah olup Pervîz lakabıyla anılır. Ermen prensesi Şirin'e olan aşkı efsânevi bir şekle bürünmüştür. Hikâyelerde, vuslata eren bir âşık olarak ele alınır. (Pala, 1989: 242-244)

İbrahim (Peygamber): Halîl samimi dost İbrâhim peygamberin lakabı. Hayatı ve kıssaları hakkında Kur'ân-ı Kerim'de geniş malumât vardır. Hakkında efsânevi birçok bilgide mevcuttur. Göklerin ona açılması, arşı görmesi gibi. Kâbe'de Makâm-ı İbrâhim vardır. Şiirde sevgilinin yanağı ateş olarak düşünülünce âşık İbrâhim olmak ister. (Pala, 1989: 247-249)

İsa (Peygamber): İsrailogullarının son peygamberi. Kendisine İncil indirilmiştir. Edebiyatta birçok yönleriyle ele alınır. Meryem'in İsâ'ya gebe kalışı, ölülere diriltmesi gibi. Şiirlerde çok defa bir hayat emaresiyle birlikte "Dem (nefes)" kelimesiyle yan yana anılır. Sevgilin dudağı can bağışlamakta İsâ'ya benzer. İsâ'nın yattığı ve içinde konuştuğu beşlik hâlen Kudüs'te bulunmaktadır. (Pala, 1989: 258-259)

İskender: (ö. M.Ö. 323): Büyük İskender nâmıyla meşhur Makedonya hükümdarıdır. M.Ö. 333 yılında İran hükümdarı Dârâ ile yaptığı savaşı kazanarak Anadolu topraklarına sahip olmuş, M.Ö. 331 yılında Dârâ'yı ikinci defa yenerek bütün İran'ı ele geçirmiştir. (Sami, 1996: 925-926)

Kerem: Kerem ile Aslı, bir Türk halk hikâyesidir. Yazma ve basma nüshası en çok bulunan hikâyelerdendir. Kerem ile Aslı'nın aralarında geçen aşk ateşi onları en sonunda yakmış ve kül etmiştir. (Türkmen, 2002: 283)

Leyla: İslâmi edebiyatta çok işlenen bir aşk hikâyesinin iki kahramanından biridir. Rivayetlere göre bu aşk hikâyesi, Araplardan Benî Âmir kabilesine mensup Leylâ binti Mehdi ile amcasının oğlu şair Kays b. el-Mulevveh (ö. 70-80/690-700) arasında geçer. Sonuçta aşk yüzünden Leyla ızdıraplar içinde ölür. Kays ise aklını kaybeder ve kendisine Mecnun lakabı takılır. Sonradan bu lakap adının yerini alır. (Pala, 1989: 314)

Mahmud: Gazneliler devletinin büyük hükümdarıdır. Döneminde şairlere ve şiihlere büyük önem vermiştir. Cömertliği, şairleri koruması ve kölesi Eyaz ile birlikte anılır. (Pala, 1989: 321)

Mansur (Hallâc-ı Mansûr): Edebiyatta darağacı ve Ene'l-Hak münasebetiyle sıkça anılan Mansûr inancı uğruna herşeye göğüs germe ve ölmenin sembolü olarak bilinir. "Mansûr" kelimesi "yardım olunmuş, zafere ulaştırılmış" anlamları yanında musikî terimi olarak da bir tür ney'e ad olmuştur. (Pala, 1989: 204-205)

Mecnun: Leyla ve Mecnun hikâyesinin erkek kahramanıdır. (bkz. Leylâ maddesi)

Musa (Peygamber): Hz. Mûsâ, Hz. Yusuf'tan sonra Mısır'da olan İsrailoğulları peygamberlerindendir. Birçok mucizeleri ve kıssaları edebiyatımıza girmiş ve yaygın bir biçimde kullanılmıştır (Kur'ân 20/12). Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Mûsâ ve İsrail oğulları (Yahudiler) tarafından kendisine yapılan zulümlere çokça yer verilmiş ve geniş şekilde anlatılmıştır. Edebiyatta Allah ile konuşması, ejderha olabilen asâsı, yed-i beyzâ'sı, Firavun'u suda boğması vs. yönlerden ele alınır. (Pala, 1989: 363-365)

Platon (Eflâtun): Aristo'nun hocası olan meşhur Yunanlı filozoftur. Sokrat'tan öğrenim gören Eflâtun Yunanistan'da Akademia'yı kurmuştur. Edebiyatta akıl, hikmet ve isâbetli görüş timsâli olarak söz konusu edilir. (Pala, 1989: 150)

Süleyman (Peygamber): Davûd peygamberin oğlu. Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Süleyman ile ilgili 53 ayet vardır. Edebiyatta sevgilinin dudakları mühüre benzetildiği zaman ondan bahsedilir. Karınca aczin; Süleyman ise iktidâr ve gücün tisâli olarak

tezat içinde verilir. Şair övdüğü kişiye Süleyman dediği zaman kendisini karınca kadar âciz gösterir. (Pala, 1989: 447-449)

Yezid: Muâviye'nin oğlu ve Emevî devletinin ikinci halifesidir. Kerbelâ vak'ası onun zamanında olduğu için özellikle Maktel-i Hüseyinlerde adı çok anılır. (Pala, 1989: 524)

Yusuf (Peygamber): İsrailoğulları peygamberi olup Yâkub peygamberin oğludur. Hayatı ve kıssası Kur'ân-ı Kerim'de anlatılmaktadır (Yûsuf/1-104). Yûsuf kıssası Kur'ân-ı Kerim'in en güzel kıssası olup, "Ahsenü'l-Kassas" olarak vasıflandırılır. Harikulâde güzelliği ile çok zaman sevgili ona benzetilir. Ay ile güneş'in ona secde etmeleri, kuyuya atılması, terazi ile tartılıp ağırlığınca altın karşılığı satılması, güzel rüya tabir etmesi, Yâkub'dan ayrı oluşu, köle iken Mısır'a Sultan oluşu ve benzeri kıssalar nedeniyle birçok beytin konusunu oluşturur. Lakâbı Sinân'dır. (Pala, 1989: 525-526)

Züleyhâ (Zelîhâ): Yusuf peygamber ile arasında çeşitli olaylar geçen ve sonunda onun eşi olan kadındır. Yusûf u Zelîhâ hikâyesinin kadın kahramanıdır. (Pala, 1989: 534)

II.e. PEYGAMBERLERE VE KISSALARINA YAPILAN TELMİHLER

a. Eyüp Peygambere Yapılan Telmihler

Örnek: 32a/7:

که آن بلطف خدا بود و این ز رحم خدا

جراحت من و ایوب از کجا به کجا

Benim yararla Hz. Eyüp'ün yarası? Nereden nereye!

Onunki Allah'ın bir lutfu, benimki Allah'ın acıması.

b. İbrahim Peygambere Yapılan Telmihler

Örnek: 36a/4:

آستانی که گلستان خلیست و خلیل هر یکی شمع یکی شاخ گل و باد صباست

Halil'in Hz. İbrahim'in gülistanı olan ve dostun kendisi olan bir eşikte,
Her bir mum, sanki bir gül dalı, bir saba rüzgârıdır.

c. Yusuf Peygambere Yapılan Telmihler

Örnek: 2a/5:

امشب وصال یوسف خویشم به خاطر است خون می شود شراب دیگر در سبو مرا

Bu akşam kendi Yusuf'umla kavuşmak niyetindeyim,
Kanım başka bir şarap oluyor sürahide bana.

Örnek: 13b/2:

جهان پیر زلیخاست مر□با نوروز کجاست فرق که این یوسفیست یا نوروز

Züleyha'nın piridir dünya, merhaba Nevruz,
Farkı nerededir, Yusuf'la Nevruz'un.

Örnek: 17b/2:

شهرسیت پوسفستان هر کوچه کوی یوسف تاجان کجا بر آید تادی کجا بماند

Yusufistan bir ildir, her sokağı Yusuf'un mahallesi, artık can nerede çıkar, kış nerede kalır.

Örnek: 22b/6:

یوسفم یونس شد آخر گفتگوی من بجاست دیده در پا کرده مژگان دام ماهی کردهام

Sonunda Yusuf'um Yunus oldu, benim konuşmalarım yerindedir. Gözümü ayağıma koymuşum, kirpiklerimi balık ağı yapmışım.

Örnek: 30b/5:

هر قدم در چه به راه کاروان افتاده‌ام

یوسفم شاید خریداری به چنگ آرد مرا

Ben bir Yusuf'um, belki bir alıcı kapar beni bir gün, Her adım kuyuda, kervan yoluna düşmüşüm.

Örnek: 36a/2:

بر نتابم رخ اگر یوسف مصرم به قفاست

و بدرگاه شهی دارم و عزمم جزمست

Ve kapıda bir kral bekliyor beni, niyetim kesindir, Arkaya bakmam, Mısır'ımın Yusuf'u arkamda olsa bile.

d. İsa Peygambere Yapılan Telmihler

Örnek: 8b/9:

میوه عناب شیرین شربت عناب تلخ

لعل او را با لب عیسی برابر چون کنم

Onun dudağını İsa'nın dudağıyla karşılaştırmak istersem, hunnap meyvesi tatlı, hunnap şerbeti acıdır.

Örnek: 11a/8:

که می گوید ز عیسی بار مریم تازگی دارد

ز هر کنج لبش چندین مسیحا در وجود آمد

Dudağının her köşesinden birkaç İsa ortaya çıkar, Çünkü İsa'dan söyler, Meryem'in yükünün yeniliği vardır.

e. Musa Peygambere Yapılan Telmihler

Örnek: 5a/9:

مست شوقم آفت جانی برای من فرست

گر فرستی خضر ره بر موسی ایمن فرست

Hızır'ı göndereceksen Musa'yı korusun diye gönder Heyecandan sarhoşum, bana da bir can düşmanı yar gönder.

Örnek: 30a/9:

گهی نشسته به خس جون سجوت در یونس گهی بعرضه او چون بطور در موسی

Denizin içinde su kendisi susamıştı adeta, Bazen onun alanında sanki Musa Tur dağındadır.

Örnek: 36a/5:

طوس را طور توان گفت ز نور حرمش به ز موسی است که این نور عزیز موساست

Tus'u Tur (Dağ adı) olarak söylemek mümkündür onun hareminin ışığında,
Musa'dan iyidir, çünkü Musa'nın azizinin ışığıdır.

Örnek: 38a/11:

برکش همه چون بیچه موسی نماید شاخش همه چون گیسوی حورا ببر آید

Onun yaprağı Musa'nın sakalı gibi gelir,
Dalı ise hurinin saçları gibi kucağa gelir.

f. Süleyman Peygambere Yapılan Telmihler

Örnek: 33b/4:

فقیرم و به دیار سخن سلیمانم منم به ملک خدا داد خویش یار خدا

Bir fakirim ben ve laf diyarının Süleyman'ıyım, Allah'tan gelen kendi mülkümde
O'nun yardımcısı olan benim,

II.f. NÂDİM'İN TÜRK'LERE YAPTIĞI ATIFLAR

Örnek: 10b/1:

تو ترک صادق و عاض ز بوالهوس نشناسی ز گشته تو هزاران یکی شهید برآید

Sen sadık Türk'ü sapık insandan ayıramazsın,

Senin yolunda bin adamdan ancak biri şehit olur.

Örnek: 12b/3:

ز شور بادیه جولان ترک من پیداست که غیر فتنه دری زین غبار نگشاید

Çölün coşkısından benim türkümün buralardan geçtiği bellidir.

Ki entrika dışında hiçbir kapı bu toz dumanda açılmaz.

Örnek: 21b/6:

در شعبدها هند و در عربدها ترک رفت آنکه به آن نرگس مستانه برایم

Sihirbazlıklarda Hintli, sarhoşluk naralarında Türk,

Gitti o günler ki o sarhoş nergisin mahmur gözlerin karşısına çıkayım.

II.g. DİVANİ İSTİLAHLAR

پادشاه: Padişah

وزیر: Vezir

II.h. MUSİKİ İSTİLAHLAR

نغمه: Nâme (14/1)

تنبکی: Tümbek (32/8)

تیمپانی: Timpani (37/2)

چنگ: Çeng (9/4)

İNDEKS

- Aga Bozorg et-Tahrânî, 13, 14, 130
Agra, 15, 118
Anadolu, 23
Arafâtü'l-âşîkîn ve arasâtü'l-ârifîn, 14
Aristo, 24
Asaf b. Berhiya, 21
Asif, 21, 79
Aslı, 23, 130
Ateşincan, 15, 16, 130
Attâr, 11
Ayaz, 21, 87
Baba Figânî-i Şîrâzî, 11
Babür, 9, 10
Bâyezid, 21
Belücistan, 9, 10
Bengal, 14, 15
Benî Âmir, 23
Cemşid, 22
Cihangir, 10, 15
Çelebi, 22, 131
Dânişnâme-i Edeb-i Fârsî, 15, 16
Dânişnâme-i Edeb-i Fârsî der Şîbh-kâre, 15
Dârâ, 23
Davûd, 24
Dekken, 14, 102
Delhi, 9, 10
Ebû Yezîd-i Bestâmî, 21
Eflâtun, 24
Ermen, 22
Evrengzib, 10
Eyaz, 21, 23
Eyüp, 25, 110
Eyyüb, 22
ez-Zerîa ilâ Tesânîfi'ş-Şîa, 13, 14
Fahrüzzemânî, 13, 14, 16, 17, 130
Fars, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 130
Fergana, 9
Ferhad, 22
Feridun, 22, 98
Gazne, 9
Gazneli Mahmud, 21
Gazneliler, 23
Gilan, 16
Gucerat, 15, 16
Hacı Muhammed Can Kudsi, 18
Hakîm Emîr Fağfûr-i Geylânî, 16
Halîl, 22
Hızır, 22, 27, 65, 73, 106
Hîndistan, 6, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 60, 101,
102, 112, 118, 121
Horasan, 11
Husrev Perviz, 22
Hürrem Şah, 10
Hüsrev, 22, 69
İbrahim, 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 22, 25, 119
İbrahim Ludi, 9, 10
İngiliz, 9, 10
İran, 6, 11, 15, 23, 60, 105, 113, 116
İsa, 22, 26, 27, 71, 75, 106
İsfahan, 14, 15
İshak, 22
İskender, 23, 71, 100
İsrail, 22, 23
Kâbe, 22, 64, 76, 104, 105, 119, 120
Kabil, 9
Kâni-i Tetevî, 13, 14, 17, 130
Kays b. el-Mulevveh, 23
Kerbelâ, 24
Kerem, 23, 77
Keşmir, 14, 70, 123
Konukçu, 9, 10, 130
Kupamoy, 18, 130
Lâhicân, 14, 16
Leyla, 23, 66, 95, 100, 103, 106, 112, 114
Leylâ binti Mehdi, 23
Mahmud, 23, 87
Makâlâtü'ş-şuarâ, 13, 14, 17
Makedonya, 23
Mansur, 23, 72
Mecnun, 23, 61, 64, 66, 68, 70, 77, 86, 88, 93, 95,
98, 100, 103, 106, 112
Meryem, 22, 27, 75
Mesiha, 83, 96, 125
Mesnevî, 11
Mevlânâ, 11, 15, 16
Meyhâne tezkiresi, 16
Mısır, 23, 24, 26, 96, 116, 119
Molla Şererî Hemedânî, 16
Muâviye, 24
Muhammed Kudretullah Kupamoy, 18
Musa, 23, 27, 28, 65, 107, 120, 124
Mûsâ, 22, 23
Mustafa Rumi, 10
Nâdim-i Geylânî, 4, 5, 6, 8, 13, 14, 15, 16, 17, 18,
128, 129
Nâdim-i Lâhicî, 13
Nasrâbâdî, 15, 17, 130
Nizâmî, 11
Okumuş, 11, 12, 130
Osmanlı, 10, 76
Özcan, 10, 130
Padişah Selim, 101

Pala, 21, 22, 23, 24, 71, 130
Patna, 14
Pencap, 9
Platon, 24, 98, 123
Sâib-i Tebrîzî, 11
Sami, 22, 23, 130
Senâî, 11
Seyyid Eşref, 14
Sinân, 24
Sind, 9, 10
Sokrat, 24
Süleyman, 21, 24, 28, 79, 113
Şah Cihan, 10, 130
Şahcihân, 8, 15
Şehsüvar, 13, 14, 16
Şemîsâ, 11, 130

Şeyh Ömer Mirza, 9
Şirin, 22
Takiyyüddin Muhammed Evhadî, 14
Tete, 14
Tezkire-i Netâyicü'l-efkâr, 18
Tîmur, 9
Türk, 9, 23, 28, 73, 77, 91, 105, 130, 131
Yahudiler, 23
Yâkub, 24
Yezid, 24
Yunanistan, 24
Yusuf, 24, 25, 26, 60, 78, 84, 92, 107, 119
Zahireddin Muhammed, 9, 10
Zahireddin Muhammed Babür, 9
Zelihâ, 24
Züleyhâ, 24

III. BÖLÜM

NÂDİM-İ GEYLÂNÎ DİVÂNÎ'NİN FARSÇA METNİ VE TERCÜMESİ

III.a. NÂDİM-İ GEYLÂNÎ DİVÂNÎ'NİN FARSÇA METNİ

	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعيل/فاعِلن			
1b	پیوند کرده است به زلفت نسیم را اندک ملال سخت نماید یتیم را جنس عزیز خوار نماید کریم را		تا باغ از گل تو شناسد شمیم را از بی کسی به هیچ غمی می طپد دلم بر هر که می رسی نگه گرم می کنی	3
	مجتث: مفاعِلن/فعالتن/مفاعِلن/فاعِلن			
2a	کسی نکرده زیانی به دوستداری ما چه رسمها که بماند به یادگاری ما نگشت بیهده صیاد ما شکاری ما قسم به فطرت ما و به هوشیاری ما به خاک زلزله افتد ز بی قراری ما زمین فرو رود از شرم خاکساری ما		یکیست یاری یاران هزار یاری ما هزار طرز خوشی خوشتر از وفا داریم به ما به مهر و وفا ساختن جوانمردیست یکی به دهر به انصاف خود نمی بینم ز جوش ما همه آفاق در خروش آمد به خاک راه برابر شدیم و خرسندیم	6 9
	رجز: مفتعلن/مفاعِلن/مفتعلن/مفاعِلن			
	نالۀ عندلیب شد زمزمۀ جنون مرا لاله شکفته دیدم و شد خبر از درون مرا دود کباب دل شود سوی تو رهنمون مرا		گشت ز سیر این چمن شیفتگی فزون مرا داغ دلان عشق را سیر چمن غم آورد در چمنی که از صبا باده نهفته می زنی	3
	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعيل/فاعِلن			
	خون می شود شراب دگر در سبو مرا تا خود کجا به گرگ دهد آرزو مرا		آمد بهار و شورش دل آرزو مرا امشب وصال یوسف خویشم به خاطر است	
	هزج: مفاعِلن/مفاعِلن/مفاعِلن/مفاعِلن			
2b	که از ذوق سفر کردم علاج ناتوانی را که وقف سایه گل کرده ایام جوانی را که عشرت بیشتر باشد گیاه بوستانی را که خوبان تلخ می گویند پیغام زبانی را		سبک خیزم درین منزل نمی دانم گرانی را ز خارستان هندم تنگدل بختم به ایران بر ز کوی لاله رویان به هر خاری مسنجیدم پیام قاصد امشب سخت شیرین است می ترسم	6 9
	هزج: مفاعِلن/مفاعِلن/مفاعِلن/مفاعِلن			

	که پر مست است عاشق کس نمی‌فهمد زبانش را غلط گفتم به خون‌خواهان خود گنج دهانش را		سخن شوریده می‌گویم نمی‌دانم بیانش را دهانم تلخ شد از رشک و خونم جوش زد در دل	
	مجتث: مفاعیلن/فاعلاتن/مفاعیلن/فاعیلن			
3	یتیم بختم و زیباست این لباس مرا بود همیشه ز آسودگان هراس مرا نظر به هر که کنم باشد التماس مرا		به دور عشق تو از داغ شد پلاس مرا کسی که غم نشناسد وفا نمی‌داند ز بس اسیر تو ام چون گناه‌کار ضعیف	
	هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن			
6	غبار از دل به خونِ خویش می‌شوید شهید اینجا که از دستِ سیه‌چشمان نیازم شد سفید اینجا خدا را ای رفیقان آنچه من دیدم که دید اینجا		اگر امروز اگر فردا کسی را با تو کاری نیست گهی در کوه فرهادم گهی در دشتِ مجنونم نگویم از کجا و کیست رشکم بر نمی‌تابد	
	هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن			
3a	که بر بالای هم باشد مراد اینجا امید اینجا عجایب انفعالی دارم از گفت و شنید اینجا		ز هر سو کعبه مقصود بینی کوی جانان را ندانم از که می‌گویی نیابم از که می‌نالی	

	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاعیلن			
3	هر قدم زنجیر پای ما شود دستارِ ما پای تا سر پیچ و تابِ ماست در طومارِ ما		بس که زد مستی و رسوایی گره در کارِ ما سخت بیتابیم از مکتوبِ ما غافل مباش	
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاعیلن			
6	پند زاهد از میان زنار بگشاید مرا تا شکستِ دل نباشد کار نگشاید مرا		ذکرِ زلفش لب به استغفار بگشاید مرا تاب از هر پنجه‌ای بینم چو قفلِ بی‌کلید	
	مجتث: مفاعیلن/فاعلاتن/مفاعیلن/فاعیلن			
	ستاره سنگ بیارد بر آبگینهٔ ما تمام مرثیهٔ ماست در سفینهٔ ما		مدار خویش نهد آسمان به کینهٔ ما زبان چنین و زمان اینچنین چه ناکابیست	
	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعیلن			
3b	آخر جنون به زلف تو سر می‌دهد مرا آوارگی فریبِ سفر می‌دهد مرا زین سان که گریه خونِ جگر می‌دهد مرا شوقِ رخت نهاده بر آتش دماغها دیدم چو طرّهٔ تو فتادم به باغها روشن نگشت کلبهٔ ما از چراغها نرگس به رنگ لاله به خون زد ایاغها دیوانه را چه بادِ بهار و چه باغها		عشق از کرشمهٔ تو خیر می‌دهد مرا یک منزل از تو دورم و افزوده غریتم آخر به کاسه شوری چشمم رسید کار ای از سراغ زلف تو در سینه داغها نی گل شناسم و نه گلستان درین بهار با صد هزار شمع چو شب تیره کوکیم بر یاد چشمِ مست تو از گریه ام به باغ نادم نه از سموم بسوزد نه از نسیم	3 6

	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعِلن		
9	دشمن چراغِ خانه برد از مزارِ ما هر کس که گوید از خوشی روزگارِ ما	بعد از وفاتِ ماست همان اعتبارِ ما بیچاره تر ز ماست برو رحم واجبست	
4a	مجتث: مفعول/مفاعیل/مفاعیل/فعولن		
3	اینجاست که آزدنِ هر قوم صوابست این عالم خوابست و دگر عالم آبست یک پای بره دارم و یک پای به خوابست من مست به خونِ دل و او مستِ شرابست	تا کافر و مومن همه از عشق خرابست مخموری و مستی است مرا دنیی و عقبی نه رفتن ما خواهش و نه ماندن ما ذوق ترسم که میانِ من و او خوش نشیند	
	مجتث: مفاعِلن/فعالتن/مفاعِلن/فاعِلن		
6	شکست شیشه و ساغر کجا بدست نیست که چشم من بمن دوست من بدست نیست نکو بین که ستاره نشان سنگ من است یکی شتاب من است و یکی درنگ من است چو عشق ساز من افتاد چنگ چنگ من است	منم که هستیم از باده الست نیست مرا ز خلق جهان چشم دستگیری نیست به باد سنگ گرفتم سپهر مینا را چه آسمان چه زمین از وجود من پیداست به گاه ناله هر انگشت من نوا سازبست	9
	مجتث: مفاعِلن/فعالتن/مفاعِلن/فاعِلن		
4b	که سنگها همه فریاد آسیا برداشت که هر گلی که من انداختم صبا برداشت	هجوم گریه من کوه را ز جا برداشت سحر به باغ چنان مست و گل فشان رفتم	
	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعِلن		
3	یارم ز در در آید و گویم که یار نیست در راه دوست دست و دل کس به کار نیست	از بس که وعده های بتان را قرار نیست از عشق و عاشقی خبری کوهکن نداشت	
	مجتث: مفاعِلن/فعالتن/مفاعِلن/فاعِلن		
6	برون ز خانه به هر جا روی بیابان است که این معامله با خاطر پریشان است	سفر مکن که نشاطِ وطن فراوان است دماغ عشق نداری بهای زلف مپرس	
	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعِلن		
	سوی تو بس که نامه عاشق هوا گرفت بخت ار گرفت دستِ مرا از قفا گرفت	بسیار جا به کوی تو راه صبا گرفت از گمراهی همیشه پی خویش می روم	
	مجتث: مفاعِلن/فعالتن/مفاعِلن/فاعِلن		
9	گدا و شاه اگر عاشق است خرسندست	امید و حسرت دنیا شکنجه چندست	
5a	که دست تا به گریبانِ پاره در بندست که آن برای نماز این برای سوگندست که این نهال محبت تمام پیوندست نه بوالهوس ز تو ممنون نه غیر خرسندست	نه شوقِ دیدنِ گل نه هوای دامنِ دشت چه مکّه و چه نجف هر دو رکن قبله ماست دلِ شکسته ما را عزیز دار عزیز اگر چه عهد شکستی و کارِ خود کردی	3

5b	گل در طبق از خرده زر روی نما داشت فریاد که با مشت گلی عشق جهان داشت در کوس تو ما را سر بریده به پاداشت فرهاد مگوی قوت بازوی کجا داشت مست شوقم آفت جانی برای من فرست از گریبان یاسمین دادی گل از دامن فرست از دل صد پاره من بر من فرست		دی صبح که در باغ گذر نوگل ما داشت بر قالب معجون نگر و شورش معجون تا سر ننهادیم به وصلت نرسیدیم با چرخ در آویخته ام از مدد عشق گر فرستی خضر ره بر موسی ایمن فرست باغ ویران شد که از حسن تو آبادان شود دوستان را تحفه خر دوستی ناقابلست	6 9
	هزج: مفعول/مفاعیل/مفاعیل/فعولن		3	
	هر نکته آن را تو ندای نتوان گفت پیدا نتوان دید و نهانی نتوان گفت نامم چه که یکبار فلانی نتوان گفت		هرگز به قبول تو معانی نتوان گفت ای فتنه چه شوخی تو که خورشید جمالت از خوی تو گشتیم فراموش جهانی	
هزج: مفعول/مفاعیل/مفاعیل/فعولن				
6a	در مذهب ما صافدلان کینه حرامست تا سینه عاشق بود آینه حرامست در مذهب ما نسیت دیرینه حرامست امروز مرا عشرت دیرینه حرامست در حلقه ما خرقه پشمینه حرامست		جز مهر و وفا در دل و در سینه حرامست از دیده قدم باز کش و جلوه بدل کن با مردم بیگانه به از خویش توان زیست هر روز زدی بیشترم غم بنوازد عریانی تن نادم اگر زیب جنونست	6
	مجتث: مفاعیل/فاعلاتن/مفاعیل/فاعیلن			
	که دوست لوح مزارست و شمع بالین است نوی مرغ گلستان تمام نفرین است		به مرگ و زیست گذشتن ازو نه آیین است به باغبان خبری کن که وقت گل چیدن	
هزج: مفعول/مفاعیل/مفاعیل/فعولن				
6b	از خانه ما خانه همسایه خطر داشت معجون چه جوشش بود که سامان سفر داشت بازیچه اطفال تماشای دگر داشت		بس نقش خرابی که ز دیوار و ز در داشت بی زاد جنون راه به منزل نتوان برد بسیار درین کهنه سرا معرکه دیدیم	3
	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعیلن			
	آشفته تر ز طره لیلی دماغ ماست در آسمان ستاره نما عکس داغ ماست صد لخت دل بخار مغیلان سراغ ماست گویی مگر به فرض که این باغ باغ ماست		بی نورتر ز کوکب معجون چراغ ماست جوش ستاره نیست به گردون که از فراق نادم مگوی بیهده چندین که در سپهر یک روز بر فلک گل خورشید نشکند	6 9
هزج: مفعول/مفاعیل/مفاعیل/فعولن				
هر غنچه گل سوری و هر کبک دری نیست یاری به وفاداری بادر سحری نیست		با خنده و گریه او حور پری نیست در خانه حریف می و در باغ رفیقیم		
متقارب: فعولن/فعولن/فعولن/فعول				
نگویی که گردون پری خانه نیست		کواکب پری دار بگشاده بال	3	

	معجو باده از ساغرِ آفتاب	که این کاسه گیلست پیمانانه نیست
	هزج: مفعول/مفاعیل/فاعیل/فاعِلن	
6	بهار آمد و خاشاکِ بوستان گرمست ز شوق خلوتش امشب ز خویشتن رفتم ز بس که شوق تماشای تست عالم را	مرا ز ناله افسرده استخوان گرمست اگر غلط نکنم چشمِ پاسبان گرمست همیشه کوی ترا جای کاروان گرمست
	رمل: فعلاتن/فاعلاتن/فاعِلن	
9	عارفم با بد و با نیک مرا کاری نیست یاد نوروز به عشاق چه نوروری بود دوشم از بوس رخس فرصت نظاره نبود	بر سرگل نشینم که به سرباری نیست تا به بار آمده گل بر دل ما باری نیست 7a دزد گل را به تماشای چمن کاری نیست
3	منم که سرخی رویم ز سرخی تیرست به هوش باش که ناگاه واپسی نکنی بیا که با تو به یک خوان خوریم روزی خویش ز باد مست نکردی که شهر و محتسب است	که آب روی دلیران ز آب شمشیرست که مردمان جهان کاروان شبگیرست که نان سفره درویش تحفه پیرست نسیم صبح درین کوتوال تقدیرست
	مجتث: مفاعِلن/فاعلاتن/مفاعِلن/فاعِلن	
6	مگو که لاله درین بوستان به داغ نشست میان سرو و قد دوست فرق بسیارست هوای باغ بیاراست بسکه مرغان را	نشست بر سر آتش چو گل به باغ نشست یکی بدیده نشست و یکی به باغ نشست تذر جفت غلط کرده تا به راغ نشست
9	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعِلن	
	با درد ما کجا غم معنون برابرست	ما را شکاف سینه به هامون برابرست
3	در وصل با رقیب برابر نشستیم بخت سیاه عاشق و فَرّ هما یکی است کشتی مرا و کشته شد از رشک عالمی	7b جام میم به ساغر پر خون برابرست با آفتاب کوکب معنون برابرست هر خون که می کنی تو به صد خون برابرست
	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعِلن	
6	این عالم خراب ز دیوانه پر شدست از زلف دوست مشک بخروار می برند دل پرشدست از غم دوران کجا روم خالی کنم پیاله و خالی کنم دلی هر کس برای خود سر زلفی گرفته است	ویرانه پرشدست که دیوانه پر شدست چون نافه غزال ختن شانه پر شدست یرون روم ز خانه اگر خانه پر شدست جام میم ز گریه مستانه پر شدست زنچیر از آن کمست که دیوانه پر شدست

	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعِلن	
9	ما سوختیم پخته و پروانه خام سوخت عالم تمام یک قفس از بلبلان تست	هر کس تمام عشق نشد نا تمام سوخت تا حلقه گشت زلف تو صیاد دام سوخت
8a	چون برق تا سوار شدی خشک و تر نماند	دست ترا ز گرم عنانی لکام سوخت

3	اندر شب فراق تو یک داغ سوختم هردم چو پر به پیکر پروانه جا کنم چون عشق در گرفت چه خسرو چه کوه کن افروختن دگر بود و سوختن دگر	انداغ رفته رفته تنم را تمام سوخت شاید بدین وسیله توانم به کام سوخت آتش چو بر فروخت حلال و حرام سوخت بی نام سوخت نادم و آتش به نام سوخت
مجتث: مفاعِلن/فاعِلاتِن/مفاعِلن/فاعِلن		
6	صبا ز وصلی تو هر برگ را برو خوش است به هر طرف که فروهشته زلف به خرامی	گشاد غنچه ز شوقت گشاد آغوش است گمان برند که صیاد دام بر دوش است
هزج: مفعول/مفاعیل/مفاعیل/فاعولن		
9	پرواز به گلخن بودم خانه به گلشن ما بی کس و غربت زده و مشک دلانیم	چون بلبل آتش به دل و گل به زبانست بر خاطر ما غمزه معشوق گرانست

هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن		
8b	وصیت می کنم تا شمع بالین بی کسبها بین	که آن هم تا سحرگه یادگار دوستان باشد
رمل: فاعِلاتِن/فاعِلاتِن/فاعِلاتِن/فاعِلن		
3	ما وفا داریم و هرکس بر سر آزار ماست پرنمی سازد خوشی ما راکه با جان خوش است هر زمان از شوخ چشمیها به رنگ دیگرست بس خراب افتاده ام از خانمان ما مپرس باغیان گل کشت و دهقان بال عیش ما خشتست	در محبت هر کرا بینی به زیر بار ماست خاک و باد و آب و آتش در غم بیمار ماست در غلط افتم که کشمیرست و ما دلدار ماست همچو مجنون سایه ما سایه دیوار ماست در حقیقت هر کرا بینی بکشت و کار ماست
6		
رمل: فاعِلاتِن/فاعِلاتِن/فاعِلاتِن/فاعِلن		
9	عمر تلخی می کند چون باشدش اسباب تلخ مشت و عاشق را چه آسایش حرام افتاده است لعل او را با لب عیسی برابر چون کنم	دشمنانم تلخ و زانها بیشتر احباب تلخ ابن یکی را خورد تلخ و آن یکی را خواب تلخ میوه عناب شیرین شربت عناب تلخ
مجتث: مفاعِلن/فاعِلاتِن/مفاعِلن/فاعِلن		
	بیا که با تو به صحرا رویم و خوش باشیم	که در خزانه ما دود آه بسیارست
9a	مگر مرا به زبان شکسته دریابی به سر روند به راه تو عاشقان از شوق ز جنس وصل به این می دهم تسلی خویش	ترا به هر قدمی دادخواه بسیارست به هر زمین که توباشی ز نقش پا خالی است که خانه است مرا خلوت و سرا خالی است

مجتث: مفاعِلن/فاعِلاتِن/مفاعِلن/فاعِلن		
	به پیش روی تو خورشید و مه ستاد شود سواره آمد و در باغ جای گل استاد	به پای بوس تو گل در چمن پیاده شود اگر پیاده شود چون گل پیاده شود
هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن		

	چراغ مرده بلبل ز عکس باغ درگیرد که شامم زودتر آید چراغم دیرتر گیرد که گر خارِ گلی بیند سری در زیر پر گیرد		بهار آمد که داغ عشقِ ما سوزِ دگر گیرد ندانم تا کدامین روز پیوندست بختم را درین گلزار من آن بلبلِ زارِ پریشانم	6
	هزج: مفعول/مفاعیل/مفاعیل/مفعولن			
9b	کامِ دلم آخر ز دل سنگ برآورد تا تیغِ زبان در دهنک زنگ برآورد گویی سر منصور به اورنگ برآورد		عشق آمد و خوش نام من از ننگ برآورد از شکر و شکایت سخن خلق نگفتم مردانه انگور جنان مست که دهقان	3
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاععلن			
	جای تکلیفت اینجا بار می باید کشید وای من هر دو را یکبار می باید کشید عاقبت رسمست کز بیمار می باید کشید پرده بر صورت دیوار می باید کشید		کوی عشق است از در و دیوار می باید کشید زهر زشک و شربتِ وصلم به یکجا شد بلند با دل ما دوستان نا مهربانی شرط نیست بزم معشوقست اینجا هیچ جا بی شرط نیست	6
	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاععلن			9
	وصلِ تو اضطراب ز سیماب می برد هرگه که در کنار توام خواب می برد		روی تو حسرت از دل بی تاب می برد چون باغبان به سایه گل خواب می کنم	
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاععلن			
10a	آفتاب از شرم او چون سایه بر دیوار ماند حسن در خلوت نشست و عشق در بازار ماند		داغ در دل لاله را از شرم آن رخسار ماند هرکسی خوش کرده جایی را چه نیکو قسمت است	3
	مجثث: مفاعیل/فاعلاتن/مفاعیلن/فاععلن			
	اگر نبات نباشد لب چو قند تو باد نظام دفتر نظم لبان قند تو باد تو در کنار من و غیر در کمند تو باد		چونست آب خضر لعل نوشند تو باد ورق ورق سخنم همچو کاغذ قندست ازین زیاده زکات وصال نتوان داد	
	مجثث: مفاعیلن/فاعلاتن/مفاعیلن/فاععلن			
	تو چون سوار شوی آسمان بیاساید سرم چو گرم شود استخوان بیاساید		ز فتنه تو جهان را روان بیاساید سکون و ساغرم از سایه همایم نیست	6
	مجثث: مفاعیلن/فاعلاتن/مفاعیلن/فاععلن			
	امیدوار کجا از تو نا امید برآید یمی سیاه نماید یکی سفید برآید		یزید بر سر کوی تو بایزید برآید جهان سراچه جادوست رنگ رنگ آراست	9
10b	ز گشته تو هزاران یکی شهید برآید		تو ترک صادق و عاض ز بوالهوس شناسی	
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاععلن			
	آفتاب از نسبت روی تو عالم گیر شد صید را آوردن صیاد دامن گیر شد		ای ز عهد گلشن کویت گلستان پیر شد بند را از پا گشودن این قدر مشکل نبود	3
	هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن			

6	خرابیهها مرا از طره آن دوست دشمن شد هوای باغ کهنه ام را تازه می سازد جهان تیره دل از روشنایی بره گی دارد	که خویش از شورشم بیگانه گشت و دوست دشمن شد که هر برگ گلی بر آتش سوزنده دامن شد به مرگ با غریبان مشعل خورشید روشن شد
مجتث: مفاعیلن/فاعلاتن/مفاعیلن/فاععلن		
	میان ما و تو ای غیر ماجرا نشود چه شد که از ز پی مقصود هر ره نشتابیم	که خونبهای تو مرهم بهای ما نشود نگفته ایم که بر عکس مدعا نشود

هزج: مفعول/مفاعیلن/مفاعیلن/فاععلن		
11a	محنّت زده تنها غم ایام ندارد آن مرغ بهشتی است خدایا نگهش دار از تنگی روزیست مرا صرفه زوری	صد درد مرا هست و یکی نام ندارد کس نیست که در رهگذرش دام ندارد درویش اگر چاشت کند شام ندارد
هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن		
6	بما آزاده مردان کین عالم تازگی دارد مکرر دیده ام غمهای دوران را چه غم دارم نشاط ما درون چرخ نا فهمی و نادانی جنون کهنه از داغ جنونک تازه می گردد ز هر کنج لبش چندین مسیحا در وجود آمد به مرگ خود عروس می عاشق خوش حالش هوسناکی تو نادم صحبت ما در نمی گیرد	شرم بازست و غم سرباز این هم تازگی دارد ز هر جنسی که محنت می کشم کم تازگی دارد درین ماتم سرا دلهای خرم تازگی دارد مگو ناسخ که زخم ما و مرهم تازگی دارد که می گوید ز عیسی بار مریم تازگی دارد شهادت عشق را آیین ماتم تازگی دارد درین مجلس ترا عیش و مرا غم تازگی دارد
مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیلن/فاععلن		
11b	بودم یزید و باده مرا بایزید کرد ای کافر بلا چه بلا رو مبارکی از بخت تیره خاطر ما روشنی گرفت از بوی دوست هر نفسی مست می شویم بی باکتر ز کافر ما نیست کافری	فیض صبح پیر مغانم مزید کرد هر بامداد هر که ترا دید عید کرد روز سیاه خانه ما را سفید کرد پیغام وصل سرکه ما را نبید کرد گر چهره سرخ کرد به خون شهید کرد
مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیلن/فاععلن		
6	خوش آن کسان که با جو تو یاری نشسته اند شبها تو حصه من به دعا کز تو دور باد	دل در تو بسته اند و ز عالم گسسته اند آن کسان که بهر تو در خون نشسته اند
هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن		
9	مگو معشوق جز عاشق به هر بیگانه می سازد به چشمش در نمی آیم کجا در خاطرش باشم پرستاران خود سازد چه کافر را چه مؤمن را	اگر سازد پری با مردم بیگانه می سازد که از هر حلقه زلفش فراموش خانه می سازد ز ابرو کعبه و از چهره آتش خانه می سازد
12a	چمن بازیچه ما جادو کجا ساز و کجا برگش	که از هر شاخ گل هم شیشه هم پیمانه می سازد

هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن		
3	رفیقان دردمندم بهر درمانم چه می یابند جهان شوریده من حرفها شوریده می گویم گواه حال ما باشد همه بیداد پنهان هم رفیق از مهر یایی کرد از روی من افشاند شرابم یار و نqlم یار خوش هنگامه ای دارم ترا گر نیک قبلم هم مرا حکمی به قلم کن	که من درمانده خویشم نمی دانم چه می یابد دگر تعبیر این خواب پریشانم چه می یابد که اشک طاهرم بس آه پنهانم چه می یابد نمی داند هوای چشم گریانم چه می یابد کنون با خویشان دست و گریبانم چه می یابد نمی دانم به غیر از دوست سامانم چه می یابد
6		
مجتث: مفاعیلن/فعالتن/مفاعیلن/فاعیلن		
9	دلَم به باغ ز صورت هراز نگشاید صبا ز زلف و رخس هم بگو یکی به شام غریبان یکی به صبح مراد	هزار عقیده یکی از هزار نگشاید سر خریطه باد بهار نگشاید کجا که این در دولت دو بار نگشاید
12b	چه شد که یکدوسه عقدی ز زلف واکردی ز وصل دوش چه حاصل کنونکه حال بدست ز شور بادیه جولان ترک من پیداست ز غمزه نیش به جانم کجا به باغ روم	گره ز گوشه ابروی یار نگشاید که هیچ عقده ز دل عیش باز نگشاید که غیر فتنه دری زین غبار نگشاید بکل بکو رک عاشق بخار نگشاید

هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن		
6	نیم عاشق کرم چون شعله سر تا پا نمی سوزد میان آتش سوزانم و از ذوق می گویم ز داغ سر به جز رسوایی مجنون چه می آید نمی سوزد کسب را چرخ تا ما را نمی سوزد گاهی بالا در باغم گهی با شمع در مجلس هر انگشت شراب آلود ما شمعیت محفل را	که یکجا شمع را می سوزد ویکجا نمی سوزد چه حیفت این کسی خاکسترم را وانی نمی سوزد که گر عاشق شود دیوانه هم رسوا نمی سوزد سری بیما نمی گیرد دلی بیما نمی سوزد که رسمست اینکه عاشق داغ را تنها نمی سوزد شراب ما نمی سوزد اگر صهبا نمی سوزد
9		
هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن		
13a	گرفتارم به درد تازه دارم دمی دیگر گاهی از دیدنت می میرم و گاهی ز نادیدن رسیدی چون ببالینم خدا پرده یکسو کن	که بین عاشقان را هر دمی دیگر غمی دیگر وصالت تا نمی باشد فراقت ماتمی دیگر که آخر خانه روشن کرده باشم یکدمی دیگر
هزج: مفعول/مفاعیل/مفاعیل/مفعولن		
6	در هر نفس ای دلشده دنبال صبا گیر بال و پر آسیمه سران باد بهارست از لاله و گل دشت چو دامان عروس است	گر راه به مقصد نبری دامن ما گیر تا شو سفر در دلت افتاده هوا گیر در هر بن خاری که رسی پابحنای گیر
مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعیلن		
9	شد عمر و تشنه بر در میخانه رام هنوز از هر نگاه صد تله در خاک می کنم سوختم از غم و در دل هوس خام هنوز	جان بر لبست و چشم به پیمانم ام هنوز کرک آشتی است با دل دیوانه ام هنوز از طیش مردم و دل در غم آرام هنوز

13b	خط اگر بر رخت از شام خبر داد خطاست	چین زلف تو بخورشید نهد دام هنوز
	مجتث: مفاعیلن/فاعلاتن/مفاعیلن/فاعیلن	
3	جهان پیر زلیخاست مرحبا نوروز شگوفه داد دل بلبلان نخواهد داد	کجاست فرق که این یوسفیت یا نوروز دو هفته بس رو همراه گل بیا نوروز
6	بیا بسایه گلبن که بخت نوروزست چه بی گنه چه گنه کار گشته بیرون است	که گل چو بال هما گشت و او هما نوروز که هر که کشته شود هست خونبها نوروز
9	جهان جمیله عروسیست باغ کابینش نماز عید به مستان باغ واجب شد	شکوفه سیم بهارست و رونما نوروز که گل ایام بهارست و پیشوا نوروز
	رو کام اگر به بهشت عیش ما دورست به ساعتی همه احوال سال بنماید	نفاوتست کجا جنت و کجا نوروز جو رای آصف و جام جهان نما نوروز
	ازین دو آصف جون مهر و ما کیلان خوش بوصف این دو برادر ز عدل این دو وزیر	که شام ما شب عیدست و روز ما نوروز غزل سراسر عنادل طرب فزا نوروز
	هزج: مفعول/مفاعیل/مفاعیل/مفاعیل/مفعولن	
14a	سرای مجلس دستور نغمه زن نادم بیماری من از سبب پرسش او بود	که ناله برده نما گشت و با نوا زوز می میرم ازین غم که چرا بهترم امروز
	هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن	
3	نمی بینم به یک رایش نمی یابم بیک جایش نزاکتهای اندم و سر نیش جون توان گفتن مجا دستی ببالا می کند آنکل به گل چیدن	چه شوخست اینکه نتوان دید از شوخی سرابایش فزونی می کند از حسن هرجایش ز هرجایش که از شوخی بقدر سرو نمودست بالایش

6	گهی از ترس غیرت که جایی خورد باشد می پریشانم	ز بس از مستی چشمش پریشانست دستارش
	هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن	
	همیشه خاک گریبان من بدست من است	ز دست خویش بداور برم شکایت خویش
14b	مگو ز وصل و ز هجران بلاست عاشق را	گهی ز محنت خویش و گهی ز عشرت خویش
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعیلن	
3	نیست عیاری و مگر ز خلاص گاه بر آتش دهی و گه به آب مرگ و جدایی ز تو سهو و خطاست شحنه و معشوق عجب عرصه است	سوخته را سوختن این طرز خاص هرچه تو خواهی بکن آخر خلاص بنده اخلاص نخواهد خلاص نیست گناهی و مگر ز قصاص
	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعیلن	
6	بر دور رخ نهاده ز زلف دو تاه خط رد و قبول بوالهوسانرا وسیله است از خط بد در فتنه حصاری کشیده اند	عاشق خیال کرده ز بخت سیاه خط خواهی تو زلف زیب ز حسن دان و خواه خط او را پناه ابرو و ما را پناه خط
9		

	دام سیاست چو گردد سیاه خط از عکس طره زلف وز زیر کلاه خط		رخسار دوست نامه اعمال من شده حسنش بهر لباس کند زیب تازه	
15a	هرگز ندیده ایم باین دستگاه خط در دیده گاه سایه زلفست و گاه خط هم سجده گاه ابرو و هم قبله گاه خط ورنه کسی ندیده ز خورشید و ماه خط		خط امان خلق ز هر مد کلک اوست سحرست یا کرشمه ندانم جمال دوست خون قبله ام کجست نمازم درست نیست از ترکناز حسن غباریست بر رخش	3
	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعِلن			
	جرمی نکرده هندوی آتش پرست زلف در چهره داده خرمن آتش بدست زلف بر وی نشان حلقه افعی شکست زلف چندین شب دراز به هر تار و بست زلف از چهره دسته گل سوری بدست زلف		بیهوده چیست سعی بتان در شکست زلف آتش بدست مو ندهد کس چگونه یاز کنجیست از جواهر قدسی عذار دوست دل شمع ناله خون نفروزد که بسته یار نادم به باغبان جمالش که داده است	6
	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعِلن			
	نسبت کنم کجای ترا با کجای گل		از ساق تا سرین همه جا خونبهای گل	9
15b	ما بیدلانبرای تو بلبل برای گل از با هر چه رفت به جز گل فدای گل تا چند پیداری بلبل برای گل کز باغبان گرفته صیاد رو نما گل خاکست جای لاله و خارست جای گل عا قل ز داغ لاله و از خار پای گل چون باد رقععه رقععه بدوزد قبای گل صجست و صوت بلبل و جاست و پای گل		نشسته در برابر هم ناله سر کنیم گر شد ز بوستان سمن ویاسمن چه باک موز و نترست ناله عشق بسر و دوست چندان فرود حسن چمن از جمال دوست افزایش از چمن شد و آرایش از بهار بیدرد را خیال که این باغ عشرتست از بار سمر و حاصل این باغ ظاهرست نادیم بیا که از سر این دام بگذریم	3 6

رمل: فعلاتن/فعلاتن/فعلاتن/فاعِلن				
	دست در دامن آهی زده بالا رفتم این قدرهاست که از خانه به صحرا رفتم من خود رفته و گویند ز دنیا رفتم		من مسیحا نفسم سوی مسیحا رفتم مست عشقم ز جنو نم خبری توست مرا شورش ... ناگاه به خود می آرد	9
16a	چه عجب گرد و سه کامی پی دیار رفتم هر کجا انجام تو گفتند بآنجا رفتم ز تنها چو گذشتم به تولا رفتم		عارفم باید و بانک مرا کاری نیست نه ترا یافتم آخر بکجا خواهم رفتا سر راهی بشو دارم چه بطور . چه بدیر	3
	یوسفی دیدم و در کوچه سودا رفتم		من و سوداگری مشق جنون نادم چیست	
رمل: فعلاتن/فعلاتن/فعلاتن/فاعِلن				
	همه شب تازه کتم زخام که خویم نبرد عشق در آتش انداخت که انم نبرد		کهنه عشقم دهر درد حجابم نبرد گریه با ناله بدل کردم و آشوفته ترم	

6	باعث جلوه گل شد دیدار من است	بلبلان شور برارید که خوانم نبرد
	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعلن	
	از باده عمر ما همه برباد می رود از شعر عاشقانه ما خوانده مصرعی	از خویش من رویم و غم از یاد می رود طفلی که بید لانه باستاد می رود
	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعلن	
16b	آمد بهار و شورش دیوانه ساز کرد معشوق ما به مشرب هر کس موافقت	زنجیر را کشاکش مجنون دراز کرد باما پیاله خورد و بزاهد نماز کرد
	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعلن	
3	خونین دلان کجا ز تب و تاب خفته اند خوبان کجا و فکر شب تار ما کجا	گاهی که خفته اند چوسیماب خفته اند از عکس روی خویش به هتاب خفته اند
6	از غافلان ز دیده بیدار ماسپرس در خواب هم تبسم شو خانه می کنند چشم وفا مدار ازین سنگدل گروه	کایشان تمام عمر بیکخواب خفته اند این گلرخان چونمنچه سیراب خفته اند در هر قدم ترتیب احباب خفته اند
	رمل: فعلاتن/فاعلاتن/فاعلتن/فاعلن	
9	عشق هر بو الهوسی سلسله جنبان نشود چه بهار و چه چمن مست تماشای تواند رو به آتشکده ام کعبه درآتش دارم	تا پریشان نشود کار به سامان نشود چهره بفروز که پروانه به بستان نشود وعظ بگذار که پرواز مسلمان نشود
17a	دل صد چاک مرا نجیه فرا هم نکند دل غم باخته ام عیش نداند نادم	از رفوخرقه درویش بسامان نشود بخت در خانه غارت زده مهمان نشود
	هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن	
3	چنان در باغ بد مست مرا شوخی زیاد افتد ز بیم دهر شد ثوخی فراموشم چو آن طفلی	که گر آهنگ گل چیدن کند چون گل به باد افتد که در باریچه اول بدست اوستاد افتد
	مجتث: مفاعلن/فاعلاتن/مفاعلن/فاعلن	
6	زمانه ایست که عیشش ملال می آرد شدم ز حادسه پامل و دوستان گویند بیار باده که هنگام گل تکلف نیست	شمال او خبر گو شمال می آرد که خاجه میر ..داز هند رمال می آرد که شاه ساغر و دهقان سفال می آرد
	مضارع: مفعول/فاعلاتن/مفعول/فاعلاتن	
	حاشا که در محبت کس بیوفا بماند از عشقبازان رنگ بتان شکسته	در راه دوست مردیم تا نام ما بماند چون باغبان بمیرد گل بی صفا بماند
17b	از بوی دوست آورد مکتوب سر به مهری شهرسیت پوسفستان هر کوچه کوی یوسف	گر مرغ نامه بر مرد باد صبا بماند تاجان کجا بر آید تادی کجا بماند
3	بتان زحن چمن دل برنک و بو بستند	زرخ تعاب کشیدند و گل درو بستند

	چو زلف و چهره خوبان شهر ما بینی	کنی خیال که گلدیته را به مو بستند
6	دلم در وصل از تابرخ جانانه می سوزد ز دمی او چراغانست هر شب خانه ما را	فروز دگر چراغ تیره نجتان خانه می سوزد چراغ ما برای خاطر پروانه می سوزد
	درین دیار که نه پیرونه جوان ماند جهان سرای ز بونسهت جای راحت نیست	نوای مرغ به فریاد نوحه خوان ماند چه خر می است در آنجا که کار وان ماند
3	اسیر عشق را درد و غم بسیار می باید بم میلرز داز شوق و سرم می گدد داز شادی به شوخی گرسری داری بیا با ماپریشان شو	18a سرشوریده دارم دل بیمار می باید دی دیوانه را بوس و کنار یار می باید سر آشفته را آشفتن دستار می باید
	هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن	
6	به سوی من صبا از شاح گل بیکار می آید به بوی می دوست برباد صبا غوش بگشادم هنوزش رنگ طفلی هست گلچیدن نمیداند	نسیم عاشقان از طره دستار می آید گمان بردم که یار از خانه خمار می آید بدامان آشیان بلبل از گلراز می آید
9	سرکوی بتان دار اشفای کفر و ایمان شد ز بیناکی دمی از و عده صد مجلس بیارایی سرکو می تو دآ هنگ بلبل بیم رسواییست	که از هر سو پیام مردم بیمار می آید که تا کوی تو عاشق گوش بر دیوار می آید که این از نالهای سینه افکار می آید
	هزج: مفعول/مفاعیل/مفاعیل/مفعولن	
	تا چند درین میکده با خویش درافتم	وقتست که جوشان و خروشان بدر افتم
18b	در باغم و ار سنبل و ریحان خبرم نیست	پیچم به نسیمی که به زلف تو در افتم
3	عشقم که بداغ جگر و زخم تن افتم مررور برنکی نسزد جامه درویش	چشتم که بکل غلطم و بر یاسمن افتم وقتست که یکحرفه شوم در کفه افتم
6	کس نگفتست و نگوید آنچه من نشنیدهام دیدهام پیغام جانان بود از آن بستم زبان سر فرو بردم به جیب و پا کشیدم در کنار گاه می خندم ز عشرت گاه می نمالم ز ذوق روی ز روی بر زمین و اشک سرخی در کنار	کفشی را گفتم آخر دیدنی را دیدهام کوری نامحرم این طومار را پیچیدهام در میان جبه همچون بخیه و اچیدهام در وصال دوست همچون مردم نادیدهام عاشقم بازیچه طفلان بساطی چیدهام
	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاععلن	
9	هر روز شور تازه به ویرانه بردهام	در هر دیار تحفه به دیوانه بردهام
19a	بیدار کردهام نه همین عندلیب را	شبها چراغ بر سر پروانه بردهام
	هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن	
3	زمین را سر بسر کامی به ناکامی بسر گشتم اگر آبم اگر آتش همان در عشق مجنونم	جهان گشتم مکرر تا به شهر خویش برگشتم شدم خود قطره اشکی بگرد چشم برگشتم

	اگر بنشستم از ماتم به پای دوست افتادم	اگر برخاستم جانانه را بر گرد بر گشتم
	رمل: فعلاتن/فعالتن/فعالتن/فاعلتن/فاعلتن/فاعلتن	

	بسر آنکه علاج دل بیچاره کنم هرگز این طفل مزاجی نرود از یادم بر مراد دوست با صد مدعی سر می کنم نکته سنجیده از هر کس که بس خوشنماست گاه مستم از تغافل گاه محموزم نیاز	چاره مرگ بسازم کفنی تازه کنم گر بتابوت روم شوخی گهواره کنم بهر یک بت سجده بر یک شهر کافر می کنم گر دروغ دلشش گویند باور می کنم اول عشقست درنگی هر زمان بر می کنم
6	هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن	
9	ز استغنائی جانان طرفه حال مشکلی دارم نه در وصلش بری خوردم نه در رویش گلی چیدم ساری دادهام دلرا به چشمی دادهام جان را زحسن و عشق خالی نیستم یکدم چه ذوقیست این ز جانان شکوه کردن رشک دارد وای بر جانم	بخود لرزان تنی دارم بخون غلطان دلی دارم که شکر باغبانم طالع بیحاصلی دارم کریمم در وفاداری عجب دست و دلی دارم به دستی گر گلی دارم بدستی بلبلی دارم اگر درد دلی گویم به کس درد دلی دارم
3	هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن	
6	هزار دام بهر کوچه و گذر بستم به پیچه شانه کس زلف ماه رویانم	پریده است نذر و بهشت از دستم زکات عیش ببوسید دوستان دستم
9	به خاک افکند آخر شکنجسمیهای افلاکم نه در باغم نه در صحرا سراغ این بس حریفم را	عزیز اینچنین بودم گل افشانید بر خاکم پهای خم نیابی گر مرا در سایه تاکم
3	تا خم زلف تو جا نانه نمی دانستم دل به هر کس که سپردم غم دل بازم داد خنده زخم درین باغ بهار طربست	شور مجنون سیه خانه نمی دانستم شیوه مردم بیگانه نمی دانستم پیش ازین عیش غریبانه نمی دانستم
6	بیا که آخر گل تاخت بر شراب کنیم بها کمست جگر گوشهای اشک مرا بما به مدح لئیمان کفایتی نرسید	چو گل شتاب به رفتن کند شتاب کنیم که گفته بود بگالای خویش آب کنیم ابوتراب بیا مدح بو تراب کنیم
9	ز وصال او چه گویم که ز عمر بر گرفتم به وصال اضطرابم ز فراق بیشتر شد ز سیاه روزی خود چه بلا امیدوارم	ز لبی شکر مکیدم ز لبی که هر گرفتم سر شکوه باز کردم غم دل ز سر گرفتم که به خواب دیده بخرم که ترا به بر گرفتم
3	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعلتن	
3	نوروز شد که بر سر نشو و نما شوم برگ گل و نوای هزارم می سرست	گل وا شود زیاد و من از باده وا شوم یا رب دعای کیست به برگ و نوا شوم

	مشت غبارم و به غیرم خریدۀ سرگشتگی ز سر نرود مرد عشق را	یا رب مبادا ز سر زلف جدا شوم گر بعد مرگ سنگ شوم آسیا شوم
	مجتث: مفاعیل/فاعلاتن/مفاعیلن/فاعیلن	
6	درین چمن چون گل آرامگه نجس دارم چنان لبم بمذاق شکر لبان آموخت زبان ناله کشیدن دل پریشان کو فلک نهم رده سرگشتگی نوشت مرا	بخون نشسته ام آسودگی هوس دارم که گر همای شوم مشرب بکس دارم که یار بلبل آشوب در قفس دارم بهر طرف که روم میل باز پس دارم
	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعیلن	
9	ما می نه از برای طرب نوش کرده ایم هرگز به ماهتاب شرابی نخورده ایم	خود را باین بهانه فراموش کرده ایم مستی به ماهتاب نیا گوش کرده ایم
	مجتث: مفاعیلن/فاعلاتن/مفاعیلن/فاعیلن	
3	شکوفه ریز شرابی به بوستان خوردیم چه زهرها که بجام از حضور احباب است شکایت من و شکر تو ای رفیق به جاست	21a ز هر ساله گل خون باغبان خوردیم خوش آن پیاله که بر یاد دوستان خوردیم تو سود خوردی و ما گرد کاروان خوردیم
	هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن	
	نه آن صیدم که چون اتم ز جا چالاک برخیزم به هر جا چون نسیم صبح دست آموز مستانم	بخون غلطم مگر از یاری فتراک برخیزم پای شیشه بنشستم بسیر تاک برخیزم
	مضارع: مفعول/فاعلات/مفاعیل/فاعیلن	

6	ما دل بزخم و زحم به پیکان فروختیم سود و زیان مردم عالم متاع نیست قدر سخن شناس که با آن گران متاع	اخگر بجست و جست بدامان فروختیم چون باده کام خویش به بستان فروختیم هر آرزو که بود به دوران فروختیم
	هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن	
9	نسیم وصل جانان باز می نویسد بر دوشم	فضای خانه شک افتاد بر پهنای آغوشم
21b	نهانی می زدم ساغر بیاد چشم بد مستی	که آخر همچو نرگسدان سبو گل کرد بر دستم
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعیلن	
3	داغ عشقم عاشقان را سینه روشن می کنم هر چراغی را قبولی هر شبی را عزتی	گر کف خاکسترم آینه روشن می کنم شمع مینا را شب آدینه روشن می کنم
	هزج: مفعول/مفاعیل/مفاعیل/مفعولن	
6	کی طاقت آنم که ز جانانه برآیم گه در غم نرگس و گه در خم آن زلف در شعبدها هند و در عربدها ترک	در خانه ترا بینم و از خانه برآیم مشکل که دگر با دل دیوانه برآیم رفت آنکه به آن نرگس مستانه برآیم

	دیوانه او را در و دیوار کسادست	چون بود سراسیمه ز کاشانه برایم
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن	
9	اشک یعقوبم که ره پیمای منزل گشتهام گر ز پا افتادهام زنهار دست از من مدار	آه مجنونم که پیش آهنگ محمل گشتهام حیله و صیدم نه پنداری که بسمل گشتهام
	هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن	
22a	فدایی زادهام اخلاص مادرزاد آوردم ازین به ارمغانی نیست این درگاه عالی را مرا هر داغ بر دل یادگاری مانده ار یاری ز سختیها ننالیدم که هر گه سنگدل گشتم بهراری بر اثر دارم بشارت باد مینا را مگر از کرم خونیهای مستان بهره یابم نه کوکو بود قمری را نه شورش بود بلبل را	طریق بندگی بر بنده و آزاد آوردم سر شوریده با خاطر ناشاد آوردم کنون این لاله را از تربت فرهاد آوردم گرامتهای اصحاب وفا را یاد آوردم به گلشن مژدگانیها را برو باد آوردم دل افسره را از حلقه زهّاد آوردم میان عاشقان من ناله و فریاد آوردم
	مجثث: مفاعیلن/فاعلاتن/مفاعیلن/فاعیلن	
9	ما کی ز صوت بلبله بابل نشسته‌ایم گشتیم اگر غبار همان شوق ما بجاست از زلف و قد دوست که عمرش دراز باد عشاق را دینی و عقبی هراس نیست	در پای گل به چه چه بلبل نشسته‌ایم گاهی به زلف و گاه به کاکل نشسته‌ایم در پای سر دو سایه سنبل نشسته‌ایم ما در پناه صبر و توکل نشسته‌ایم

22b	از بخت عاقبت بستانیم داد خویش که در شکنج غنچه و که در شکنج باد گفتن برون ز طرز و شکفتن فزون رود باج از زمین خراج ز گردون گرفته‌ایم	در رهگذار او به سر پل نشسته‌ایم بر شاخسار حادثه چون گل نشسته‌ایم با دوستان به بزم تغافل نشسته‌ایم شاهانه بر سریر توکل نشسته‌ایم
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن	
6	اینقدر شورش تو خواهی گر نخواهی کردهام یوسفم یونس شد آخر گفتگوی من به جاست خواجه ما نیکبختان را از بخشش چاره نیست شیر گر از خون خونی من نه آهوان مست دوست بی‌سر و پا گشتم از هر ذرهام شرمنده کیست اشک من گشتی نورد و آه من گردون شکاف شاه مردان قبله‌گاه و شاه عباسم پناه	مست عشقم نالهای صبحگاهی کردهام دیده در پا کرده مژگان دام ماهی کردهام بنده خاصم خطا در نیکنامی کردهام دادهام جان را که جانان را سیاهی کردهام خار تا خارا درین ره عذرخواهی کردهام قاصدی بر هر سر راه تو راهی کردهام بنده شاهم از آن درد هر شاهی کردهام
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن	
23a	از نگهبانی زلف تو به خواب افتادیم همچو طفلی که ز بازیچه بگردا افتد	زلف آشفتی و یک حلقه بتاب افتادیم از فریب لب ساقی شراب افتادیم

	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن		
3	بهر هر جوش آتش از دلها گدایی کرده ایم ما فضولان چند روزی پی یحیایی کرده ایم خویش را دانسته ایبحار و ستایی کرده ایم بند خود را سخت از بهر رهایی کرده ایم خویش را از نارسایی پارسایی کرده ایم سالها در عاشقی زورآزمایی کرده ایم	دیگ سودا پخته ایم و خودنمایی کرده ایم بزم خاص و شاه ناظر جای خورد و خواب نیست شهر بازاری و در دوران ما شهری کجاست اضطراب ما مدام از امتحان دام بود نیک روزی را درین خوان جز توکل چاره نیست در میان ما و گردون گشتی خصمیانه ایست	6
	مجتث: مفاعیلن/فعلاتن/مفاعیلن/فاعیلن		
9	دمی به غمزه نیفزاد دردم افزون کن یکی نگاه درین کاسهای وارون کن	مزار عشق نه فرهاد کن نه مجنون کن ستاره قطره خونست و در چکیدنهاست	
	رجز: مفععلن/مفاعیلن/مفععلن/مفاعیلن		
23b	که عمر وقف خیالست صرف خواب مکن دگر هر آنچه بما کرده حساب مکن مرو بیباغ و مرا خانمان خراب مکن که آب می همه خونست خونم آب مکن	نهی چه دیده بهم وقت را خراب مکن همین که کشته خویشم شمرده کافیت میان بلبل و گل در سر تو غوغا بود بس اینکه شوخی از حسرتم ز رشک و هنوز	3
	هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن		
6	دو مصرع درهم اور نام او را زلف و کاکل کن کفی خاکی بدست آرای صبا در چشم بلبل کن	زیان را وتسه ریحان قلم را شاخ سنبل کن بگلشن میروند آن شاخ گل میسوزم از غیرت	
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاعیلن		
	صد حیف که رخسار ترا چشم رسیده چون شاخ گلی از سر دیوار دمیده	هر حلقه زلف تو بکی حلقه دیده مستست و لب نام خدایا نگهش دار	
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاعیلن		
	نعمت دیدار هر جا بیشتر آنجا نگو	خستگان عشق را نی کوه و نی صحرا نگو	9
24a	خار گل چون گل نجویی خاره تا خارا نگو خاطر مجنون عزیز و طره لیلا نگو نیست لایق گفتنش اینجا نکو آنجا نگو این شب یلدا ترا تا آنشب یلدا نگو	عالم عشقست اینجا منع خوب و زشت نیست هر دو مطلوبند خواهر حسن خوان و خواه عشق ناخن ما تا بموی سر سراسر گلشن است روز ما نور و ز ما منصور ما منظور ما	3
	هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن		
	گل مزار که بر گوشه نقاب زده گه او پری زده گشت و من آفتاب زده گه چشم او می نابی بخواب ناب زده گه هست لاله و گل داغدار و آب زده گه نقطه بسر بیت انتخاب زده	به بین بسایه زلفش بنفشه تاب زده میانه من و مجنون همین قدر فرقت حریف ما دو شرابه است کس حریفش نیست تو پاکدامنی ای گل ز جنس حسن توتست نشان حال بیالای ابر و آتش نیست	6 9

	چه آهوان و چه شیران اسیر چشم تواند پس از هلاک نهادم سر بی نقرا کیش		گه نیمخواب تو هر صید را بخواب زده رسیده جان به لب و بوسه بر رکاب زده
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن		
24b	بخاکساری نادم بسی سرافراز نیست ز روی دست بخورشید و به قفا زده صبا ز نگهت چیست کجا خبر دارد		که سالهاست مرا تیغ بوتراب زده ز پشت پا بفروشان خلد پا زده تو بوی پیرهن از باد مصر وا زده
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن		
6	خویان ز رشک نگویم که کیست به در وصلم و ز حیرتم از دوست بهره نیست ما را بس است سبب ذقن ار نهال دوست خوشر ازین که گفته و بهتر ازین که دید		در باغ آن نهال که سر و سهلیست به مر جاش خوشترست ندانم که کیست به کو باغبان بهرهزه ننالد که چیست به شاه شهان صفی و ز سویش تقی است به
	هزج: مفعول/مفاعیل/مفاعیل/فاعلتن		
9	بیمار عشق را ز مسیحا چه فایده شب در لب تو بوسه چو در ماهتاب می		دارد لب تو فایده اما چه فایده روزم شبست پیتو ز شبها چه فایده
	رجز: مثنفعلتن/مثنفعلتن/مثنفعلتن/مثنفعلتن		
25a	امشب چه خودکشی که نکردم بکوی دوست دردسر از خمار تغافل کشیده‌ایم که در فراق میکشدم گاه در وصال لعلش رفیق ساغر و چشمش حریف می چشم و دل ار کرشمه جانانه شد عزیز شیرین نکرد وصف لباش دهان من آن بر قرار اختر و این بر نشیب خاک من می‌پرست و زلف چلیپا بدست من بند زبان و بند گران هر دو یکسرست		بیرون نیامدی به تماشا چه فایده ساقی بخواب رفته ز صبها چه فایده این را زیان چه گویم و آنرا چه فایده اینها چو نیست از می شبها چه فایده گر نیست می ز ساغر ز ساغر و مینا چه فایده ناکام را زگفتن حلوا چه فایده سلطان کریم لیک گدا را چه فایده ای برهنم تر از کلیسا چه فایده نادم دوی بلخ تو ما را چه فایده
	همیشه باغ بهاری در انجمن داری نسخه چه تلخ و چه شیرین بکام من گفتی		که سرو را بقبا گل به پیرهن داری مگر زبان منست اینکه در دهن داری
25b	دمی ز چشم تو غافل نمی توانم شد بود حدیث تو نادم برون ز گفت و شنید		بهر طرف که نظر میکن بمن داری زبان نداری و در هر زمان سخن داری
3	تا کی خیال قامت موزون کند کسی چشمش بگردش آمده این فتنها از دست وین حرف و صوت سند کسی و نمی‌شود دل خون شد از تحمل و خون آب شد ز صبر دانستنی بجاست ندانستنی کجاست		خود کو دگر چکار کند چون کند کسی خون شکوه از ستاره و گردون کند کسی بیهوده فکر جادو و افون کند کسی خود را بدست خودکشی و خون کند کسی جهلت اگر حدیث فلاطون کند کسی

	گر خرقة را ز اطلس و اکسون کند کسی تن در هلاک اگر ندهد چون کند کسی این نقش را بتاج فریدون کند کسی این مشت خاک بر سر معجون کند کسی		جیش پلاس باین و پشمینه دامنش نی خصم ز امروت و نی جاره دوست را ترک کلاه و ترک سر اینجا ز یکسرست نادم زمین ز جلوۀ دیوانه ننگ است	
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاععلن			
26a	چو درون دل بگنجی بدورن دیده باشی ز توکل کسی نچیده توکلی نچیده باشی چو ترا ندیده باشم چو مرا ندیده باشی ز خودم خبر نباشد جرم شنیده باشی که ز هر پیاله گل قدحی کشیده باشی نسخن رسیده باشی چو بمن رسیده باشی بمیان تیره‌بختان چو منی ندیده باشی که تو هم بملک خوبی بدلی رسیده باشی قلمت شکسته سر شد تو زبان بریده باشی		ز تو چشم آن ندارم که ز من رمیده باشی ز نگاهبانی گل من و بلبلیم نالان نکشی ملالت از من نکنم شکایت از تو ز جنون عشق مشتم سر و برگ کس ندارم ز سرود عندلیبان بجنبه درای مستان سر بیش گفتم نه چه من و چه معنی من بدیا خود مسافر بمزار خود مجاور دل دردمند ما را چه شود که باز پرسى سخن و سخن بس و بس چه حاصل بکوی بادم	3 6 9
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاععلن			
	زلف را بال کنی همچو پریزاد روی مگر از آینه و آب باستاد روی		آتش سرد شد از حسرت و چون باد روی غیر چشم تو ترا سحر که یار و آموخت	
	رمل: فعلاتن/فاعلاتن/فاععلن/فاععلن			
26b	چون بدادم برسی بر سر بیداد روی همه جا سایه سرو و گل و شمشاد روی رفتم از خاطر خلقی که تو از یاد روی کویکو دشت بدشت از چی صیاد روی پیش هر خار و خس از دوست بفریاد روی بیش ازین نیست که تا تربت فرهاد روی		جز غم دوست نشاطی نبود عاشق را قامت سرو روانیست که جسمش مرساد نام من هر که برد باعث بدنامی تست دل چه مرغی تو ندانم که کبابی نه رباب بلبل این هرزه در این رکه آموخته طواف عاشق کن اگر مطلب دوری داری	3 6
	در کسری زن اگر زین ستم آباد روی		نادم این عهد شکیبایی ما انصافست	
	مجتث: مفاععلن/فاعلاتن/مفاععلن/فاععلن			
	مرا سیاهی منزل سیاه خیمه لیلی غبار خاطر معجون غیر خابه لیلی		نیم ز سیر و سفر بر مراد خویش تسلی ز عشق رشک بحایی رسیده است که باشد	9
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاععلن/فاععلن			
	بداذ نظم بچشمم چون طفل را ز الف بی		گزیده شد دلم از شعر همچو مار گزیده	
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاععلن/فاععلن			
27a	غربتم کارگر افتاد شهیدان بدودی بلبلی در قفسی به که گلی در سبیدی بسکندر نمدی داد و بما هم نمدی		بچشمی در کفنی خواهم و گنج لحدیی باغبان چیدن گل سخت عقوبت دارد خرق کردم من و او تکیه که دولت ساخت	3

	رجز: مثنفعلن/فاعلن/مثنفعلن/فاعلن		
6	تا چند خویش را بهوس بد گمان کنی ما بلبلان ز سود درون همنفس شدیم گر بشنوی که از سخنم شکوه تا کجاست	همت بغم خمار مبادا زیان کنی هر ناله که بودی دل آید نشان کنی کاریکه با قلم کنی با زبان کنی	
	رجز: مثنفعلن/مثنفعلن/مثنفعلن/مثنفعلن		
	خاک شو در راه هر کس عاقبت گل می کنی دهر جادو خانه باغ را نرگس جادوی بست	چون ترقی می کنی اینجا منزل می کنی خار را گل مینمایی تاک را گل می کنی	
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلن		
9	مال داری بردباری و پاس خویش دار	چون تحمل میکنی عرض تحمل می کنی	
	خفیف: فاعلاتن/مفاعلن/فاعلن		
27b	حبذا هند ملک شاه سلیم مرغ و ماهی در آن زمین بهشت مر سرابش عدل و بخشش شاه مردمان را حادثات زمان قوت هر ساله عیش هر روزه است من از آن هند روی تافته ام بر کس چند روز در بودم که در آن روستای بد همه چیز دکنست اینکه هند را عارست نه ظریفانه و نه اهلانه است	هفت اقلیم را جو هفت اقلیم آب در جویبار و دانه بکشت همچون مهمان سراسر بر سر راه هر بر آتش یکی سرای زمان آش در کاسه آب در کوزه است که دگر جای رو نیافته ام نه سخنور که پیشه ور بودم علم راز عمل نبود تمیز هند اگر هست این جگرخوارست نه ملنکانه نی ملوکانه است	3 6 9
	جوی بی آب کشت بی دانه است	مرد بی خانه مرغ بی لانه است	
	هزج: مفعول/مفاعیل/مفاعیل/فاعلن		
28a	ای داده حظت برات رزق همه کس زیباتر از آن صفت نمیداند کس	شد خانه قدرت از تو پیکار جو خس حظت بخط و خال تو میماند و بس	
	هزج: مفعول/مفاعیل/مفاعیل/فاعلن		
3	دیوانه و مستم نه بهوشم نه به جنگ نه نیک و بدم بیش و نه عار و نه ننگ	در جنگ پلنگ جسته در کام نهنگ خواهی تو گلم بسر زن و خواهی سنگ	
	هزج: مفعول/مفاعیل/مفاعیل/فاعلن		
6	در باغ ز عافیت نشانم دادند از حادثه در جهان پناهی جستم بر اوج سپهر اختران اخگر ناب دنیای معلقی و دنیاداران	بیهوده بدست باغبانم دادند در شاخ شکسته آشنایم دادند بر فرش زمین خلق جو مخمور بخواب پیوسته معلقند ون عکس در آب	
	متقرب: فاعلن/فاعلن/فاعلن/فاعلن		
28b	به نامی که می پخته فکر اوست	زبان دار ما شیشه ذکر اوست	

	چمن خاطر می پرستان او در تلخکامان غم باز کرد بهر خاطری خواهش خوش نمود ز طفلی با نکور دل بسته‌ام بده ساقی آن عقل را پای لغز از آن می که میخانه در آذرست شبی عارفی دیدم از هوش مست بهر سو که چون شیشه رو داشتی درم کاسه در کام رفتار داشت چه معجون چه لیلی بدنبال او شمرده شمرده قدم داشتی	3 6 9 12
	متقریب: فاعلن/فاعلن/فاعلن	
29a	نگاهش بران طاق طاق اوفتاد که نعلین او جای افسر گرفت شتابان بصد میل دریافتند بروی جوانان دل او گشاد باغوش آغوش وا کرده بود ز دروازه یکمیل پرواز کرد بخرج و معنیش بد اندر شتافت دل بر تک سنگ صد رنگ دید طیش کردو پس حال دیگر گرفت یقین شد که او پیر این خانه بود به هر کس سزاوار آنکس رسید بصدر خرابات کرسی گرفت	3 6 9
	متقریب: فاعلن/فاعلن/فاعلن	
29b	ز آسیب از آسمان دورتر کواکب غبار شبستان او که او راست از عرش تا فرش دل همه باطل عرش در گل روند ز هر کاسه چندین قیامت نکرد نجبه باده دانند بر خود حرام همه روزی خویش در دست خویش بهر کاسه خونها میل کرده‌اند بنای گره از رگم باز کن	3 6 9 12

	بهر پرده آنچه دانی بساز همان مست دیرینه بلبلم خراشی تبار و شکافی بدل		نگویی که مستان بدانند ساز نگوی که بر قهقه و غلغلم بهر ناله باشدت خون بحل	
	هزج: مفاعلهن/فاعلاتن/مفاعلهن/فاعلهن			
30a	کنون به بحر شدم چون تمام شد خشکی چو از فسون عزایل بنده عاصی چه تخته تخته تابوت خضر بل عیسی کسی چه ذوق کند آخر از خطا و خطی بسان شورش مجنون و جلوه لیلی که لاک کرده شکم بهر خام و پخته نیمی ز هر چه هست کم و بیش ز هیچ و هیچ کمی سری بغوق سما و سری بتحت سری گهی بعرضه او چون بطور در موسی بگو چگونه ورم کرده همچو مستسقی چه سهوها که نکردست و هر لا یعنی شدست کاتب اعمال را غلط اتلی		ز بر و بحر بسر گشتگی مراست ندی به تخته پاره نشستم از وساوس عصل چه تخته تخته دکان و یو بل شیطان ز سهو نیست تفاوت مرا و عقل مرا سفینه جلوه‌کنان بود و بحر میجوشید چو لاکپشت پشت افتاده است رجوع پرست از نیمه چتر و کمست از همه چیز ز موج پشت و بلندش ز دیده پنهان بود گهی نشسته بخس جون سجوت در یونس درون بحر زشکی آب در عطشست مرا در آتش باید فکنندن از عصیان ز سرنوشت گرم سر بآب داده چنان	3 6 9
30b	یکیست مردم آزاده ز ابلی و بلی شبهه و مثل چه در عقبی و چه در دینی که ده یکی بود و صد یکی هزار یکی		ازین سبب که قضا را رضای خود گفتم بر آن یکی که یکی همچو او نبوده و نیست یکی است اول و آخر درین سرای حساب	3
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلهن			
	جنس طرح در دیار خود گران افتاده‌ام هر قدم در چه براه کاروان افتاده‌ام کرده‌ام چندان فغان خود گر زبان افتاده‌ام پایمال روزگارم در میان افتاده‌ام من هم از مرگ بطری آنچنان افتاده‌ام در مزار او همانا نیم جان افتاده‌ام		در وطن همچون غریبان رایگان افتاده‌ام یوسفم شاید خریداری بچنگ آرد مرا هیچکس از خار بسوی دهر داد من نداد گاه زیر پای دشمن گاه زیر پای دوست طفل نادانی که از مرگ پدر افتد بخاک نیم جان همراه جانش کرده‌ام وقت رحیل	6
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلهن			
	وقت رفتن بود مرگ بی‌اجل می خواستم		نقش خود را پیش تابوتش کتل می خواستم	9
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلهن			
31a	میرو از هوش و پندارم که خوابم میبرد ناتوانم میروم هر جا که آنم میبرد بخت در صحرا بکشت آفتابم میبرد مرگ با یاران از آن خوشتر که خوابم میبرد		بیخودم از درد و میگویم شرابم میبرد سیل اشکم همچو خس وادی بوادی میکشد هر کسی در کشت مهتاب و سیر گلستان واپسی از سنجر و نوعی بمعنی واپسی است	3
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلهن			

	نقش خود را پیش تابوتش کتل میخواستم	وقت رفتن بود مرگ بی‌اجل میخواستم	
6	عاشقم سامان من شد پریشان زیستن آتشیم و پهلوی ما هر که باشد آتش است بهره چندان ندارم از حیات و از ممات	آشتم آتش مرا زیباست عریان زیستن ما حریفانیم با ما نیست آسان زیستن چون چراغ صبحدم هان مردن و هان زیستن	
	رمل: فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلاتن/فاعلتن/فاعلتن		
	کار عاشق چیست سر در راه جانان باختن عشقبازی و هوسبازی تفاوت بیحدست	دست چون یاران بمعنی بر سر جان باختن عهد و پیمان باختن با کفر و ایمان باختن	
	مجتث: مفاعلتن/فاعلتن/مفاعلتن/فاعلتن		
31b	چه سان ز بیم دراید بدیده خواب مرا عدیم من نشمردست در زمانه کسی	که تار بینم از زخم خفته بر اعضا ز پیشمنازی در و از بلای بی‌همتا	
3	تنم زمین و درو هست کوه کوه درم	که همچو کوه از آن گشته کوهها پیدا	
6	هزار جای شکافت سینه‌ام چون کوه هزار بار بدل در شکسته‌ام فریاد	که هر شکاف از آن چشمهاست چون دریا که شرمم آمده از رحم بی اثر آوا	
9	نه ریش طعنه دشمن نه زخم غمزه دوست منم ز خون خود نشسته در گور خم زمانه زنده بگورم فکنده است هر شب مجوس مرهام از بسکه قاق گشته تنم برای تجربه آمد حکیم بر سر من نکرده معصیتی تنم بدوزخ افتادم	ازین جراحت واحسرتا و داد بلا چو عکس شخص که در چاه میشود پیدا که از مجوس درد کرده استخوان بر جا که خانه دخمه نما گشت و من مجوس نما که هست دیدن تشریح فرض بر حکما ازین جراحت چون جاه ویل و اوویلا	
3	ز رخنه کاری تا سور عضوم از هم ریخت هزار رخنه تنم شد چو خانه زنبور	چو برج قلعه که از لقب شد ز قلعه جدا که زخم کرده چو زنبور اندران مأوا	
6	شکم ز مرحمم پرست قسمت بین چه پوشش از تن من بر کنی چه پوست ز تن ز پوست بر تن خود یک تهی دوته دیدم	که پوششم شده چسبان نزخم سرتا پا زمانه آسترم داده بیشتر ز قبا	
9	چنان بکاوش زخمم بود تن آسانی جراحت من و ایوب از کجا بکجا بحصر زخم تنم قرنهای فرو مانی	که بر جراحت من نیش عقربست دوا که آن بلطف خدا بود و این ز رحم خدا ستارگان فلک را اگر کنی احصا	
12	گر فتم اینکه شمار جراحتم کردی بهر طرف که روم پایمال حادثه‌ام ز بیم حادثه چندان بوحشت افتادم ز طول و عرض جهانم جز این نصیب نبود	مرا هزار مصیبت یکی از آن اینها تمام قسمت من بوده در زمانه بلا گر اضطراب گریزم بکام اذرها که درد راست درازی و زخم را پهنا	
32a	یکیست پشت و شکم همچو سایه از ضعفم شدست خانه‌ام انبار دحادثات درو	بسان سایه از آن اوفتاده‌ام از پا دو نیزه بالا بالای هم فتاده بلا	
32b			

	گرفته از شکراتم بمرگ خویش عزا با نیمراد بهر کو رمیدهد حلوا مرا رسد ز صغیر و کبیر روی نما زیاده برده ز میراث خوار تو چه سرا بدان نشان که معنون ز بوسه لایلا مرا تنبکی عیش است ساز عیش کو طرب بخانه من چیست عید در رستا مراست توبه صهبا و خانه بر صهبا خوشم که یکدوسه جامی دماغ راست صفا بلاست رنج خمار و برد فزوده بلا	ز سوز آهم همسایه را قرار نماند خوش است خوردن حلواش بر سر گورم 3 6 9
33a	حکیم دهر مرا وارگونه داده دوا مرا نصیب ز خرماست سایه خرما ز یاد رفته امید و زسر نرفته هوا مرا که از پی کام خودم سزاست سزا مرا که رو بقضا مانده روی من بقفا که دست در ته سنگست و خار در ته پا که در میانه هندی رسم مگر ببها غلام بی هنرم بی هنر هیاست هیا از آن شکنجه سرا چون گریزم و بکجا چو قعبه مردم از آرزو سر اسرا مقیم کوی خودم باد باغ در صحرا جنون کجاست که بی ذوق مییزم سودا	رزم ز کیسه خمار می برد عطار فلک بسایه نخلم نشانده فصل تموز 3 6 9
33b	بچشم من چه نماید جهان و مافیها که دانه خوردم کشتی است و آبخور دریا بچشم چشمت خود سنگ دیده ام دریا منم بملک خدا داد خویش یار خدا یکی بدست شمال و یکی بدست صبا زبان شهری من کرده شهریار مرا که جلوه قلم حسن راست چهره گشا بهشوه سازی هر مصرعش یکی لایلا یکی است نامه وامق یکیست از عذرا زبان گویا گر دست چشم من بینا ثنای غیر نگویم که ناسزاست ثنا که نسبت قدما بوده نسبت قدما	مرا که شبی وقتم هوای دنیا چیست چو با یزید تجرد بس است زاد رهم 3 6 9

34a	مراسم نظم سزا و مراسم نثر ادا	به نظم و نثر همی مدح خویش می گویم
-----	-------------------------------	-----------------------------------

	نه تخمی بکشت و نه آبی بجو که اینجا همین است سنگ و سبو چو حمل روز این جا رسو مرآ شد نفس استخوان در گلو نه با این غریبان بد خلق و خو بیاران یکی رحمت حق فرو بتوحید سر بر سرور و برو که شد واجب این خاک را شست و شو که اوست در شهر کو چون آیم بکویش نگوید که تو	مرآ از توکل درین چهار سو بقیمت سبو کرده هم سنگ خویش را بهر کام یگرو ز منزل کنم برین خوان نصییم از آن بیش نیست تلنگی تلنگانه را خوشترست برین و بوم بمعنی بهشت همه میخوارگانند صوفیان فرو شوی این مشمت خاشاک را مرآ با تلنگی نسبتی است چو بینم برویش بگوید که چی	3 6 9
34b	گهی بست چره گهی بست مو که از قحیگی صیقلی کرده رو که از عچکس رویش سیه بود رو فزوده بچین چنین چنین رو که او آمد و من بدنبال او بکس زنش کرد کونش رفو که ایرم هنوزست در کون او بریشش چون بکونش خبو	سر و بستن سر ز هندو خوش است یکی بچه بچه رو داشتم چو او قحبه رو سیه کس ندید یکی کنده پیری فرو رفته جز اینم بتاریخ سالش مپرس ببرد آن جلب زن حریفی ز من مرآ زین خبر عیش و عشرت فزود بآن قحبه زن به جنین قحبه	3 6
	نسبت خار و گلست این ز کجا آن ز کجا در میان گهر آخر گهر بیش بهاست که ترا جاده ز نخ مصر و خم زلف خطاست	سر و بالای من از سر و نجویی بالاست لعل را با لب او نسبت چندانی نیست مصحف روی تو مجموعه حسنست و جمال	9
35a	رفتم از خاطر یاران همه جا یار خداست راستی سر نتوان تافت عنان از ره راست ای هنرپیشه مکن رنجش بیجا که خطاست نه لوسی طوطی و این بوم شکر ریزتر است عشق از حسن جدا طرز گه و رسم کجاست آخر از مردم عاشق همین مهر و وفاست که ثواب از تو صوابست و خطا عین خطاست که ترا مرگ روا نیست ولی هجر رواست نادم از کوچه معشوق سفر عین خطاست نادم از نام تو آثار ندامت پیدااست	عزم ایران بدلم جزم و زمین سفرم روی برتافته از هند براه آوردم من شتابان و بهر گوشه بتان میگفتند نه تویی بلبل و این باغ پر آوازه تست تو نه آخر همه عشقی و نه ما هم همه حسن نه تویی عاشق و ما هم همه معشوق توایم از تو دانا سفر از هند حدیث غلطست گاه شوخی بمیانشان بنزاکت گفتم که ظریفانه ادا کردی از آن شوختری ناپشیمان مرو آخر که پشیمان آیی	3 6 9

	داغ بر فرق تو سوزیم که داغ ز سوداست که بسی ناله بیخواستم از دل برخاست		زلف بر پای تو بندیم که بند از بنده است عشوه چند حریفانه بکارم کردند	
35b	من یکی ماتی و گریه شان از چپ و راست میرسیدم که مرا عذر بیایستی خواست که سفر کردن ازین ملک نه هوش است و دکاست چه بگویی که چه عذرت و چه گویی که جزاست که بهر میل سرائیست که چون شهر مساست هم مرا دوستی و صدق درین جادو نواست که میان تو و ما هیچ نواست و نه ماست از نواهای تو ما را همه برکست و نواست عشرت ما همه عشرت شده و سور عزاست گوشها بی شنواست و زبانها گویاست حق بود یاورتان مهر و وفا حق شماست خاکتان گوهر و در گوهرتان صدق و صفاست		من یکی نوحه گر و ناله نشان از پس و پیش هر دو کامی بیکی شهری و شهر صنی گاه پیران بنصایح سر راهم نشینند از نوکر و چه سفر خواهیم از راه طریق گر سفر میکنی از اکره برو تا لاهور حاش الله که بر بخشش ز شما دور شوم چون جهل تن همه تن با تو یکی در همه خیر دل ما از تو بذوق و سر ما از تو بشوق حال بر کشت ز هجران تو هندستانرا پتو در بند کسی را نزن گفت و شنید گفتم ای نادره مردان و درین نادره ملک همه تن قدرشناس و همه جا دانا دوست	3 6 9
36a	نسبت ما و شما نسبت صبحست و صباست بر نتابم رخ اگر یوسف مصرم به قفاست هم گدا درگه شاه و هم شاه گداست هر یکی شمع یکی شاخ گل و باد صباست رخنه پنجره اش حلقه زلف حوراست از صفا خلد نما و ز بقا عرش نماست نتوان گفت ازین به به ازین کعبه کجاست جنبش ثابت و سیاره در آنجا است نه سپهرش بیکی طاقچه دره میناست آنقدر نور در آنجاست که اعمی میناست که منم لال و زیانم به ثنائش گویاست		صحبت ما و شما مجلس باغست و بهار و بدرگاه شهی دارم و عزمم جزمست آستانی که بود قبله درویش و غنی آستانی که گلستان خلیلیست و خلیل آستانی که ز بس حسن بهشتست و فصور آستانی که ز بس عز و علا معراجست کعبه نه گر شرف و فضل فزون از کعبه است شمسه اش بسکه ز انوار بموج آمده است در جهانست فی فزونتر ز جهان عز و جلال کوری خصم مگو روشنی دیده دوست لال شو خصم که در معجز او خوفی نیست	3 6 9
36b	کان جزاعیست که خورشید ازو ناپیداست هر یکی طاق دران روضه یکی مال شماست حوض او کوثر و اشجار و خیابان طوباست لاله پیداع شد و دیده نرگس میناست به ز موسی است که این نور عزیز موساست خاک آن روضه گرانمایه تر از آب بقاست		شعله شمع در آن روضه بود سایه شمع گر شقی رفته در آن کعبه سعید آمد باز صحنه او صحنه بهشتست ز انواع نعیم عکس آن روضه ز بس نور پراکنده بیاغ طوس را طور توان گفت ز نور حرمش نوشدارو نتوان یافت به از تربت او	3
	مجتث: مفاعلن/فعالتن/مفاعلن/فاعلن			
	شفق بدیده شراب آمد و هلال جوجام بهم نر آمده از حریمی حلال و حرام		گذشت ماه صیام و رسید مژده کام بیگدر بنشستند صالح و طالح	6

	چو موسم می و معشوق شد چه خاص و چه عام که تار شاهد و ساغر کجا خورد بکدام بیار باده بما و سلام و باز سلام		تمام سر خوش و دلخوش بعیدگاه روند خطیب خطبه فراموش کرده از شادی امام سجده شکرانه میکند ز نشاط	9
37a	که فرق می نتوان کرد خواجه را ز غلام چو روستایی در شهر از نقاره شام گه از نیاز و گه از مستی و گه از ابرام بگله بگله سیه آهوان شیر اندام نگه هر کس شان چون فسون با بادام که رام رام بگفتیم همچو طوطی رام همه بطرز حدیث و همه بر رمز کلام یکی بغطنت کشتن یکی بفطرت رام که از میانه ما از چه آمدی بجه کار		لباس عید بهر قامتی چنان زیباست برقص آمده مردم ز شادیانه عید نهی قدانرا یک یک بکش در آوردیم سیاه چشمی و روباه بازی داریم سخن به بسته‌شان همچو قند مابسته بسی شکر لب دیدیم خوش بنام خدا بفارسی و بهندی سخن ادا کردم فقیه هند و در اجتهاد فقه درست یکی نگفتی گو نهی سوای ز لوح مصل	3 6
	از آن جنان بنظام و ازین سخن بنظام		کنون بمدح جهاندار عیدی آوردست	9
	مقارب: فاعولن/فاعولن/فاعولن			
	غریبم چو گل بر سر روستایی		درین بوستان خارم از ناروایی	
37b	همان گیر ما شاخ گل می‌سرای مرا وقف شد خلوت پارسایی مرا نیست ذوق گریبان گشایی گه سودم گه بشد مرا توتیایی مرا سر ز گردش کند آسیایی که طفلی مرا کرده کاغذ هوایی بچابک زبانی بنازک ادایی بکللم صیامی برد توتیایی		بهارست نادم مرو از گلستان چو دامان گلچین نداری چنان کن بهارم به بستر گل بر مزارست در و دشت دامان بدامان گره زد چو نرگس نظر باخت از گریه چشمم چو در چشمها گردش آب بینم ز خشم کسی بسکه روزم سیه شد ز ضعفم پر و بال شد هر نسیمی فلاطون و سبحان معنی و لفظم بشاخ کلی اوفتد گر شکستی	3 6 9
	مجتث: مفعول/مفاعیل/مفاعیل/فاعولن			
	زین پیش نگویم که ز کشمیر درآید		هر کس که به کشمیر ازو درد سر آید	
38a	کی حد حوادث که بکشمیر درآید هر جا که روی بوی گلش راهبر آید خوش حال غریبی که در و در بدر آید زانگونه خوش آینده که یارم بسر آید تا خار و خسش عشوه گره جلوه گر آید یارم ز نظر رفت و گلم در نظر آید		چون رعد ز بالا گذرد و آفت گردون تا کوه و بیابان همه جا باغ بیابان است چون باد صبا گرد و گلزار بگلزار باد سحری شوخ درآید بکنارم معشوق ز کشمیر نکوتر نتوان یافت دیگر چکند خوبی این باغ ازین بیش	3 6

9	از نسبت کشمیر بمن عشق برآشفت کشمیر درآمد بمیان گفت نه شرطست تا عیش مکرر نکند عشق مکرر هر جا که روی باد صبا پای چناریست برکش همه چون بیچه موسی نماید آتش چو برآید ز صفا طور تجلی است	گفت ای بهوس مانده که شوقت بسراید مهمان عزیزیکه برین بوم و بر آید هر روز بمهمانی یار دگر آید کش پای خبار از همه جا خوبتر آید شاخش همه چون گیسوی حورا ببر آید طورست بمعنی و بصورت شجر آید
38b	تا آتش و آتش همه فیضست و فراغست مانند درختی که برآید ز درختی	که شعله درآید که بران سایه ور آید آتش بسر او پر چون سرو بر آید
هزج: مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن/مفاعیلن		
3	حدیثی آمد از یاریکه هم جان هم دلش خوانم	صبا را محملش دانم خمسه را محفلش خوانم
6	ملکشاه معانی طالب آن روح ملک سیرت سخن شو خانه میگویم ز شوخیهای ابیاتش اگر ناگفته را عذریست طالب گفته ناگفته سخن درشت بیجا بیفتن در نیست دانایی	که میگویم مسیحا هر که از اب و گلش خوانم چه اسم اعظمش سنجم چه سحر باطنش خوانم نه کامل ناقصش گفتم نه عاقل جاهلش خوانم نه گردون گرد شش بینم نه دریا ساحلش خرد را لایقش دیدم وقار را قابلش خوانم سخن گستاخ گفتم هر که گوید جاهلش خوانم همان بیدانشش سنجم همان بیحاصلش خوانم بصورت ناقصش دیدم بمعنی غافلش خوانم
9	ندانم گفته و ناگفته طالب نادمم نادم دگر سهوست گفتن جهل انسانرا نه سهوست این چه غافل غفلت آبادی چه نادم ناپشیمانی زبانش کند و طبعش سست از بس جهل و نادانی	
39a	اگر عاقل دگر جاهل همان در دوستی کامل سرنووار وفا مطلوب نادم طالب غالب	وفادارست آخر منیر دگر کاملش خوانم که هر کس را که بینم در محبت شاملش خوانم
3	اگر خواند بگویش بهتر از چشم و ز سر رفتن	وگر آید بسویم به که در جان و دلش خوانم
	روزی که به مرگ گل نشیند گلشن میراث گل و لاله جو تقسیم کنند	بلبل شود از مرثیه خوانان چمن رنگ از تو و نگهت از تو و داغ از من
6	گردون که بود سراجۀ مرداری مردانه به خوشه چون دلی در سیخی	اختر چه نشان تف بر دیواری هر میوه بشاخ چون سری برداری
9	وصل تو نظاره را تماشای گلست هر جام شکفته تر ز جام دگری	بر روی تو هر نگاه یغمای گلست در دست تو باده آب دریای گلست
39b	یارای تو دستور که دید و که شنید بر خسته دلان دوار لطف تو رسید	هر دست تو در گشاید یکداسته کلید بازای که بیماری ما دیر کشید
3	در دم زسَمک غم ز سما آمده است	بنگر که نصیبم از کجا آمده است

	هر غم كه رسد بجای ما مهمانست	مهمان نتوان گفت چرا آمده است	
	هر لحظه ز وصل او مه و سال من است	هر تار زلف او پر و بال من است	
6	شكست جهان بمن كجا بگريزم	دنباله چشم او بد سال من است	

III.b. NÂDİM-İ GEYLÂNÎ DÎVÂNÎ'NİN TÜRKÇE TERCÜMESİ

NÂDİM-İ GEYLÂNÎ DÎVÂNÎ

1b

Bahçe, kokuyu senin gülünden tanırsın diye,

Senin saçlarını rüzgâra bağlamıştır.

Kimsesizlikten, olur olmaz yere kalbim sızlıyor,

Öksüz için azıcık hüznün bile ağır gelir.

- 3 Kime varıyorsan ona güzel bakış atıyorsun,
Değerli mal eli açık insanı rezil eder.
Dostların dostu birdir, bizim dostumuz bin,
Kimse bizi sevmekten zarar görmemiştir.
Vefadan daha güzel bin çeşit hoş tarzımız var,
Ne âdetler kalıyor, bize yadigâr olarak.
- 6 Bizde sevgi, vefa ile geçinmek mertliktir,
Boşuna avcı bizim avımız olmadı haliyle.
Bu cihanda bizim kadar adil bir kişi bile görmüyoruz,
Ant olsun bizim fitratımıza, bizim bilincimize.
Bizim coşkumuzdan coştı tüm âlem,
Toprağa deprem düşer bizim kararsızlığımızdan
- 9 Yolun tozuyla birlikte olduk ve bununla mutluyuz,
Bizim alçak gönüllüğümüzden yer utanır dibe batar.

2a

- Bu çayırı dolaştıkça benim hayranlığım arttıkça arttı.
Bülbülün acıklı ötmesi, delilik nağmem oldu
Çayırı dolaşmak, aşk yüreklilerin yarasını sızlatır.
Açılmış bir lale gördüm, içimin ne halde olduğunu
fark ettim.
- 3 Bir çayırda saba rüzgârından gizli bade içtiğinde,
Yanan kalbin dumanı, benim için sana doğru giden
yolun işareti olur.
Bahar geldi, benim isteğim kalbin coşkusudur.
Kanım başka bir şarap oluyor sürahide bana.
Bu akşam kendi Yusuf'umla kavuşmak niyetindeyim,

Şimdi beni kurda yem edecek arzu nerede?

- 6 Hafif uyananlardanım bu menzilde, ağırdan uyumak nedir bilmiyorum,

Zîrâ yolculuk şevkiyle acizliği derman ettim.

Hindistan dikenliğindenim, sıla hasretindeki bahtımı İran'a götür.

Çiçeğin gölgesine gençlik yıllarımı vakfettim.

Lale yüzlüler semtinde her dikenden incinmedim.

Bahçe bitkisi, daha fazla keyif sürer haliyle.

- 9 Bu akşam elçiden gelen haber çok güzeldir, korkuyorum.

Çünkü güzeller, sözlü haberi acı söylerler.

2b

Karışık sözler söylüyorum, anlatmasını bilmiyorum,

Çünkü âşık fazla sarhoştur, dilini kimse anlamaz.

Ağzım acıdı kıskanmaktan, kalbimde kan kaynadı,

Öç alıcılara ağız definesini yanlış söyledim.

- 3 Senin aşkının çemberinde, giysim yandı gitti,

Öksüz bahtlıyım ve bu giyecek bana çok yakışıyor.

Acıyı bilmeyen vefayı hiç bilmez,

Her zaman rahat yaşayanlardan korkarım ben.

Çoktan beri sana tutkunum, bir aciz suçlu gibi,

Herkes bakıyorsa bana acımasını istediğimden.

- 6 Eğer bugün ve yarın, seninle kimsenin bir derdi yoksa

Şehit burada kendi kanıyla kalbindeki kiri tozu yıkar.

Bazen dağda Ferhat'ım, bazen çölde Mecnun'um,

Kara gözlülerden dolayı burada isteğim beyaz oldu.

Kimseye söylemem kimden nasıl düştüm bu derde, kıskançlığım izin vermez.

Allah aşkına dostlar! Burada gördüklerimi kim gördü.

3a

Cananın semtini her yerden maksut kâbesi görürsün,

Hem murat hem umut burada üst üste olur.

Bilmiyorum kimden bahsediyorsun, kimden sitemlisin.

Acayip infialim var burada konuşulanlardan ve duyduklarımdan.

3 Sarhoşluktan ve adımın kötüye çıkmasından işlerim o kadar kötü gitti ki,

Her adımda sarığımız bile ayağımıza zincir oluyor.

Çok yorgun düşmüşüz, bizim mektubumuzu sakın unutma

Bizim tomar aslında baştan ayağa kıvırdıklarımızdır.

Zülfün aklıma geldikçe, estağfurullah demeye başlatıyor beni,

Zahidin öğüdü, zünnarı belden açtırır bana.

6 Anahtarsız kilit gibi her yumruğa karşı direnç gösteririm.

Kalp kırılmayınca benim işim düzelmez.

Bize inat gök kendi yörüngesini kurar.

Yıldız bizim camlara taş atar

Dil böyle, zaman öyle, bu ne talihsizlik,

Bizim gemimizde sadece bizim ağıdımız var.

3b

Aşk senin işvenden haber verir bana,

Sonunda bu zülfüne olan düşkünlüğüm beni canımdan eder.

Bir menzil uzağım senden ama gel gör ki, gurbet hissi yaşıyorum.

Derbederlik, yolculuk aldatmacası yaşıtır bana.

3 En sonunda suç benim kem gözlerime düştü,

Öyle ki gözlerim artık kan ağlıyor.

Ey zülfünün peşinde sinemde yaralar olan,

Gül cemalinin aşkı, beynime ateşler düşürmüş,

Ne gül bilirim ne de gülistan bu baharda,

Kıvrım saçlarını görünce düştüm bahçelere.

6 Yüz bin muma rağmen yine yıldızı sönmüş geceler gibiyiz,

Çıralardan bile aydınlanmadı bizim barakamız.

Mahmur gözünü andıkça ağlamaktan bıkmışım,

Nergis, lale renginde kana vurdu kadehleri.

Nâdim, ne zehirlerden yakınır, ne de rüzgârdan

Deliye ne fark eder bahar rüzgârı, ne fark eder bağlar.

9 Ölümünden sonrasıdır bizim itibarımız,

Düşman evin lambasını bizim mezardan çalar.

Bizden daha zavallıdır, ona acımak gerek,

Her kim ki bizim mutlu hayatımızdan bahsediyor.

4a

Kâfirden mümine kadar herkes aşktan harap olduğu sürece,

Burada her kavmi incitmek sevaptır.

Sarhoşluk ve mahmurluktur benim için bu dünya ile öbür dünya

Burası uyku dünyası, ötekisiyse su dünyasıdır.

3 Ne gitmemiz bir ricadır, ne de kalmamız bir zevk,

Bir ayağım yola koyulmuş, öteki ayağım uykuya dalmış.

Korkarım benimle onun arasında iyi karşılanmaya.

Ben içimdeki kanla sarhoşum, o ise şaraptan sarhoş.

Varlığı elest (başlangıç) badesinden olmayan benim.

Kırıldı kadehler, nerde sürahi, elimde değil.

6 Benim bu dünya ehlinden yardım beklentim yok.

Ki benim gözüm dosta doğrudur, ele doğru değil.

Taşa tuttum gökyüzünü,

İyi bak gör attığım taşların hedefinde yıldızım var.

Gök olsun yer olsun vücudumdan görünürler.

Birisi acelemdir, diğeryise duraksamamdır.

9 Sızlarken her parmağım birer çalgı gibidir.

Çalgı çalma aşkına düşünce, çeng (telli saz) benim çengimdir.

Ağlama krizimden dağ yerinden oynadı.

Bütün taşlar değirmen taşı oldular.

4b

Sabahleyin bahçeye öyle sarhoş, öyle güler yüzlü girdim ki,

Her çiçeği koparıp attıysam, saba rüzgârı aldı onu.

Güzel yüzlü yârların sözlerine o denli itibar olmaz ki,

Yârim kapıdan çıkıp geliyorum dese, ben onun geleceğine inanmam.

3 Dağ Delen'in aşktan meşkten haberi yoktu,

Dostun yolunda kimsenin çalışmaya gönlü elvermiyor.

Yollara düşme, vatan mutluluğu bir başkadır.

Evin dışında nereye gidersen çöldür.

Aşk hevesin yoksa zülfün fiyatını sorma.

Bu alışveriş sadece kafa karışınca olur.

- 6 Saba rüzgârıyla birlikte birçok yer gezdi, senin semtine gelmek için

Aşığın mektubu o kadar sana doğru havalandı ki.

Yolu kaybetmemek için her daim kendimin peşinden gidiyorum.

Talihim tuttuysa da elimi, hep arkadan tuttu.

Dünyanın umudu da hasreti de işkencedir.

Dilenci de kral da ancak âşık olursa mutlu olur.

5a

Ne gülü görmeye hevesi, ne de yamaçlara çıkma hevesi var,

Çünkü boyundan ve elden de tamamen kelepçelidir.

Mekke olsun Necef olsun ikisi de bizim esas Kâbe'mizdir.

Birisi namaz için, diğeryse yemin içindir.

- 3 Sevgilim! Bizim kırık kalbimizi sevgiyle kuru,

Çünkü bu sevgi fidanı başa baş aşıldır.

Diyelim ki sözünde durmadın ve yine yapacağını yaptın,

Ne çapkınlar senden memnun, ne de başkası mutlu.

Dün sabah bahçede taze çiçeğimizin geçişinden iz varken,

Saksıdaki çiçekler o altın kırıntısı izinden yüzleri parlaktı.

- 6 Mecnun'un bir kalıbına bak, bir de onun coşkısına,

Bir avuç çiçekle ondaydı dünyanın aşkı vay be.

Bu yola baş koymadan vuslat olunmaz

Senin davulunda bizim kesik başlar bizi ayakta tuttu.

Aşkın yardımıyla felekle boğuşmuşum,

Sorma Ferhat dağı delemek g¼c¼ nereden buldu.

9 Hızır'ı g¼ndereceksen Musa'yı korusun diye g¼nder

Heyecandan sarhoşum, bana da bir can d¼řmanı yar
g¼nder.

Senin g¼zelliđinle yeniden âbat olsun diye bahçe dağıldı

Boynundan yasemin verdin, etekten de çiçek g¼nder.

5b

B¼y¼k hediyeler seven dostlar için dostluklar değersizdir

Benim paramparça y¼ređimden bana bir hediye
g¼nder.

Senin beğenebileceğin maniler s¼ylemek m¼mk¼n değil,

Senin bilmediğin bir s¼z¼ s¼ylemek m¼mk¼n
değildir.

3 Sen ne afeti devransın ki, g¼neř y¼z¼n¼ sana çevirdi

Açıktan, g¼rmek imkânsız, gizlice s¼ylemek
imkânsız.

Senin huyundan d¼nyayı unutmuş olduk

Adım ne ki, bir kez bile falan kişi demek imkânsız.

Kalbime, g¼nl¼me sevgiden, vefadan başkası haramdır,

Bizim gibi temiz y¼reklilerin mezhebinde kin tutmak
haramdır.

6 G¼zden adımlarını geri ek ve cilveni değiştir.

Âşığın g¼đs¼ ayna oldukça haramdır.

Yabancılarla yaşamak, akraba ile yaşamaktan daha iyidir.

Bizim mezhebimizde eski akrabalıklar haramdır.

Her g¼n beni biraz daha yaraladın, gam beni okşuyor.

Benim için uzun s¼reli keyif s¼rmek haramdır.

9 *Nâdim*'in teninin çıplaklığı, deliliğe yakışıyorsa,

Bizim çevrede yünlü hırkalar giymek haramdır.

6a

Ölümden ve yaşamda her şeyden vazgeçmek bir âdettir.

Dost, mezarın başındaki taştır, mumsa döşek.

Haber ver çiçek derme mevsiminde

Gülistan kuşunun ötmesi tamamen lanettir.

3 Hazan rengi evin duvarında kapısında o kadar vardı ki,

Bizim evden komşu evi tehlikeli görünürdü.

Deli olmadan menzile varmak mümkün değil,

Mecnun'un çöle yolculuk coşkusu niyeydi.

Ne çok oyunlar gördük bu eski dünyada,

Çocukların oyununu izlemek başka bir mutluluğu
vardı.

6 Mecnunun yıldızından ışısız bir evde bizim evdeki lambadır.

Leyla'nın zülfünden daha perişan bizim kafamızdır.

Felekte görünen yıldızın coşması değil,

Yıldız resimli bu gökte ayrılıktan görünen bizim yara
izlerimizdir.

Nâdim, boşuna söyleme bu kadar ki bu gökte

Çöl dikenlerinde takılı duran yüzler çıplak yürek
bizden işarettir.

9 Bir gün bile bu felekte güneş çiçeği açamaz,

Bu bahçe sanki bizim bahçemizmiş gibi

6b

Onun ağlamasıyla, gülmesiyle huri peri olunmaz,

Her gonca birer gül ve her keklik de birer çeşit keklik
değildir.

Evde şişeler deviriyoruz ve bahçede arkadaşız

Hiçbir dost sabah rüzgârı kadar vefalı değildir.

3 Perili yıldızlar açmışlar kanatlarını,

Bu evren, meleklerin evi değil, demeyesin

Güneşin kadehinde içki arama,

Ki bu kâse kildendir, kadeh değildir.

Bahar geldi ve bahçedeki toprak sıcaktır,

Kemiğin bitkin iniltisinden başım uykuludur.

6 Senin aşkından bu akşam kendimden geçtim,

Yanlış anlamamışsam bekçinin gözü uykuludur.

O kadar bu dünya seni seyretmeye meraklıdır ki,

Her zaman senin semtine doğru kervanlar
yol almakta.

Arifim ben, işim yok iyilikle, kötülükle,

Çiçek üstünde oturmam çünkü yüküm
yoktur ona.

9 Âşıklar için nevruzu hatırlamak ne güzel nevruzdur,

Çiçekler açmaya kadar bizim
yüreğimizde açan bir yük yok.

7a

Dün yüzünü öpmekten onu seyretmeye fırsat
bulamadım,

Çiçek hırsızının çimeni seyretmek gibi
bir işi yoktur.

Yüzünün kızarması okun kızgınlığından olan benim,

Çünkü dilberlerin yüzü kılıç
suyundandır.

3 Dikkatli ol ki birden caymayasın,

Ki bu dünya halkı sabahçı kervandır.

Gel ki seninle bir sofrada beraber rızığımızı yiyelim,

Çünkü kalenderin sofrasındaki ekmek
pîrin hediyesidir.

Havadan sarhoş olmadın, burada şehir var, muhtesip
var.

Sabah rüzgârının esmesi bu dünyada
kader işidir.

6 Söyleme bu bahçede lale yasa oturdu,

Çiçek bahçeye oturunca, o da ateş üstüne oturdu.

Sedir ağacıyla dostun boyu arasında fark çoktur,

Birisi göze oturdu diğeri bahçeye.

Kuşlarda bahçe havası o denli fazla ki,

Otlağa oturunca halt etmiş.

9 Bizim derdimizle Mecnun'un derdi nasıl bir olsun,

Bizim gönlümüzdeki yara çöl kadardır

7b

Vuslatta rakiple beraber oturmuşuz,

İçki kadehim kan dolusu sürahiye bedeldir.

Âşığın kara bahtıyla hüma kuşunun görkemi aynıdır,

Mecnun'un yıldızı güneşe bedeldir.

3 Beni öldürdün ve bir dünya kıskançlıktan çatladı,

Döktüğün her kan yüz kana bedeldir.

Bu yıkık dünya delilerle dolu olmuş,

Virane dolmuş ki deliler dolmuşlar.

Dostun zülfünden mis kokuyu kapış-kapış götürüyorlar,

Hoten³ ceylanının nafesi gibi tarak dolmuştur.

6 Dünya derdinden yüreğim dolmuştur nereye gideyim,

Eğer ev dolmuşsa, evden dışarı çıkayım.

Kadeh boşaltayım ki bir yürek boşaltabileyim.

İçki kadehim sarhoş ağlamalarıyla doludur.

Herkes kendine bir zülûf bulup ona tutunmuştur,

Zincir kime ait ki, deliler her yere dolmuşlar.

9 Biz pişmişken yandık, oysa kelebek ham yandı.

Herkes aşkın sonunda değil yârî yolunda yandı.

Dünya senin bülbüllerinin kafesidir.

Senin zülfün avcıya tuzak olunca onun kendi tuzağı
yandı.

8a

Şimşek gibi binince ata yaş, kuru kalmadı,

Eli bolluktan elde tuttuğun dizgin bile yandı.

Senin ayrılık akşamında bir dağ yürek yangısı ile yandım,

O dağ ile gittikçe vücudumun hepsi yandı.

3 Her daim kanat gibi kelebeğin teninde kendime yer ediniyorum,

Belki böylelikle keyifli yanabildim.

Aşka tutuşunca ister Hüsrev ol ister Dağ Delen,

Ateş düşünce helal, haram hepsi yandı.

Alışmak bir ayrı, yanmak bir ayrıydı,

³ Çin'de Sincan Özerk Bölgesine bağlı bir il.

Nâdim, yanarken adsız yandı, ateş ise adlı sanlı yandı.

6 Saba rüzgârı için vuslatında her yaprak hoş görünür,

Açtı gonca, bağı geniştir senin aşkından,

Saçlarını her yana savurup yürüdükçe,

Avcının sırtında tuzağını taşıdığını zannederler.

Uçuşum külhanaydı, evimse gül bahçesiydi,

Bülbül gibi kalbimde kor ateş ve dilimde gül var.

9 Biz kimsesiz, garip ve mis yüreklileriz,

Bizim aklımızda mâşukun gamzesi fazlasıyla değerlidir.

8b

Sana vasiyetim, kimsesizlerin başı üstündeki mumu gör,

Ki o da sabaha kadar dostlardan yadigârdır.

Bizde vefa var, herkes bizi incitme peşinde,

Muhabbette her kimseyi görsen bize bir minnet borcu vardır.

3 Mutluluk kanık vermez bize, can evinden mutluyuz çünkü.

Su, rüzgâr, toprak, ateş hepsi bizim hastalığımızın derdindeler.

İşveli gözlerdendir ki her daim başka bir renktedir,

Yanlış düşünmüş olurum sen Keşmir'sin ve biz bizim âşıkları.

O denli bitkin düşmüşüm ki hiç sorma ailemden,

Mecnun gibi bizim gölge bizim yaslandığımız duvarın gölgesidir.

6 Bahçedekiler çiçek ektiler ve bahçıvanın işi keyfini sürmektir.

Gerçekte her kimi görürsen bizi ekip biçmekle meşguldür.

Ömür acıyla geçer acıyla yoğrulmuşsa eğer,

Düşmanlarım acı, dostlarım onlardan beter acı.

Sarhoş ile Aşığa huzur haram olmuştur,

İlkini acı bitirdi diğerini ise acı rüya.

9 Onun dudağını İsa'nın dudağıyla karşılaştırmak istersem,

Hünnap⁴ meyvesi tatlı, hünnap şerbeti acıdır.

Gel ki seninle bayıra çıkalım ve mutlu olalım,

Çünkü bizim hazinede âhın dumanı pek fazla çıkar.

9a

Meğerse beni kırık dil ile anlayasın,

Senin her adımında birçok davacın vardır.

Senin yolunda şevkten başla canla giderler âşıklar,

Her yerde sen varsan orada ayak izi yoktur baş izi var

3 Vuslat umuduyla kendi kendimi avutuyorum,

Çünkü benim için ev halvettir ve saray boştur.

Senin karşında ayla güneş ayakta durur,

Senin ayağını öpmek için gül çimende sürünür.

Bir atlı geldi ve bahçede gülün yerinde durdu,

İnerse atından eğer, gül gibi sürünür o da.

6 Bahar geldi ki aşkın yarasını bir başka sızlatsın bizde,

⁴ Hünnab (hünnâb): Bir cins çanak yapraklı ağaç ve bu ağacın meyvesi. Ceviz gibi meyvesi vardır. Divân şiiirinde mezelik yiyecekler arasında anılır. Pala, İskender, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, 239-240

Bülbülün sönmüş çırağını bahçenin yansımasından
yeniden alevlendirsin.

Bilmiyorum hangi gün çıkacak bahtıma vuslat

Çünkü gecem erken geliyor, çırağım geç ışıklanır.

Bu güllükte ben o ağlar perişan bülbülüm,

Ki bir gül dikenini görünce hemen onu kanatlarının
altına alır.

9b

Aşk geldi ve ne iyi ki benim ismimi kötü anmaktan kurtardı,

En sonunda arzularım, taşın bağrından çıkı verdi.

Sitem olsun teşekkür olsun halkın sözünü etmedim,

O kadar ki dil dikenini ağzımda paslandı.

3 Yüzüm taneleri o denli sarhoş ki bahçıvan

Sanki Mansur'un kellesini tahta çıkardı.

Aşkın semtini kapı bacadan bulmak gerek,

Burası görev yeri, yük taşımak gerek.

Vuslatın şerbetiyle ayrılık zehri aynı anda kaldırıldı,

Vay benim de her ikisini bir kere kaldırmam gerek.

6 Dostların kalbine karşı sevgisizlik şart değil,

Ancak sonuçta bu bir alışkanlıktır, bu hastalığa
sabretmem gerek.

Burası mâşukun sofrasıdır. Hiçbir yer şartsız değil.

Duvarın üzerine perde çekmek gerek.

Senin yüzün hasreti takatsiz yürekten alır,

Senin vuslatın cıvadan akışkanlığı alır.

9 Bahçıvan gibi çiçeklerin gölgesinde uyuyorum,

Senin yanında olduğum zaman uyuyabilirim.

10a

O yanağın mahcubiyetinden lalenin yüreğinde dağ kaldı,

Onun mahcubiyetinden güneş duvarda gölge gibi kaldı.

Herkes bulmuş kendine güzel bir yer, ne güzel kısmettir ki,

Güzellik aşka geldi ve aşk çarşıda kaldı.

3 Hızır suyu yoksa da senin gülümseyen yakut dudakların var,

Nabat⁵ şekeri olmasa da senin şeker gibi ağzın var.

Yaprak-yaprak sözlerim şeker kâğıdı gibidir,

Nazım defterimin düzeni senin şeker gibi ağzındır.

Vuslatın zekâtı olarak bundan artık verilemez,

Sen benim yanımda ve başkası senin ağında tutsak.

6 Senin entrikalarından dünyanın ruhu dinlenir,

Sen ortaya çıkınca gökler dinlenir.

Sakinliğim ve kadehim cennet kuşunun gölgesinden değil.

Kafa bulunca kemikler dinlenir.

Yezit senin semtinde Bayezid olarak çıkar.

Ümidi olan nasıl senden umutsuz olabilir.

9 Dünya başa baş sihirdir, rengârenk süslenmiştir,

Biri siyah biri beyaz oluverir orada.

10b

Sen sadık Türk'ü sapık insandan ayıramazsın,

Senin yolunda bin adamdan ancak biri şehit olur.

Senin gül bahçesi devrinden gülistan doldu,

⁵ İranlı'ların çaya kattıkları safranlı şeker.

Güneş senin yüzüne bağlanarak dünyaya ışık saldı.

3 Ayaktan bağı çözmek o denli zor değildi,

Avın, avcıyı getirmesi işi zorlaştırdı.

Tüm sorunlar dostun zülfünün kıvrımından bana düşman oldu,

Çünkü coşkımdan el oldum kendime ve de dost düşman oldu.

Bahçenin havası eski yarımı tazeliyor.

Çünkü her gül yaprağı yakıcı ateşe el etek tuttu.

6 Kalbi kara dünyanın ışıktan yana zaafı vardır.

Gariplerle ölünce güneşin meşalesi yandı.

Bizimle sen arasında ey başkası, sorun çıkmasın,

Senin kan paran bizim merhem masrafımızı karşılamaz.

Ne olur maksut uğruna her yola koşmasak,

Söylemedik ki bizim iddianın tersi de olmasın.

11a

Bedbahtın derdi sadece günlerin geçmesi değildir,

Yüz derdim var benim ve birinin bile adı yoktur.

O cennet kuşudur, Allah'ım onu koru,

Onu yakalamak için tuzak kurmayan kimse yoktur.

3 Rızkımın darlığından dolayı tasarruf etmek zorundayım,

Kalendir⁶ kahvaltı ederse de akşamlığı yoktur.

Biz hür insanlara bu dünyanın yeniliği var,

Hayâ kartaldır ve gam asker bunun da yeniliği vardır.

Ne çok kez görmüşüm dünya derdini, üzülmem artık,

⁶ Gösterişsiz, sade yaşamaktan yana olan, alçak gönüllü kimse, ehli dil, rint

Her çeşitten derdi tattım çok az yeniliği vardır bana.

6 Bizim mutluluğumuz cahillik ve aymazlık çarkı içindedir,

Bu yas evinde mutlu kalplerin yeniliği vardır.

Böyle eski, sadece delilik dağından yenileşir,

Nasihatçi! Sakın bize yaramız, merhemimiz yenidir
deme.

Dudağının her köşesinden birkaç İsa ortaya çıkar,

Çünkü İsa'dan söylerler Meryem'in yükünün yeniliği
vardır.

9 Kendi ölümümde mey gelinse, ne mutlu damada,

Aşk yolunda şehit olana yas töreni yeniliği vardır.

Nâdim, sen çapkınsın, seninle biz anlaşılamayız,

Bu ortamda senin için ayyaşlığın, benim içinse
üzüntünün yeniliği vardır.

11b

Yezit'tim ve bade beni Bayezid etti,

Piri Muğan'ın⁷ sabah şarabından almam cabası oldu.

Ey belalı kâfir, ne kadar bela yüzü mübareksin sen!

Her sabah kim seni gördü bayram etti.

3 Kara bahtımızdan hafızamız aydınlandı,

Kara gün bizim evi beyaza bürüdü.

Dostun kokusundan her nefeste sarhoş oluyoruz,

Vuslat haberi bizim sirkeyi şarap eyledi.

Kâfirler içinde bizim kâfirden korkusuzu yoktur.

Yüzünü kızartınca, şehit eyler kanını döker.

⁷ Tasavvuf dilinde dergâhta söz, aşk, ışık ve sevgi konusunda insanı sarhoş edercesine mest edip Allah aşkını imal ve sevk eden ulu kişi, Mürşid-i Kamil anlamında kullanılan bir ifadedir.

- 6 Ne mutlu senin yolunda yar olmanı gözlüyorlar,
Sana gönül bağlamışlar, dünyadan kopmuşlar.
Geceler sense benim duada ki senden uzak olsun,
O kimseler ki senin uğrunda öldürüyorlar.
Söyleme her mâşuk aşığından başkasıyla iyi geçinir,
Eğer öyleyse melekler yabancı insanlarla iyi geçinir.
- 9 Gözünde ben bir tuz gibiyim, nasıl beni aklında tutsun,
Ki zülfünün her kıvrımında bir unutkanlık gizlidir.
Kâfir olsun mümin olsun hepsini bakıcısı yapar,
Kaşından Kâbe ve yüzünden ateş yeri yapar.

12a

- Çimen bizim oyuncağımız, sihri nerede, sürsatı⁸ nerede,
Ki her gül dalından hem kadeh hem sürahi yapılır.
Arkadaşlara sitemim var, benim dermanımda ne buluyorlar,
Ki ben kendim kendi işimde aciz kalmışım
bilmiyorum ne buluyorlar.
- 3 Dünya sersem ben de sersemliyorum zaten
Artık bu perişan rüyamın yorumundan ne buluyorlar
Bizim halimizin şahididir gizli haykırışlarımız
Gözle görünürüm, artık gizli âhımda ne buluyorlar.
Arkadaş, iyi niyetten yüzümü silmeye yardımcı oldu,
Bilmiyorum ağlar gözümün havasında ne buluyorlar.
- 6 Benim şarabım yar, konuşmam yar, bende büyük velvele var.
Şimdi kendimle karşı karşıya gelmişim bunda ne
buluyorlar.

⁸ Osmanlı'da avârız türündeki aynî vergilerden biri.

Eğer iyi kalpliysem madem, benim katlime ferman ver

Bilmiyorum dosttan başka bu hayatımda ne
buluyorlar.

Gönlüm bahçede yüzümde bin açmaz,

Bin fikir var binde biri açmaz.

9 Saba yüzünden ve zülfünden haber ver bari

Yoksa bahar rüzgârı açmaz.

Birisi garipler akşamında, birisi ermişler sabahında,

Bu kapı eğri olduğundan, iki kez açmaz.

12b

Ne oldu da zülfündeki bir iki üç düğümü çözdün,

Yârin kaşının köşesindeki düğümü çözmedin.

Dünün vuslatından elde ne var, şimdiki durumda

Keyif gönlümüzden herhangi bir düğüm çözemedik.

3 Çölün coşkusundan benim Türk'ümün buralardan geçtiği bellidir.

Ki entrika dışında hiçbir kapı bu toz dumanda
açılmaz.

Gamzeden gönlüm yaralı, nasıl bahçeye gideyim,

Çiçeğe söyle aşığın damarını dikenle açmasın.

Kerem'in aşkının yarısı alev gibi baştan ayağa yanmaz,

Ki bir yerde mumu yakar, bir yerde yanmaz.

6 Sıcak ateşin ortasındayım, zevkle söylüyorum,

Ne yazık külüm bu ateşte yeniden yanmaz.

Bu kafa bulmakla, Mecnun'un rüsvalığından başka bir şey çıkmaz,

Ki deli âşık olursa da rüsva olarak yanmaz.

Felek bizi yakmayınca kimseyi yakmaz,

Bizziz bir kafa tutuşmaz, bizziz bir gönül yanmaz.

9 Bazen lale ile bahçede, bazen mum ile içki meclisindeyim.

Bu bir gelenektir ki âşık dağın acısında yalnız yanmaz.

şaraba bulaşmış her parmağımız birer mumdur bu mecliste,

Eğer yanmazsa sehpaşı, bizim şarap yanmaz

13a

Yeni bir derde düşmüşüm, başka kafadayım,

Âşıklardan ne beklersin, her bir an başka bir dert onlar için

Kimi zaman seni görünce, kimi zaman seni görmeyince ölürüm,

Vuslatın olmayınca ayrılığın bir başka yastır,

3 Başım üstüne gelirsen eğer, Allah aşkına perdeyi çek bir tarafa

Ki en sonunda evi aydınlatmış olayım bir an bile olsa.

Her solukta ey âşık, saba rüzgârının izini sür,

Eğer yolunu bulmazsan bizim eteğimizi tut.

Kafaşı duman olanların kol kanadı bahar rüzgârıdır,

Yolculuk şevki içine düşmüşken, yolculuğa başla,

6 Laleden gülden ovalar gelin eteği gibidir,

Her dikenliğe yetiştiğinde kına yak ayaklarına.

Ömür geçti ve ben hala meyhanenin kapısındaım,

Canım çıkmak üzere ve gözüm hala kadehtedir.

Her bakışta yüzler tuzak yere gömüyorum,

Deli gönlümle barışığım hala ben.

9 Gamdan yanmışım ve gönlümde hala ham hevesler var benim,

Kalp çarpıntısından öldüm ama hala gönlüm hüznün
huzurunda.

13b

Kaşının çizgisi, yüzüne geceden haber verdiyse, yanlıştır,

Zülfünün kıvrımları hala güneşe tuzak kurar.

Züleyha'nın piridir dünya, merhaba nevruz,

Farkı nerededir, Yusuf'la nevruzun,

3 Çiçek bülbüllerin kalp iniltisini duymaz,

İki hafta yeter, git çiçekle beraber geri dön nevruz.

Gül budağının gölgesine gel,

Gül cennet kuşu kanadı, o da hüma nevruzu olunca,
nevruz talihidir.

Ya suçlu ya da suçsuz işi bilen için sıkıntı değil,

Ki her kim öldürülürse, kan parası nevruzdur.

6 Dünya güzel gelindir, bahçe de mihridir.

Baharın gümüşü çiçektir, yüz görümlüğü ise nevruz.

Bayram namazı sarhoşlar için vacip oldu,

Ki çiçek baharın günleridir ve öncüsü nevruz.

Cennete gidersem eğer, keyif sürmek bizden uzaktır.

Çok fark var, cennet nerede nevruz nerede.

9 Bir saatte tüm dünyanın ahvali değişir,

Asif'in düşüncesi, bir de cihan nema küresi nevruz
gibi,

Bu iki Asif'ten (Hz. Süleyman'ın veziri) ve (Cam-i Cihan Nema)

Ki bizim akşamımız bayram akşamıdır ve günümüz
nevruz.

Bu iki kardeşi övmekten, bu iki vezirin adaletinden

Bülbüller gazel ötüyorlar ve nevruz şenlik dağıtır.

12 Meclis sarayıdır nağme söylesin diye emir ver *Nâdim*,

Ki inilti sazın giriş perdesi oldu ve şarkı da nevruz.

14a

Onun sorusu benim hastalığının nedeniydi,

Ölmekteyim bu dertten ki bugün neden dünden daha
iyiyim.

Onu bir kararda göremiyorum, onu bir yerde bulamıyorum,

Bu ne şaka bir şeydir, şakacılığından kendini görmek
mümkün değil.

3 O kuyruğu başı iğneli olan yılanın inceliğinden nasıl sohbet edilir,

İyilikten her yeri her yerinden fazlalık görünür.

Çiçeği dermek için elini nasıl kaldırıyor,

Şakasına sedir boyuna ulaşmamıştır boyu.

Kimi zaman namus korkusundan bir yerde hor görünür diye
perişan oluyorum.

O kadar ki gözlerinin sarhoşluğundan perişandır
sarığı.

6 Her zaman bir elim yakamdadır,

Kendi aleyhime hâkime şikâyet götürüyorum.

14b

Söyleme vuslat, ayrılık, aşığın baş belasıdır,

Birisi onun kendi sıkıntısı, birisi kendi keyfi

Mertlik başka kurtuluş yok,

Yanmış yanar budur kurtuluş yolu.

3 Kimi zaman ateşe, kimi zaman suya verirsin.

Ne yaparsan yap sonu kurtuluştur.

Senden ölmek, ayrılmak hatadır, yanlıştır.

Kurtuluş ehli olan kurtuluş istemez.

Şahne ile mâşuk alanı ne acayip bir alandır,

Başka suç yok meğerse kısastan.

6 Zülfünden cehenneme çizmiş iki çizgi

Âşık kara bahtının çizgisidir diye sanmış,

Sapıklar için kabul veya reddetme tekçe bir bahanedir,

İster o süs zülfünü iyilik olarak gör, istersen çizgi olarak.

Kötü çizgiden entrikada bir hisar çekmişler,

O kaş himayesinde bizse çizgi himayesinde

9 Dostun siması benim hayat karnem olmuş,

Suç tuzağıdır eğer çizgi siyah olursa.

Güzelliği her kuşamda başka süslenir,

Zülfünün bir kıvrımının yansıması ve şapkasının altındaki çizgi

15a

Halkın huzur çizgisi her açıdan onun kalem kaşlarıdır.

Asla görmemişim bu düzende çizgi

Yârin cemali sihirdir ya ki nazdır bilemem

Gözümde bazen zülfünün gölgesi bazen çizgi görünür.

- 3 Kan kiblem eğridir, namazım düşmez
Hem kaşın secde yeri, hem kible yeri eğri.
At çarpması güzelliğinden yüzüne toz konmuştur.
Yoksa kimse görmemiş ay ile güneşte çizgi.
Sanemlerin zülfü bükmelerindeki bunca çaba nedendir,
Zülfün ateşperest Hindu'sunun suçu yoktur.
- 6 Kimse saçlarını ateşe yaklaştırmaz, o zaman nasıl olur ki yar,
Zülfüyle yüzünde ateş harmanı oluşturmuş.
Dostun güzel yüzü kutsal hazinenin bir köşesidir,
Zülfün bükülmesi, engerek yılanının halkasından bir
nişandır.
Mumun yüreği kan ağlamayınca ışık veremez ki,
Yar bağlamış zülfünün her teline birkaç uzun gece,
- 9 *Nâdim*, kim onun cemalinin bahçivanına vermiş,
Zülfün eliyle yüzünden bir demet kızıl gül.
Koldan bacağa kadar her yer gülün kan parası,
Seni gülün neresiyle kıyaslayayım ben.

15b

- Karşılıklı oturup sızlanalım,
Biz kalbi yitikler senin için, bülbül gül için,
Bahçeden yasemin manolya eksik olsa da ne korkum var,
Bahçeden gül dışında ne giderse güle feda olsun.
- 3 Kafamdaki aşk iniltisi en mükemmel müzikaldir.
Ey dost! Ne zamana kadar bülbül, gül için uykusuz
kalacak.

Dostun cemalinden çimen güzelliği o denli arttı ki.

Avcı, bahçivandan yüz görümlüğü olarak gül almış.

Artış çimene, bahara da onu süslemek düştü,

Lalenin yeri toprak, gülün yeri dikendir.

6 Gamsızın düşüncesinde bu bahçe keyif içindir,

Akıllının düşüncesinde ise lale dağı ve gülün
ayağındaki diken için.

Meyvenin yükünden ve bahçenin ürününden bellidir,

Çünkü rüzgâr gülün abasını parça-parça diker.

Nâdim, gel ki bu tuzağın başından geçelim,

Bülbülün sesi de sohbeti de gül ayağının dibindedir.

9 Ben Mesiha nefesliyim, Mesihaya doğru yol aldım.

Âhın eteğinden yapışıp yukarıya yükseldim.

Aşkın sarhoşuyum, delilikten haberim yok benim,

Deliliğim o kadar ki evi bırakıp çöllere düştüm.

İsyân bazen kendine getirir.

Ben kendim gittim, onlar dünyadan gitti diyorlar.

17a

Yüz çatlağı olan yüreğime dikiş kâr etmez,

Dervişin hırkasının yırtıkları dikişle kapatılamaz.

Nâdim! Mutluluk görmedi kara bahtlı yüreğim

Kimse yağmalanmış evde misafir olmaz.

3 Bahçede sarhoşluktan öyle şakalar yapıldı ki,

Ki gül dermek istediğimde gül gibi rüzgâra kapıldım.

Feleğin cilvesinden gülmeyi unuttum,

İlk oyunda ustaya denk gelen bir çocuk gibi
Öyle bir zaman ki, mutluluğu bile sıkıntılıdır,

Onun kuzeyi tokat haberi getirir sadece.

6 Kazadan ezik oldum ve dostlar söyler

Ki hoca mirza Hint'ten büyücü getirmiş.

Bade getir ki gül zamanı tekellüf (gösteriş) gerekmez,

Ki şah kadehi ve çiftçi kil sürahiyi getirir.

Asla muhabbette kimse vefasız olmaz.

Dost yolunda öldük ki namımız kalsın.

9 Sanemlerin rengi solmuş aşkın bazıları yüzünden,

Bahçıvan ölünce bahçe sefasını yitirir.

17b

Dostun kokusundan mühürlü bir mektup getirdi,

Postacı kuş ölürse de, saba rüzgârı ölmez.

Yusuf-istan bir ildir, her sokağı Yusuf 'un mahallesi,

Artık can nerede çıkacağına kadar ve de nerede
kalacağına kadar.

3 Sanemler, çimenin tavrından gönüllerini renge kokuya kaptırdılar,

Yüzden sıkıntı çektiler, saça çiçek bağladılar.

Bizim şehrin güzellerinin yüzünü, saçını gördüğünde,

Öyle sanırsın saça bir demet gül bağlamışlar.

Vuslatta gönlüm, cânânın yüzündeki kıvrımdan yanıyor,

Kara bahtlı insanların lambası yanarsa evi yangın
sarar.

6 Onun nefesinden her gün evimiz ışıkla süslenmekte.

Bizim lamba pervane hatırına yanıyor.

Gencin, yaşlının kalmadığı bu memlekette,

Kuşun ötüşü ağıt söyleyenin bağırtısına benzer.

Dünya aşâğılık yurdudur, rahatlık yeri değil,

Kervanın kaldığı yerde ne mutluluk olabilir ki,

18a

Aşkın esiri olmuş birinin derdi kederi fazla olmalı,

Çıldırılmış kafam var, bir hasta yürek gerek,

Yüreğim heyecandan titriyor, başım sevinçten dönüyor.

Deli gönlüme bir buse bir de yârimin yanında olmak
gerek.

3 Şakalaşmak istiyorsan, gel bizimle çıldırmaya bak,

Çıldırılmış kafaya sarığın çıldırması gerek.

Bana doğru saba rüzgârı çiçek dalından eli boş geliyor,

Âşıkların rüzgârı türbanın kıvrımından esiyor.

Şarabın kokusuyla rüzgâra kucak açıyor dost,

Öyle sandım yâr evden sarhoş çıkmış.

6 Çocukluk havasındadır hala, çiçek dermek bilmiyor.

Bülbül, koynunda yuvasıyla, güllükten geliyor.

Sanemlerin mahalle başları küfrüyle imanın şifa kapısı oldu.

Çünkü her yerden gidiyorum bir hastanın geldiğini
görüyorum.

O vade ile yüz meclisi süslersin.

Senin semtine kadar her âşık duvara kulak kabartarak
geliyor.

9 Senin semtinde bülbülün ötüşü rüsvalık tehlikesidir.

Çünkü bu ses efkârlı sinelerin iniltisinden geliyor.

Ne zamana kadar bu meyhanede kendimle cebelleşeceğim,
Coşarak, kükreyerek kendimi dışarıya atma vaktidir.

18b

Bahçedeyim, reyhandan ve başaktan haberim yok,
Senin zülfüne düşmek için bir rüzgâra bürünüyorum
Ciğer yangısına ve ten yarasına düşen bir aşkım ben,
Çiçeğe doğru yuvarlanan ve yasemin üzerine düşen
bir gözüm ben.

3 Kalender kuşamı yakışmaz,

Vaktidir bir sözlü olayım ve kefene bürüneyim.

Kimse söylemedi ve kimse söylemez benim duyduklarımı.

Söylenecekleri söyledim, görebileceklerin hepsini
gördüm.

Gözüm cananın mesajıydı o sebepten yumdum ağzımı,

Ben bu tomarı dürmüşüm.

6 Boynumu büktüm ve kenara çekildim.

Cübbe arasında çözülmüş dikiş gibiyim.

Bazen gülüyorum keyiften, bazen inliyorum zevkten,

Göremeyen göz bebek gibiyim dostun vuslatında

Yere doğru yüzüm, kanlı gözyaşlarım bir kenarda,

Aşığım, çocuklar oynasın diye bir tezgâh kurmuşum.

19a

Her gün yeni bir coşku harabeye götürmüşüm,

Her diyarda bir deliye hediye götürmüşüm.

Sadece bu bülbülü uyandırmamışım.

Geceler lambayı pervanenin başı üstüne götürmüşüm.

3 Dünyayı mutlu mutsuz başa baş gezdim,

Yeniden gezdim bu dünyayı, sonunda kendi şehrimde
döndüm.

Su olsam da ateş olsam da, aşkta Mecnun gibiyim kesinlikle,

Kendim oldum bir damla gözyaşı, gözün çevresinde
dolaşım.

Çöktüysem üzüntüden, dostun ayağına düşmüşüm.

Kalktıysam eğer cananın başına dolanmışım.

6 Kafamda yazık kalbimin çaresine bakmak var,

Ölüme çare kılmak var, yeni bir kefen giymek var.

Asla bu çocuk huyluluk kafamdan çıkmaz,

Tabuta gitsem de yine beşik şakası yaparım.

Dostun muradında yüzler iddiacıyla baş ederim,

Bir sanem uğruna kâfir bir şehre secde ederim.

9 Herkesten duyulan ince sözler o denli güzel görünür ki,

Güzel bir yalan söyleseler inanırım.

Bazen ihmalkâr olduğumdan sarhoş olurum, bazen de
Mahmud'um Ayaz olur?

Aşkın başlangıcıdır, her zaman bir duraksamam olur.

19b

Cananın istiğnasından acayip sıkıntılı bir halim var,

Kendimde titrek bir tenim var, kan revan içinde bir
kalbim var.

Ne vuslatında bir meyve yedim, ne de karşısında bir çiçek derdim.

Bahçıvanıma şükürler olsun, verimsiz bir talihim var.

- 3 Kalbimi vermişim, bir göz uğruna vermişim canımı.
Vefâlılık da eli bol biriyim, ne yaman elim yüreğim
var.
Bir an bile aşktan ve güzellikten yoksun değilim, ne zevktir bu,
Bir elimde varsa bir gülüm, öbür elimde bir bülbülüm
var.
Canandan sitem etmek kıskanılmalı bir durumdur, vay canıma
Eğer dertleşiyorsam biriyle, bir yürek ağrım var elbet.
- 6 Her yola sokağa binlerce tuzak koydum,
Elimden uçmuştur adak ve cennet,
Tarağının dişlerine ayın zülfünü yeşertirim.
Aşkın zekâtını elimden için dostlar!
Sonunda toprağa düşürdü beni
Böylesi bir sevgiliydim, çiçek serpin toprağıma.
- 9 Ne bahçedeyim, ne de çölde, rakibime bildireceğim adres bu kadar
ki,
Beni fıçı başında bulamazsan, üzüm ağacının
gölgesindeyim.

20a

- Sen gibi cananın zülfünün kıvrımını bilmediğim sürece
Kara evli Mecnun'un coşkusunu bilmiyordum.
Herkes kalbimi verdim içine gam yükleyerek bana geri verdi.
Yabancı insanların âdetlerini bilmiyordum.
- 3 Bu bahçede yaradan gülmek bahar şenliğidir,
Bundan önce kimsesizlik zevkini bilmiyordum.
Gel ki çiçek mevsiminin son gününde şaraba saldıralım,

Gitmeye acele eden çiçekler gibi acele edelim.

Benim ciğer parçası gözyaşlarımın fiyatı ucuzdur,

Kim söylemiş kendi gülsuyumuzu satalım.

6 Bize alçakları övme kifayeti yetişmedi,

Ebu Turap (Hz. Ali'nin lakabı) gel, Bu turabı
(toprağın babası) övelim biz de.

Onun vuslatından ne söyleyeyim ki ömrümü ona verdim,

Bir dudaktan şeker emdim, bir dudaktan da değerli
taş aldım.

Vuslatta ıstırabım ayrılıktan çok oldu,

Sitem etmeye başladım, kalp ağrısına yeniden
tutuldum.

9 Kendi kara günümde ne fena umutluyum ben,

Bahtım rüyasında görmüş, seni almışım koynuma.

20b

Gelişip büyüyeyim diye Nevruz geldi,

Çiçek zihinde açıldı aklıma geldi, ben de içkiden
açıldım.

Gül yaprağı ve bülbülümün ötüşü hazırdr.

Rabbim bu kimin duasıdır işlerim böylesi tıklarında
gidiyor.

3 Bir avuç tozum ve başkası için almış beni,

Rabbim zülfünden uzak düşürmesin sakın,

Aşk adamının çılgınlığı, kafasından gitmez,

Ölümden sonra taş olursam eğer değirmen olurum.

Bu çimende çiçek gibi bir pis mezarım var,

Kana oturmuşum, dinginlik arzum var.

- 6 O denli dudağım Şeker dudaklılara alıŐtı,
Ki eđer hūma kuŐu olsam bile onlara eđilimim var.
İnilti sesini kestim, periŐan gōnūl nerede
Ki kafeste çılgın būlbūlūn yoldaŐı varım,
Dokuzuncu kat benim derbederliğimi yazdı kaderime,
Her yana gidiyorsam eğer, yine geri dōnme hevesim
var.
- 9 Biz içkiyi mutlu olalım diye imemiŐiz,
Sadece kendimizi bu bahaneyle unutmuŐuz.
Asla ay iŐıđında bir Şarap imemiŐiz,
SarhoŐluđu ay iŐıđına denk getirmiŐiz.

21a

- iek dōkerek ağlayarak bahçede bir Şarap içtik,
Her yıl gūl için bahçıvanın kanını içtik.
Dostların varlığından kadehlerde ne zehirler var,
Ne mutlu o kadehe ki dostların anısına içtik.
- 3 Benim sitemim, senin de Őūkrūn haklıdır dostum!
Sen kār ettin, bize de kervan tozu kaldı.
DūŐer dūŐmez yerinden fırlayıp kaçmak isteyen av gibi deđilim.
Kan revan içinde olurum, meğerse kınak⁹
yardımıyla yerimden kalkarım.
Her yerde esen sabah rūzgārı gibi sarhoŐların evciliyim,
Otururum kadehin baŐında, ũzūm asmalarının seyrine
giderim.

⁹ Atın arkasından çekilen yūke bađlanan tasma.

6 Biz kalbi yaraya, yarayı da oka sattık,
Kor ateş sıçradı, sıçrayışı eteğe sattık.
Dünya insanın kârı zararı önemli değil.
Bade gibi kendi damak tadımızı bahçeye sattık.
Sözün değerini bil ki bu pahalı malla
Var olan arzuları devranı zamaneye sattık.

9 Yine de cananın vuslat rüzgârı omuzlarıma esiyor,
Onun ev ortamı koynumun genişliğine düştü.

21b

Körkütük gözler aşkına gizliden kadeh tokuşturuyordum,
Ki en sonunda nergis vazosu gibi, saksı çiçeklendi
elimde.

Aşkın yangısıyım, âşıkların göğsünü aydınlatırım,
Kül kalıntısı olsam da, aynaları aydınlatırım.

3 Her lambanın bir beğenisi, her gecenin bir saygısı var,
Aynanın mumunu Cuma gecesi aydınlatırım.
Nerede bende o takat yürek ki cananı bırakayım,
Seni evde göreyim de evden çıkayım.
Kimi zaman nergisin derdinde, kimi zaman o zülfün kıvrımında,
Çok zor, bu deli gönülle baş edeyim.

6 Sihirbazlıklarda Hintli, sarhoşluk naralarında Türk,
Gitti o günler ki o sarhoş nergisin mahmur gözlerin
karşısına çıkayım.
Onun delisi olan birisi için kapı duvar boş vız gelir,
Çok telaşlanırsa, barakadan çıkarım.

22a

Fedai olarak doğmuşum, anadan doğma ihlâs getirdim,

Köleler ve özgürler için kulluk yöntemini getirdim.

Bundan güzel hediye olmaz ki bu bâb-i âli-ye

Çıldırılmış kafa ile mutsuz bir zihin getirdim.

3 Her bir yardan gönülde bir yara izi kalmıştır benim,

Şimdi bu lale gülünü, Ferhat'ın türbesinden getirdim.

Zorluklardan inlemedim, her defasında daha acımasızlaştım,

Vefa sahabelerinin tazminatlarını hatırlara getirdim.

Mina kuşuna müjdeler olsun, bir bahar ürünü var.

Gülistana muştuluklar olsun ona rüzgârı getirdim.

6 Meğerse sarhoşların sıcakkanlılıklarından fayda bulayım,

Sofiler halkasından solmuş yüreğimi getirdim.

Ne kumrunun ötüşü, ne de bülbülün coşkusu vardı.

Âşıklar içre ben ahu-zârı getirdim.

Biz ne zaman Babil bülbülünün sesi için oturmuşuz,

Biz gülün dibinde, bülbülün ötmesi için oturmuşuz.

9 Toz da olmuşsak, yine şevkimiz yerindedir.

Bazen zülfe, bazen de perçeme oturmuşuz.

Ömrü uzun olası dostun boyu zülfü için,

İki başağın gölgesinin yanı başında oturmuşuz.

Âşıklara minnet ve ahret korkusu yoktur.

Biz sabırla, tevekkül gölgesinde oturmuşuz.

22b

Talihten sonunda alacağız kendi hakkımızı,

Onun yolunda köprübaşında oturmuşuz.

Bazen goncanın kırıışmasında, bazen de rüzgârın kırıışmasında,

Hadisenin dalında gül gibi oturmuşuz.

3 Âdetin dışında konuşmak, çiçek açmak fazlalıktır.

Arkadaşlarla ihmallik sofrasında oturmuşuz.

Yerden haraç alıp, felekten vergi almışız,

şahlar gibi tevekkül tahtında oturmuşuz.

İstesen de istemesen de o denli çıldırımışım ki,

Aşkın sarhoşuyum, sabaha kadar sızlamışım.

6 Sonunda Yusuf'um Yunus oldu, benim konuşmalarım yerindedir.

Ayaklarıma göz koymuşum, kirpikleri balık ağı yapmışım.

Hocanın, biz bahtiyarları bağışlamaktan başka çaresi yoktur,

Özel kulum, hatam –sadece- adımın iyiye çıkmasındadır.

Aslan kandan kanlı ise ben değil ceylanlar dost sarhoşudur,

Canı vermişim ki cananı görebilmişim.

9 El ayaksız onursuz oldum, her zerremden mahcup olan kim?

Dikenden kayaya bu yolda her şeyden özürlü dilemişim.

Gözyaşlarımda gemi süzdü sel oldu, ahım da feleğe yükseldi,

Her yolunun başına bir elçi göndermişim.

Mertler şahı Hz. Ali kıble yerim, şah Abbas da sığınağım,

şahın kuluyum o yüzden şahlık derdindeyim.

23a

Senin zülfünün bekçiliğinden uykuya dalmışız,

Zülfünü dağıttın, bir halka kıvrılmaya başladık.

Oyun oynarken girdaba kapılan bir çocuk gibi,

Saki'nin dudağına aldanarak şaraba düştük.

3 Sevda kazanını kaynatmışız, gösteriş yapmışız.

Ateşin her kaynağı için kalplerden dilencilik yapmışız.

Ziyafet özel, şah da nazir, yiyip yatılmaz burada,

Biz ukalalar birkaç gün hayâsızlık yapmışız.

Şehir bir pazardır, bizim devirde şehirli nerede,

Burada kendimizi bilerek kasten köylü yapmışız.

6 Bizim telaşımız hep tuzak sınavlarındandı,

Kurtuluş için kendi zincirlerimizi daha sıkı bağlamışız.

Bu sofrada mutlu gün görmek için tevekkülden başka çare yok,

Kendimizi eksikliklerden yoksunluklardan dindar yapmışız.

Bizimle felek arasında düşmanca bir güreş vardır,

Âşıklıkta yıllardır gövde gösterisi yapmışız.

9 Aşkın mezarını ne Ferhat yap ne de Mecnun,

Bir nefeslik cilvesini artırmadıysa, nefesini çoğalt.

Yıldız kandamlasıdır ve damlamaktadır.

Bir bakış at bu ters dönmüş kadehlere.

23b

Gözlerini ne yumuyorsun, vaktini boşa geçirme,

Ki ömür hayalin tekelinde, uyumakla zaman kaybetme,

Bu kadar ki bizi kendisinin kurbanları olarak görmüş, bize yeter,

Artık bize neler etiğini hesaba katma.

3 Senin yüzünden bülbülle gül arasında kavga vardı,

Bahçeye gitme, benim evimi barkımı harap etme.

Yeter bu hasretin şakası, kıskançlığın şakası, çünkü hâlâ

İçki suyumun hepsi kandır, kanımı su eyleme.

Dili, reyhanın övgüsü, kalem kaşını, başağın dalı eyle,

İki mısrayı birleştir, onun adını zülûf ile kâkül koy,

6 O gül dalı bahçeye gidiyor, gururuma dokunuyor,

Bir avuç toprak eline al ey rüzgâr ve bülbülün gözüne
serp.

Her zülfünün halkası ne zamana kadar göz halkası göz bebeği
olacak,

Yüzler kez yazıklar olsun ki senin yüzüne gözler
bakmış.

Sarhoştur ve dudağında, Allah'ım onu koru duası,

Gül dalı gibi duvar dibinde bitmiş yeşermiş.

9 Aşk yorgunlarına ne dağ ne de çölden bahsetme,

Nerede buluşma nimeti varsa oradan bahset.

26a

Burası aşk âlemidir, güzel çirkin sakıncası yoktur.

Gül gibi dikenini de ararsın seversin, dikenden kayaya
kadar her şey güzel.

İster aşk adlandır, ister güzellik, her ikisi de beğenilendir.

Mecnun'un hatırı saygındır, Leyla'nın zülûf kıvrımı
iyi.

3 Bizim tırnağımızla saçımız başa baş bahçedir,

Söylemeye değmezse, burada iyi, orada iyi.
Bizim günümüz ışık, zaferimiz de amacımız da bizdendir,
Bu Yelda gecesi ta o Yelda gecesine kadar iyi.
Zülfünün gölgesi arasında menekşe salıncak kurmuş,
Mezar çiçeği köşede maske vurmuş.

6 Benimle Mecnun arasında bu kadar fark ki,
O bir meleğe ben ise güneşe vurulmuşum.
İkimizin rakibi şaraptır, kimse ona rakip olamaz,
Ki onun gözleri derin uykuya sek şarap katmış.
Ey gül sen masumsun, senin güzelliğinin doğası gereğidir,
Ki lale ve gül hep yaşlı ve ıslaktır.

9 Ben işareti ateş ve bulutun üzerinde yok,
Ki seçilmiş beytin başına nokta koymuş.
İster ceylanlar, ister aslanlar olsun hepsi senin gözünün esiriler.
Ki senin uyuklaman her avı uykuya düşürmüş.
Helak olduktan sonra av
Can boğaza dayanmış, üzengiye buse vurmuş.

24b

Nâdim başı aşağılıktan fazla başı dik gururlu değil,
Ki yıllardır beni Ebu Turab'ın (Hz. Ali) kılıcıyla
vurmuş.

Elin tersiyle güneşi arkaya itmiş,
Bir tekmeyle cennetin şanına, şöhretine vurmuş,

3 Saba rüzgârının senin bakışında ne var diye nasıl haberi olsun,
Çünkü Mısır rüzgârından gömleğin kokusu uçmuş.

Kıskançlıktan söylemem dostlar, kimdir iyi,

- O fidanın bahçesinde olan o uzun selvi iyi.
Vuslattayım ve dosttan bir fayda gelmediğine şaşkınım,
Belki de yeri güzeldir, bilmiyorum kim iyi,
- 6 Dostun fidanından bize boğaz elması olan çene yeter.
Ki o bahçıvan, boşuna sızlamaz ki kimi iyidir.
Söylediğinden daha güzel, gördüğünden daha iyi,
Şahlar şahı “Safi” ve onun devamında “Taki” iyidir.
Aşk hastası için Mesiha'nın ne önemi var,
Senin dudağının faydası var ama ne önemi var.
- 9 Gece senin dudağına buse kondurmak, sanki ay ışığında şarap içmek,
Sensiz gündüzüm gecedir, gecelerin ne önemi var.

25a

- Bu akşam ne intiharlar ki etmedim dostun sokağında,
Seyretmek için bile dışarı çıkmadın, ne önemi var.
İhmallik eksikliğinden ne sıkıntılar çektik,
Saki uykuya dalmış, kırmızı şarabın ne önemi var.
- 3 Kimi zaman ayrılıkta öldürür beni, kimi zaman vuslatta
Buna zarar desem ne önemi var, kâr desem ne önemi var.
Lâli dudaktan kadehin arkadaşı, gözleri şarabın rakibi,
Bunlar olmayınca gecelerin şarabından ne fayda var.
Cananın cilvesinden kalbim gözüm değerli oldu,
Kadehte şarap yoksa kadeh ile bardağın olmasının ne önemi var.
- 6 Dudaklarını övmek ağzımı tatlandırmadı,

Yemeyince, tatlı demenin ne önemi var.

Birisi yıldızın yörüngesinde mec işleri tıklarında, birisi toprağın inişinde işleri tersinde,

Sultan eli bol olursa bundan dilenciye ne fayda,

Ben şarapçıyım ve zülfünün haç'ı elimde,

Bu kiliseden daha brahman olsa ne önemi var.

9 Dil bağıyla sıkı bağ ikisinin de ucu birdir.

Nâdim, senin acı ilacından bize ne,

Her zaman cemaatinde bahar rüzgârı eser,

Ki aba'nda selvi, gömleğinde çiçeğin var.

Reçete acı da olsa, tatlı da olsa, ağız tadında bana söyledin,

Yoksa bu ağzında olan benim dilim mi?

25b

Bir an bile gözünden kaçamıyorum senin

Her tarafa bakışını çeviriyorsan bana bakıyorsun.

Senin olayın, duyulanların konuşulanların dışındadır *Nâdim*,

Dilin yoktur ama her daim konuşacak sözün vardır.

3 Ne zamana kadar birileri uyumlu mükemmel boyunun hayaliyle yaşasın,

Sen söyle artık ne yapmalı, nasıl etmeli o birisi

Bu entrikaların? Gözleri dönmeye başlamış elden?

Birisi kan ağlıyor yıldızdan ve felekten,

Bu sestem sözden kimsenin yüzü gülmez,

Boşuna birisi sihir büyü düşüncesi içindedir.

6 Katlana-katlana gönül kana döndü, kan da sabırdan suya döndü

Kendini öldürürsen eğer kendi ellerinle, birisi kan çıkarır öç alır.

Bilinenler nerede, bilinmeyenler nerede,

Cahildir eğer birisi Platon'un sözünü etse.

Yakası yıpranmış, eteği yünden olur,

Eğer birisi hırkasını atlas kumaşından giyse,

9 Armuda meyve, sevgilinin bağrında düşmanlık yok, dostun da çaresi yok

Öldürmeyi kabul etmese, birisi ne yapmalı

Kask ile şapka burada aynı başlıklar,

Bu deseni Feridun'un tacına işler birisi,

Dünya delilerin varlığından dar olup *Nâdim*

Birisi bir avuç toprağı serper Mecnun'un başına.

26a

Senden beklemiyorum ki benden kaçmış olasın,

Kalbimin içine yerleşirsen eğer, gözümün içinde olmuş olursun.

Çiçeğin bekçiliğinde, inleyen benle bülbülüz,

Senden birisi çiçek dermemiş, eğer sen bir çiçek dermemişsen.

3 Benden sana bir can sıkıntısı olmaz, senden şikâyet etmem,

Seni görmüş olmasam da, beni görmüş olmasan da.

Aşkın çılgınlığından sarhoşum, kimseyi düşünecek halde değilim,

Kendimden haberim yok, meğerse senin haberin olsa,

Bülbüllerin ötüşünden, sarhoşların konuşması başlar,

Ki her gül bardağından, bir kadeh çekmiş olursun.

- 6 Ya kendimden olsun, ya da kendi içimden, sırrı fazla söyledim,
Konuşmaya başlamış olursun, bana vardığın zaman.
Kendi memleketime yolcu, kendi mezarıma komşu,
Kara bahtlılar içinde, benim gibisini görmemişsin.
Bizim yaralı gönlümüzü, ne olur ki bir sorasın,
Ki sen de bir iyilik diyarına, bir kalbe girmiş olasın.
- 9 Sözün sözü yeter de yeter, ne fayda *Nâdim*'in sokağında,
Kalemin ucu kırık ola, sen de dilini kesmiş olasın.
Hasretten ateşim söndü, rüzgâr gibi gidiyorsun,
Zülfü kanat yaparsan eğer, melekler gibi uçarsın.
Gözünden başka sana sihri kim öğretti,
Meğerse ayna ile sudan ustalığa ulaşmış olasın.

26a

Dost derdinden başka aşığın herhangi bir sevinci yoktur.

Benim imdadıma varsan, bana haksızlık etmiş
olursun.

Selvi boyu bir ruhtur ki onun cismi

Her yerde selvinin, çiçeğin, şipşirin gölgesinden
gidersin.

- 3 Herkes benim adımları andıysa, adı kötülüğe çıktı,

Bir halkın hafızasından silindim ki sen hafızamdan
gidesin.

Kalbim! Sen nasıl bir kuşsun, bilemiyorum kebablıksın yoksa
rebaplık¹⁰

¹⁰ Telli bir çalgı türü

Dağı dağın ardından, çölü çölün ardından avcının
peşinden gidiyorsun.

Bu şirretliği bu yolda kimden öğrendin bülbülüm,

Her çör çöpün yanında dosttan şikâyet ediyorsun.

6 Eğer uzaklıktan sözün varsa yakınıyorsan, aşığın başında dolan,

En fazla Ferhat türbesine kadar gideceksin zaten.

Bu sabır ahdimiz insaftır *Nâdim!*

Çal Kesra Mec: İyilik Şahı kapısını, eğer bu zülm-ü
abattan gidersen.

Bu seyri seferden kendi muradıma ermiş değilim,

Benim kara evimin karalığı Leyla'nın çadırı.

9 Kiskanmak aşkından o yere varıp ki iş,

Mecnun'un zihninin tozu Leyla

Kalbim yılan sokulmuşlar gibi şiiirden sokulmuştur.

Gözümü düzene getirdi, alfabe çocuğu düzene
getirdiği gibi,

27a

Bir gözümle bir kefen isterim ve bir mezar definesi,

Gurbette olmam işe yaradı, şehitler yardım edin!

Bahçıvan! Gülü dermenin ağır cezası vardır,

Bülbülün kafeste olması, gülün sepette olmasından
yeğdir.

3 Hırka yaptım ben onu

İskender'e de bir keçe verdi bize de bir keçe.

Ne zamana kadar bir heves uğruna kuşkucu olacaksın,

Sarhoşluk derdine devam, sakın zararlı çıkmayasın.

Biz bülbüller içimizdeki sevda yüzünden dost olduk,

Her inilti ki gönül aşkından çıka, onu hedef al.

6 Benim szlerimde sitem ne kadar çok diye duyarsan eğer,

Kalemle yaptığını dille yaparsın.

Herkesin yolunda toprak ol, elbet gl olursun bir gün,

GeliŐtiĐin zaman burada ikamet edersin.

Bahçenin sihir evi kapısını nergisin büyüsüyle kapadı evren.

Dikeni iek yapıyorsun, üzüm asmasını iek
yapıyorsun.

9 Servetin varsa, sabırlı ol ve kendini koru,

Katlandığına göre katlanmışlık taşıyorsun demek.

27b

Padişah Selim'in mlk olan Hindistan'da

Yedi iklim gibi yedi iklimi var.

KuŐla ay o topraklarda cennette gibi,

Su ırmakta, tohum ekinde,

3 Serb adalet, kralın elinin bolluğu,

Misafir gibi yol üstüne baş tacıdır.

İnsanlar için zaman olayları,

Her ateş üstünde bir zaman sarayı,

Yıllık g, günlük keyiftir.

Ksede orba, sürahide su var.

6 Ben o Hintliden yüz evirmişim,

Çünkü artık yüz bulmamışım.

İŞ için birkaç gün dıŐarıdaydım,

KonuŐmacı değil, belki esnaftım.

Ki o köyde her şey vardı,

Bilgi pratikten ayırt edilmiyordu birdi.

9 Dekken Hindistan'ın ayıbıdır.

Hindistan varsa ciğer yiyen de vardır.

Ne inceliklidir, ne de yakışandır,

Ne meleklerle ne de şahlara layıktır.

Susuz çay tohumuz ekindir,

Evsiz adam, yuvasız kuş gibidir.

28a

Ey herkesin rızıkına güvence olarak hazzını vermiş olan,

Senden güç aldı bu ev, savaş çıkaranlarsa gazel kuru
yaprak,

O yüzden senden güzelini kimse bilmiyor.

Hazzın, senin yüz gözüne benziyor bu kadar.

3 Divane ve sarhoşum, ne aklım yerinde ne de kavga peşindeyim,

Kaplanla boğuşmaktan kaçarken balinanın ağzına
düşmüşüm.

Ne iyiliğim, kötülüğüm fazla, ne de şerefim ne de arsızlığım,

İster başıma güller yağdır, ister taşla beni.

Bahçede afiyetten bir işaret gösterdiler,

Boşuna bahçıvanın eline verdiler.

6 Kazadan bu dünyada bir sığınak aradım,

Bir kırık dalın adresini verdiler.

Göğün zirvesinde yıldızlar saf bir kor gibiler,

Yer üzerinde halk mahmurlar gibi uykuda

Dünya dönüyor ve dünyalılar

Suda yansımalar gibi her daim çalkalanıyorlar.

28b

Onun fikriydi

Dil evimiz, kadeh ise onun zikridir.

Çimen onun şaraba âşık olanların zihnidir,

Çılgınlık, onun perişan sarhoşlarının bahçesi,

3 Dertten acı çekenlerin kapısını açtı,

Üzüm gibi mezelerden keyif yapı verdi.

Her kesin hatırı için ricada bulundu,

Bana şarap, pervaneye ateş sundu,

Çocukluktan üzüme gönül vermişim,

Korulukta tövbeler bozmuşum,

6 Saki ver o aklın ayağını kaydırmanı,

Ki o ruhun açıklaması, beynin tedavisidir.

Meyhaneyi yakıp kavuran o şaraptan ver,

Fıçı sanki kor ateş çemberinde kıvranmaktadır.

Bir gece bilinci sarhoş bir arif gördüm,

İbrik sırtında, kadeh elinde,

9 Bardağın yüzü, her tarafa çevrildiğinde,

Adeta ibriğe doğru secdeye gidiyordu.

Davranışları içinde bir dirhemlik söz vardı,

Akıl konuşmayla birlikte omuz omuzaydı.

Mecnun olsun, Leyla olsun ikisi de onun peşindeydi,

Çöl bayır onun yüzündeki benin divanesidir,

12 Adımlarını sayarak atıyordu,

Yokluk ekiyordu her adımda.

29a

Kirpikler kanatlar gibi açılmaya başlayınca,

Gözleri o tavana düştü.

O secdesinde, yola yeniden koyuldu.

Çünkü sandaletleri kral tacının yerini aldı.

3 Sarhoşlar onun kokusunu duyunca,

Koşarak büyük mutlulukla onu buldular.

Bu evin yaşlılarına kaşlarını açtı,

Onun kalbi gençlerin yüzünü güldürdü.

Bundan ötesi olamaz ki, uzaktan saki görününce,

Kucağa kucak açmıştı.

6 Meyhane onu tanıyınca kapıyı açtı,

Kapıdan bir mil uçtu.

O Kâbe binasını yakın görünce,

Ne pahasına olursa olsun içeriye doğru koştu,

O öpücükten kuşku duyunca bir dudak,

Gönül tek bir taş üzerinde yüzler boya hile ve yalan
gördü.

9 Bir zaman başını öne eğerken taç aldı,

Kalbi çarptı halden hale döndü.

Her secdede uyanık ve deliydi,

Kesin oldu o bu evin piridir.

Hamsa bölgesinin ¹¹rüzgârı gibi çiçeğe de gazele de esti.

Ama herkese ne layıkta o verildi.

12 Rüzgârdan herkesin kalbi uçuyordu,

Harabatın başucuna minber kurdu.

29b

Harabat Kâbeden daha abattır,

Afetten, gökten daha uzaktır.

Felek onun sarhoşlarını izlemeye bayılıyor,

Yıldızlar onun yatak odasının tozudur.

3 Böylesi bir ev ne zaman çiçekle donatıldı,

Yürekten arşa kadar ona ait her şey.

Tavanına o denli ustaca desenler yapmışlar ki,

Sanki arşın içindekiler hepsi gül için geliyorlar.

Kargaşaların çemberidir mahşer günü,

Her kâsedden birkaç mahşer koparmadı,

6 O saygın Kâbe'nin mukimleri,

Şarabı kendilerine haram bilirler,

Şarabı sürahiyle birlikte önüne koyduğunda,

Kendi rızkının tamamı kendi ellerinde adeta

Her vefa için ne zorluklar çekmişler

Her kâsede kanlar içmişler.

9 Çalgıcı sen de sazını eline al,

¹¹ İran'da yaşamakta olan pek çok küçük Türk boyları da bulunmaktadır. Bunlardan biri de, Güney Azerbaycan'da yaşayan Hamse Türkleridir. Zencan şehri, Tebris'in Güneydoğusunda Tebris şehrine bitişik Zencan eyaleti içerisinde. Hamse isminden hareketle bölgeye de Hamse Türkleri bölgesi denilmiştir ve literatüre de bu isimle geçmiştir. Aslen Innanlu, Baharlu ve Nefer boylarıdır. Hamse Türkleri'nin nüfusu 320 binden fazladır.

Damarımdaki düğümü açmaya bak.
Sazdan sarhoşlar da anlar diye düşünme,
Her perdede bildiğini çalmaya bak.
Söyleme coşmakta, kahkahadayım,
Ben hala o eski bildiğin bülbülüm.

- 12 Her sızlamakta kan ağlıyorsun,
Ve yürekte bir delik, kazıyorsun

30a

Kalenderliğim karada, denizde şaşkın dolaşmaktadır,
Şimdi suya indim, çünkü kara toprağın sonuna
geldim.

Yaptıklarımın takıntı ve alışkanlıklarımdan bir parça kütüğe
oturduğum,

Azrail'in büyüünden kaçan asi kul gibi,

- 3 İster kütük, dükkân tahtası olsun, ister şeytan tahtası olsun,
İster tahta, Hızır'ın hatta İsa'nın tabut tahtası olsun

Yanlışlıktan değil aklımla aramdaki mesafe,

Kim zevk alır ki hatadan ve hattan *(ikisinin yazılışı
aynı ama bir hata diğeri çizgi anlamında)*

Senin sayende yine deniz coşuyor.

Mecnun'un coşkusu, Leyla'nın cilvesi gibi,

- 6 Açlık, kaplumbağa gibi sırtına düşmüş,
Karın kaplumbağanın sırtına dönmüş, bir yarısı ham,
bir yarısı pişmiş.

Şemsiyenin yarısı boştur ve her şeyden kıtlıktadır.

Her şeyden az çok var, hiçbir şeyden biraz.

Dalgada gözden saklıydı boyu posu,

Bir kafa, göklere dalmaya, bir kafa, başını aşağı
eğmeye,

9 Denizin içinde su kendisi susamıştı adeta,

Bazen onun alanında sanki Musa Tur dağındadır.

Bu başkaldırıdan dolayı beni ateşlere atmaları gerek,

Söyle nasıl şişmiş suya hasret kalan susuz,

Sıcak yazgıdan öylesi kafasını suya sokmuş ki,

Ne yanlışlar ki yapmamış ve her bir hata anlamsız,

30b

Bu sebepten ki kader kendi rızamdır diye söyledim,

Bir kişi özgür adam olur.

O biri ki onun gibisi yoktu olmayacak da,

Ona benzerlikte ne bu dünyada ne o dünyada.

3 Bu hesap dünyasında ilk ve son olarak o var

Ki on, bir olur, yüz de bir ve bin de.

Vatanda garipler gibi hor görülmüşüm,

Kakalama mal gibi kendi memleketimde pahalıya mal olmuşum,

Ben bir Yusuf'um, belki bir alıcı kapar beni bir gün,

6 Her adımda kervan yoluna düşmüşüm,

Hiç kimse benim imdadıma varmadı hor
gördüğünden,

Çoklu ağlamalar, sızlamalar yapmışım, dillere düşmüşüm.

Kimi zaman düşmanın, kimi zaman dostun ayağının
altında olmuşum,

Kaderin kurbanıyım, ortalığa düşmüşüm,

Babasının ölümünden toprağa düşen cahil bir çocuk gibi

9 Ben de içki şişesi için öylesi düşmüşüm toprağa,

Canımın yarısını, o göçerken onun canının yanına refakatçi vermişim,

Diğer yarı canımla onun mezarı başında toprağa düşmüşüm.

Kendi naşımı onun tabutu önünde kotel¹² at olmasını istiyordum,

Gitme vaktiydi, ecelsiz ölüm arzuluyordum.

31a

Acıdan kendimden geçmişim, diyorum ki şaraptır beni benden eden,

Bayılıyorum, öyle sanıyorum ki benim uykum geliyor,

Sel gibi gözyaşlarım beni bir gazel gibi vadiden vadiye sürüklüyor,

Artık güçsüzüm, o beni nereye götürüyorsa oraya doğru gidiyorum,

3 Herkes ay ışığında dolaşmakta, gülistanda gezmekte,

Talihim beni çölde güneşte gezmeye götürüyor.

Sencer kuşundan geridesin bunun da anlamı vazgeçmektir,

Arkadaşlarla beraber ölmek uykuya dalmamdan daha yeğdir.

Rolüm olarak onun tabutu önünde kotel olmak istiyordum.

Gitmek zamanıydı, ecelsiz ölüm istiyordum.

6 Aşığım ben, düzenim oldu düzensiz yaşamak,

Ateşim ben ateş, çıplak yaşamak güzeldir benim için,

¹² Şahların defin töreninde şahın naşını taşıyan ata verilen isim

Biz ateşiz, bizim yanımızda olan her kim olsa ateştir,

Biz rakipleriz, bizimle yaşamak kolay değil.

Hayatta mematta pek fazla kârım olmadı.

Sabahçı lamba gibi ya ölmek ya da yaşamak fark
etmez,

9 Âşığın işi nedir? Canan yolunda ölmektir,

İçtenli dostlar gibi can uğruna kaybetmektir,

Aşkbazlıkla, hevesbazlık arasında fark sonsuzdur.

Ahdetmek uğruna kaybetmektir, küfrüyle iman ile
kaybetmektir,

31b

Nasıl korkudan uyku gözlerimden kaçır,

Organlarımdaki gizli yaramdan gözlerim bulanık
görüyor.

Kimse bana muhtaç olarak görmemiştir kendisini bu devirde,

Kapının imamlığı¹³ ve eşsiz beladan başka,

3 Vücudum topraktır ve içinde dağ-dağ hazineler ve dirhem var,

Ki dağ gibi, vücudumdan dağlar ortaya çıkmış,

Dağ gibi binler delik var göğsümde,

Ki her deliğinde deniz büyüklüğünde çeşmeler var.

Binler kez yüreğimde bağırtılarımı bastırmışım,

Çünkü yararsız bağırtının bana acımasından utanç
duymuşum.

6 Ne düşmanın bana vurduğu dil yarası, ne dostun gamzesinin
yarası,

¹³ Kapıyı cemaatin önünde namaz kılan imama benzetmiş, evin en önde açılan kapısı manasında.

Aman aman bu cerahat kadar acıtmadı beni,
Boynu bükük kendi mezarında kanlar içinde oturan benim,
Kuyuda gözüken birinin yansıması gibi,
Bu felek beni diri diri mezara sokmuş her gece,
Azapta, mezarın ilk gecesini yaşattırır bana,

- 9 Mecusilerin (Zerdüştilerin) kuleleri gibidir vücudumdaki yaralar,
Ki Mecusilerden arta kalan ağrıyan kemiklerim
olmuştur.

Mecusi bir ölüyüm, vücudum o denli akbabalar tarafından
gagalanmış ki,

Ev kuleye benzedi, ben de Mecusi'ye,
Başım üstüne hekim geldi beni yoklamak için,
Hekimler için ölüyü teşhis etmek vaciptir,

- 12 Vücudum bir suç işlememiş, ancak cehenneme düştüm,
Bu yaradan dolayı cehennemin dibindeyim sanki
aman aman.

32a

Bir sağlam delikten, tâ organlarımın kale duvarı yıkıldı,
Kalenin arka kısmından kopmuş bir kule gibi,
Bin delik oldu vücudum arı peteği gibi,
Yara da arı gibi o deliklerde yuvalanmış,

- 3 Karnım meltemden doludur, gel gör ki kismet,
Kader sofrası kendisi o ise Cerrah imiş,
Ya üzerimdekileri çıkarasın, ya da derimi soyasın fark etmez.
Çünkü üzerimdekiler deri gibi vücudumun tamamını
sarmıştır.

Kendi tenimde deri gibi iki katlı boş bir şey gördüm,

Kader abadan çok, astar vermiş bana.

6 Yaramı deşmem o denli kolay ki vücudumda

Ki benim yarama akrebin sokması ilaç gibidir.

Benim yaramla Hz. Eyüp'ün yarası? Nereden nereye!

Ki onunki Allah'ın bir lutfu, benimki Allah'ın
acıması,

Vücudumun yaralarını saymak için yüz yıllar şaşkın kalırsın,

Gökteki yıldızları sayıyorsun adeta,

9 Turalım yaralarımın sayısını öğrenebildin,

Bende bin musibet var, bu yaralar onlardan sadece
birisi,

Her yana gidersem olaylara gebeyim,

Bu evrende benim kısmetim sadece bela imiş.

Kötü bir şey gelecek diye öyle korktum ki,

Korkudan az kala ejderhanın ağzına düşecektim.

12 Bu dünyanın, eninden de boyundan da bundan artık nasibim yoktu
ki,

Acı, doğrudan uzunluğum, yaraysa genişliğim olsun.

32b

Zayıflıktan karnım ve sırtım gölge gibi dümdüz olmuştur,

Gölge gibi bu sebepten ayaktan düşmüşüm.

Evim hadiselerin deposu olmuş,

Bela iki mızrak üst üste durmuş kapının önünde.

3 Ahimden sızlamaktan, komşuda sabır kalmadı,

Benim ağıtlarımdan o komşu kendi ölümüne yas
tutmuş,

Mezarım üstünde helvasını yemesini hoştur,

Murat sahibi her köre helva verir,

Tuhafliklar yaşadıkça evrenin azizi oldum,

Bana küçüklü büyüklü herkesten görümlük gelir,

6 O kadar yüzler kez ölüp dirilmişim ki,

Çoklu miras yetişmiş o

Ölümün zehriyle kendi ağzımı tatlandırıdım,

Leyla'nın Mecnun'u öptüğü gibi,

Tezgâhı açmadan tezgâhı topladım,

Bana tümbek keyiftir, keyif sazı yas,

9 Keyif sürmeden keyif saatimiz doldu,

Şenlik benim evimde yoktur oysa köyde bayram var.

Kötü talihimden keyif sürmeye imkânım yok,

Şaraptan tövbeliyim, ev de dolu şarapla,

Talih benim nasibime bana şarap verir durur.

Mutluyum ki bir iki üç kadehle kafayı buldum.

12 Kadehte hünnap şerbeti olur şarap,

Şarapsızlık derdi sıkıntılıdır, dert üstüne dert getirir.

33a

Aktar, benim sırrımı torbada sarhoş götürüyordu,

Zamanenin hekimi bana ters ilaç yazmış,

Temmuz mevsiminde felek beni hurma ağacının gölgesinde
oturmuş,

Bana hurmadan sadece hurmanın gölgesi nasip olmuş,

3 Başka kara bahtlılığım bu ki tutsak kalmışım,

Umudu kaybetmişim ama kafamdan gitmemiş havası,

Sorunlu bahtıma bir dileğim oldu,

Kendi keyfim peşinde olmam yakışıyorsa bana yakışıyor.

Hindistan'dan gidiyorum ve gönül bırakmıyor Hint'i,

Benim bir yüzüm kaderde diğer yüzüm arkada kalmış,

6 Bu diyardan göçmek benim için çok zordur,

Çünkü el taşın dibindedir, diken ayağın dibinde,

Kara yüzlü oldum kendi pislik işlerimden,

Meğerse Hintliler arasında kıymete binerim başka yerde kıymetim olmaz),

Bu devirde beş para etmezim, değerimi bil

Vasıfsız köleyim, vasıfsız alçaktır alçak,

9 Hint'te isteklerim boynuma zincir gibi asılmış

O işkence yurdundan nasıl kaçayım, nereye kaçayım.

Sevinçten sürünerek koşuyorum ki, o kör olası

Kahpe gibi hepten öldüm arzudan

İran'ın şevkinden oturarak yolculuktayım,

Çölde adeta kendi mahallemdaki bahçe mukimdir.

12 Bu kara toprakta değerim de kafam da yandı gitti,

Çılgınlık neresinde, sevdayı şevksiz pişiyorum,

33b

Gececi olan ben için, dünyanın havası nedir ne önemi var.

Benim gözüme gelmez önemsemem dünyayı ve
ötesini,

Bayezid gibi yolluğuma yalnızlık yeter.

Ki geminin dibi ve deniz sürahi,

3 Kendi gayretim çabasıyla feleği alt etmişim,

Kendi haşmetimin gözüyle denizi taş görmüşüm,

Bir fakirim ben ve laf diyarının Süleyman'ıyım,

Allah'tan gelen kendi mülkümde O'nun yardımcısı
olan benim,

İki beyit ile sözün karasına suyuna hüküm sürmüşüm,

Bir mısra ile kuzeye, diğer mısra ile de güneye,

6 Barış dünyayı benim anlamlarımla fethetmiş,

Benim şehirli dilim beni şehriyar (şehir valisi) etmiş,

Söz defterim aklın fabrikasıdır,

Ki kalemimin cilvesi güzel yüzü perdeden dışarı
çıkartır,

Kendi söz defterime karşı Âşık oluyorum,

Her mısrasının kırışması işvesinde bir Leyla'nın
işvesine eştir,

9 Aşk ve maşukun sırrı nedir? Sayfalarımıdır,

Birisi Vamik'in diğeri Azra'nın mektubudur.

Söze başlayınca, dilimin gözü onun güzelliğine düştü,

Dil konuşansa eğer, benim gözüm görendir.

Kendimi övmeye sözün âlâsını söylemişim *Nâdim!*

Başkasını övmem ki övmek küfürdür aslında,

12 Söyleme! Başkasını övmek eski adettir,

Ki eskilerin şeceresi eskilerin şeceresidir.

34a

Nazımla nesirle hep kendi methimi yapıyorum,

Bana nazım yakışır, nesir benim tavrımdır,

Bu çarşıda tevekkül etmekten bana,

Ne tohum ekildi ne de kanala su döküldü bir yararı
olmadı,

3 Taş da kıymetini fıçıyla bir eylemiş,

Ki burada böyledir taşla fıçının kıymeti,

Her adımda bir oturup dinleniyorum,

Hamal gibi bugün yere bakıyorum.

Bu sofrada bu sebepten nasibim fazla değil ki,

Bana her nefes sanki boğazıma takılan kemik
gibi oldu.

6 Dilenciye dilencilik iyi gelir,

Huysuz bu yabancılarla değil tabi,

Aslında cennet olan bu yurttta sılada,

Dostlara hakkın rahmetini gönder,

Bu sofuların hepsi şarapçılar,

Tevhitte ise başa baş karşı karşıya otururlar,

9 Bu bir avuç toz toprağı yıkamaya bak,

Ki vacip oldu bu toprağı yıkamak,

Benim dilencilikle özel bir bağım münasebetim var,

Ki o güzel şehirde nerede

Yüz yüze gelince nedir diye söyler,

Sokağına gelince hiç sormaz sen kimsin,

34b

Hindu'nun başı da başını kapaması da güzeldir,

Bazen yüzünü kapadı, bazen saçını kapadı.

Çocuk yüzlü bir çocuğum vardı,

Kahpelikten yüzünü cilalamıştı,

3 Onun gibi kara yüzlü kahpe kimse görmedi,

Onun yüzü herkesten daha karaydı,

İçi geçmiş yaşlı kütük kaltak birisiydi,

Alın kırışıklarına yüzünün kırışıklarını eklemişti,

Bundan başka yaşını başını sorma bana,

Bu kadar ki o geldi daha sonra ben geldim bu dünyaya

6 O şirret kadını benden bir rakip aldı götürdü,

Birinin eşi oldu, onunla birlikte oldu.

Bu haberden keyfim yerine geldi,

Hala onunla birlikteyim

O kahpe kadına, böylesi kahpe adam,

Sakalına tükürük, kendisine tükürükler olsun,

9 Üstü başımın yaşını bilmek istiyorsan, fazladır,

Çiçekle dikenin münasebetidir, bu nerede, o nerede,

Lâlin onun dudağıyla pek münasebeti yok,

Mücevherin ortası da sonu da pahalıdır,

Yüzünün mushafı, güzelliğın ve cemalin toplamıdır,

Ki senin çene yolun, Mısır, zülfünün kıvrımı
Hatay'dır,

35a

İran'a gitme niyeti kesindir yüreğimde, yolculuğa hazırlanıyorum,

Dostların aklından çıktım, artık her
yerde yardımcı tanrıdır.

Hint'ten yüz çevirip, yola doğru koyuldum,

Gerçekten doğru yoldan şaşmak mümkün değil,

3 Ben acele çıkarken sanemler söylüyorlardı ki,

Boşuna zahmet verme kendine ey sanatçı,
yanlıştır,

Sen ne bülbülsün, ne de bu bahçenin tamamında ünlüsün,

Ne sen papağansın, ne de bu yurt senden daha
fazla tatlı dilli,

Ne sen hepten aşksın, ne de biz hepden güzel,

Aşk, güzellikten farklıdır, tarz ile adet nerede,

6 Ne sen âşiksın ve biz de senin maşukların,

Âşık insanlardan arta kalan bu vefa ile
muhabbettir.

Senin gibi bilginin Hint'ten gitmesi yanlış söylentidir.

Ki senden gelen sevap, sevaptır, hata ise hatadır.

Mizah olsun diye incelikle onlara söyledim

Bana ölmek reva değil ama hicret revadır.

9 Sanemler söylediler ki incelikli söyledin şakasına söylerken,

Maşukun sokağını bırakıp gitmek hatanın ta
kendisidir.

Pişmansız gitme ki en sonunda pişman olarak dönesin,

Nâdim! Senin adından belli ki pişmansın.

Senin ayaklarına zülfümüzü bağlayalım ki kulun bağı kuldan gelir,

Senin kafanı dağlayalım ki yangı sevdadır.

12 Ustaca birkaç cilve yaptılar,

Gönlümden istemeden birçok inilti yükseldi.

35b

Ben bir ağıtçıyım, ardı sıram onların sızlaması,

Ben bir yasım, sağdan soldan onların ağlaması,

Her iki adımda bir güzeller şehrine varıyordum,

Vardığımda benim özrümü istemeleri
gerekiyordu

3 Bu yurttan göçüp gitmek akıl mantık işi değil diye,

Bazen yaşlılar yolumun üzerinde oturup öğütler
veriyorlar.

Böyle bir yolda sefere çıksam ne olur?

İster yanlış nedir diye söyle, ister ceza nedir diye
söylersin,

Eğer yolculuk yapacaksan, Agra'dan Lahor'a git,

Her milinde bir menzil var ki mesa ili gece ülkesi
gibidir.

6 Maazallah ki sizden af dileyerek buralardan gideyim,

Hem benim için dostluk ve samimiyet burada iki
melodi gibidir.

Kırk kişi gibi bütün hayır işlerde hepsi senle birlikte,

Ki bizimle sen arasında ne sen var ne de biz.

Kalbimiz senden heyecanlanır, kafamız senden şevke gelir,

Senin ötüşlerinden bizim işler tıkrındadır.

9 Hindistan'ın keyfi bozuldu senin gitmenden,

Keyfimiz hepten keyif olmuş, şenliğimiz yas
olmuş,

Sensiz Hindistan'da hiç kimse konuşamaz, susamaz,

Kulaklar sağır, diller konuşkandır,

Söyledim ey değerli insanlar, bu değerli memlekette

Allah yardımcınız olsun, muhabbet ve vefa sizin
hakkınızdır.

12 Hepiniz hak bilen, hepiniz bilgin seversiniz,

Toprağınız mücevher, mücevherinizde
samimiyet ve içtenlik var.

36a

Bizle sizin sohbetimiz, bahar bahçe meclisidir,

Sizinle bizim münasebetimiz, sabahla saba
rüzgârının münasebetidir.

Ve kapıda bir kral bekliyor beni, niyetim kesindir,

Arkaya bakmam, Mısır'ımın Yusuf'u arkamda
olsa bile.

3 Kalender ile gani insanın kıblesi olan bir eşikte,

Hem dilenci kapının kraldır, hem de kral
dilencidir,

Halil'in Hz. İbrahim'in gülistanı olan ve dostun kendisi olan bir
eşikte,

Her bir mum, sanki bir gül dalı, bir saba
rüzgândır.

Cennetin ve mevsimlerin güzelliği olan bir eşikte,

Penceresinin bacası, hurilerin bükülmüş
zülfüdür.

6 O denli yüce, o denli yüksek kademeli bir eşikte

Sefada cennete benziyor, kalıcılıkta arş gibidir.

Kâbe değil, ama yücelikte, saygınlıkta Kâbe'den üstündür,

Bundan daha iyi Kâbe neresidir diye sorulamaz,

Kâbe bakidir ve yücedir, bu Kâbe'nin onuru ondandır.

Her yerde herkes biliyor, bir baş varsa onun yönü yukarıdır.

9 Onun güneşi ışıklardan o denli dalgalanmış ki,

Sürekli cümbüş ve gezegenler oradadır,

İzzet ve yüceliğin dünyadan değeri fazla olan yine bu dünyadır,

Göğü raf gibi mine gibidir.

Dostun gözlerinin ışığını düşmanın körlüğü olarak söyleme

O denli ışık orada vardır ki kör olanlar bile gözleri görür.

12 Sus düşman! Onun mucizesinden korkulmaz

Ben de dilsizim onun yanında, sadece onu överken konuşabiliyorum.

36b

Mumun alevi o cennette mumun gölgesi olur,

O bir lambadır ki güneş onun yüzünden görünmüyor,

Eğer bir mutsuz insan o Kâbe'ye giderse mutlu geri döner,

O cennette her bir sütun sizin malınızdır.

3 Onun sahnesi, her tür nimetten bol olan cennet sahnesidir,

Onun havuzu Kevser, ağaçları ve caddesi Tuğba'dır.

O cennetin yansıması, o denli bahçeyi aydınlatmış ki,

Lale yangısız oldu, nergisin gözü ayna oldu.

Tus'u Tur (Dağ adı) olarak söylemek mümkündür onun haremının ışığında,

Musa'dan iyidir, çünkü Musa'nın azizinin ışığıdır.

6 Onun türbesinden daha iyi bir ilaç bulmak mümkün değil

O cennetin toprağı can suyundan daha değerlidir.

Ramazan ayı geçti, damaklara müjde geldi,

Şafak, şarap gibi gözüktü göze, hilal de kadeh gibi,

Berber oturdular Salih ile talih,

Berber gelmemişler haremnden, haramla helal,

9 Avam olsun has olsun şarapla maşuk mevsimi olunca,

Tüm sarhoşlar ve berduşlar bayram yerine giderler,

Hutbede hatip unutulmuş şenlikten,

Ki güzel yüzlü kızların elindeki tarla kadeh tokuşuyorlar,

İmam sevinçten şükür secdesine gidiyor,

Bize şarap getir, selam söyle yine selam.

37a

Bayram elbisesi her insanın üzerine yakışır,

Fark etmez bey olsun, köle olsun,

Millet bayram şenliğinden dansa gelmişler oynuyorlar,

Şehirde çalan akşam timpanisinden coşan bir köylü gibi,

3

Bazen ihtiyaçtan, bazen sarhoşluktan, bazen de
ısrardan.

Sürü sürü aslan gövdeli ceylanlarla

Dalavereler ve gözü boyamalarımız var.

Badem gözler ile sihir yapar gibidir her birinin
bakışı,

6 Birçok şeker dudak gördük, iyi Allah'ın izniyle,

Ram, ram¹⁴ söyledik evcil papağan gibi.

Farsça ve Hintçe sözlerimi söyledim,

Hepsini hadis şeklinde ve kelam şifresinde,

Hint fakihî ve içtihatında doğru fıkıh,

Birisi “Keşan” fitratında, diğeri “ram” fitratında,

9 Birini söylemedin, söyle levhasından ayrı koyasın,

Yoksa bizim ortamımıza niçin geldin, ne işe
yararsın,

Şimdi cihangirin methine bayramlık getirdi,

Öyle olursa da uygun değil, bu sözle de uyumlu
olmaz,

Bu bahçede ehil olmamaktan bir dikenim,

Garibim ben, köylünün başında çiçek gibi.

37b

Bahardır *Nâdim!* Gülistandan gitme,

Gül dermek için eteğin yoksa öyle yap ki,

¹⁴ .Hindistan kültüründe bir aşık ismi, aynı anda evcil anlamındadır.

- Baharım yatakta, çiçeğim mezardadır,
- 3 Bana zahitlik halveti nasip oldu,
Ovalar, vadiler etek eteğe düğümlendiler,
Bende yaka düğmesini açma şevki bile yok,
Gözümün ağlayışından nergis bile gözünü
kaybetti,
Bazen kazancım oldu, bazen de gözüme sürme oldu,
Gözlerde suların dolaşmasını gördüğümde,
- 6 Başım değirmen gibi dönmeye başlar,
Birinin gazabından o denli günüm kara oldu ki,
..
Zaafımdan her rüzgâr bana kol kanat oldu,
Bir çocuk beni uçurtma yapmış,
- 9 Platon ve sühban (bir çeşit at) benim anlamım ve sözüm,
İnce davranmakta ve çevik konuşmada,
Bir çiçek dalına düşerse kırarsın,
Oruçlu olarak bir sürme götürür ona.
Keşmirli olan herkesten sıkıntı doğar,
Bundan fazla söylemem ki Keşmir'den çıkar ne
çıkarsa,

38a

Şimşek gibi yükseklerden geçer feleğin belası,
Olayların ne haddine ki Keşmir'e gelsinler,
Dağla çölün her yeri bahçe üstüne bahçe oldukça

Nereye gidersen, onun gül kokusu yol göstericisi olur.

3 Saba rüzgârı gibi güllükten güllüğe gezersin

Ne mutlu o garip ki kapı, kapıyla kapısına gelsin,
Sabah rüzgârı işveyle yanıma gelir,

O güzel gelişten yârin gelişi aklıma gelir.

Keşmir'den iyisi bir maşuk bulunamaz,

Onun otu dikenini işveli cilveli geldikçe,

6 Bu bahçe bundan artık nasıl bir iyilik yapsın,

Yârim gözümünden düştü, çiçek gözüme girdi.

Keşmir ile benim münasebetimden aşk bile çıldırmış,

Söyledi, heves peşinde olan! Şevkin elbet bitecek.

Araya Keşmir girdi ve söyledi, şart değil,

Bu yurda bu vatana gelen aziz misafir için,

9 Devamlı keyif sürmezse aşkının sürekliliği olmaz,

Her gün bir başka yârin misafirliğine gider.

Her yere gidersen, saba rüzgârı çınar ağacının dibidir.

Ağacın altındaki toprak her yerden daha güzel gelir sana.

Onun yaprağı Musâ'nın sakalı gibi gelir,

Dalı ise hurinin saçları gibi kucağa gelir.

12 Sefadan ateş yükselince, Tur'un yükselişi olur.

İçerik olarak Tur'dur, görünürde ise ağaç.

Ateşten ateşe hepsi keramet, hepsi nimet oldukça,
Karşı çıkarsa gölge, alev yükselir,
Ağaçtan çıkan ağaç gibi,
Ateş onun başında selvi gibi durur.

3 Hem camı hem yüreği geniş olan yârden bir haber geldi,

Lambayı mahmel¹⁵ bilirim, Hamse'yi onun
meclisi bilirim.

O melek fitratlı ruhun talibi mealinin kralıdır,

Onun suyundan çamurundan olan her kese
Mesiha diyorum.

Beyitlerinin mizahından ona söz banyosu yapıyorum.

İster onun yüce ismini saysam, ister ona gizli
büyü desem.

6 Eğer söylenilmeyecekler varsa, talip söylediye de söylemedi
farzet.

Zaten sözleri ne eksik ne de tam dedim, ne akıllı
ne de cahil sayarım.

Ne onun dolaşmasını devran, ne de sahilini deniz
görürüm.

Söyleyip söylemediğimi bilmiyorum, pişmanım *Nâdim!*

Aklı ona lââyık gördüm, vakarı ona değer saydım.

9 İnsana cahil demek artık yanlıştır, bu yanlış değil,

Küstahça konuştum, kim söylerse onu cahil
sayarım.

Ne gafil gafletabat'tır burası, ne pişman olmayan *Nadim'dir.*

¹⁵ Devenin üzerine konan oturacak.

Öylece onu bilgisiz sayarım, öylece onu yararsız bilirim.

Dili küt, esini ilham zayıf, o denli cahil ve kendini bilmez ki,

Görünürde eksik buldum onu, içerikte gafil saydım.

39a

Akıllı olsa da, cahil olsa da, dostlukta mükemmeldir öylesi,

Sonunda vefalıdır, bu yüzden mükemmel bilirim onu,

Nâdim! Vefayı hak eden sevilendir, talibi olan oyun oynayandır,

Ki her kimi muhabbette görüyorum, bizden sayıyorum.

3 Sokağına çağırsa, gözle başla gitmekten yeğdir,

Eğer bana doğru gelirse, onu içimde gönlümde çağırمامdan yeğdir.

O gün ki gülün yasında oturacak bahçe

Çimenin ağıt söyleyenlerinin arasında bülbül olacak,

Gülle lalenin mirasını bölüşmek istediklerinde

Rengi senin, bakışı senin ve yangısı benim olur.

6 Murdar bir dünyadır bu felek,

Yıldız nedir? Duvarda tükürük,

Tohum, başak üzerinde sanki şişlenmiş bir yürek,

Ağaçta olan her meyve sanki darağacında bir kafa,

Senin vuslatını görmek gülü seyretmektir.

Sana bakan her bakış çiçeğin yağmalanmasıdır.

- 9 Her kadeh diğer kadehten daha aın, daha geniş,
Senin elinde şarap, sanki iek denizinin
suyudur.

39b

Senin sözünün üstüne söz söyleyeni kim gördü kim duydu,
Her bir elin, bir sıra anahtar gibi her kapıyı açar,
Senin lutfunun çevrelerinde yorgun yreklilerin dolaşma sırası
geldi

Geri dn ki bizim hastalığımız çok uzadı.

- 3 Derdim balıktan, hznüm gökten gelmiştir,
Bak gr benim nasibim nereden gelmiştir.
Bizim yerimize varan her hüzün misafir olur.
Neden gelmişsin diye misafire söylenmez.
Onun vuslatında her an bana aydır, yıldır.
Zülfünün her teli benim kol kanadımdır.
- 6 Dünya bende kırıldı, nereye kaçayım.
Onun gözünün uzantısı benim peşimdedir.

III.c. YAZMA ESERİN İLK VE SON YAPRAK GÖRÜNTÜLERİ

Nâdim-i Geylânî Dîvânı, son yaprak.

SONUÇ

Bu çalışmada, XVII. yüzyılda Hint üslûbuyla şiirler kaleme alan Nâdim-i Geylânî'nin hayatı, eserleri ve Dîvân'ı araştırılmıştır. Dîvân'ı tümüyle tercüme edilen Nâdim-i Geylânî hakkında, tezkirelerde söylenmeyen Şiiliği ve dünyaya bakış tarzı ortaya çıkarılmıştır. Tümüyle Farsça şiirlerden oluşan ve talik hatla kaleme alınan Nâdim-i Geylânî Dîvânı bilgisayar ortamında yazılmış ve tercümesiyle birlikte yayımlanmaya hazır hale getirilmiştir. Nâdim-i Geylânî Dîvânı'nda ayet ve hadislerin Arapça metinlerine rastlanmamış, bu nedenle Ayet ve Hadis indeksi yapılmamıştır.

Çalışmanın diğer bir önemli sonucu ise Hint üslubunun anlaşılması zor beyitlerle süslenmiş olmasının kanıtlanmasıdır. Zira Nâdim-i Geylânî Dîvânı'nda bu tür beyitlere oldukça sık rastlanmaktadır.

Dîvân'da kaside ve rubâî gibi şiir türlerinden herhangi bir örneğe rastlanmamıştır. Buradan Nâdim-i Geylânî'nin tam bir rint olduğu ve ömrü boyunca hiçbir devlet adamını övmediği anlaşılmaktadır.

Yapılan çalışmanın özellikle Hint üslubu Fars Edebiyatı alanında çalışacak araştırmacılara yardımcı olması ümit edilmektedir.

KAYNAKLAR

- ATEŞİNCAN, Babek (1380). Danişnâme-i Edeb-i Farsî: Edeb-i Farsî der şibh-i Kâre ,
Nâşir Vizâret-i Ferheng ve İrşad-ı İslâmî, Tahran.
- ÇELEBİ, İlyas (1998). “Hz. Hızır”. DİA. XVII, TDV Yay. İstanbul.
- FAHRÜZZEMÂNÎ, Molla Abdünnebî Fahrüzzemânî-i Kazvînî, (1340).Tezkire-i
Meyhâne, Aga Bozorg et-Tahrânî, ez-Zerîa, IX/4, 6, Nevruz1340 hş./1921.
- GENÇ, Reşat (1981). “Şah Cihan” Türk Ansiklopedisi c. XXX Ankara: MEB
Basımevi, 186-187.
- KONUKÇU, Enver (1991). “Bâbürlüer”. DİA c. IV, İstanbul: TDV Yay., 404.
- KUPAMOY, Muhammed Kuratullah Kupamoy, (1387). Tezkire-i Netâyicu’l-Efkâr,
Mecmua-i Zehâir-i İslâmî, Kum.
- NASRÂBÂDÎ, Muhammed Tâhir Nasrâbâdî, (1378).Tezkire-i Nasrâbâdî Tezkiretü’ş-
Şuera.
- NİCHOLSON, R.A. (1979). “Bayazıd al-Bistâmi” MEB. İslam Ansiklopedisi, II, 398-
400
- OKUMUŞ, Sait, (2008) “Fars ve Türk Edebiyatlarında Hint Üslubuna Genel Bakış”,
Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, Yıl: VII, sayı: 27, Ankara, Güz, 2008,
100-150.
- ONAY, Ahmet Talat, (2013).“Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar”, Akçağ Yay.,
Ankara.
- ÖZCAN, Azmi (2010). “Şah Cihan”. DİA c. XXXVIII, İstanbul: TDV Yay. 252.
- PALA, İskender (1989). “Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü”. Akçağ Basımevi,
Ankara.
- SAMİ, Şemseddin, (1996), Kâmûsu’l-a’lâm, IV, 2836, Kaşgar Neşriyat, Ankara.
- SARHOŞ, Muhammed Efzâl Sarhoş, (1389 hş) Kelîmâtü’ş-Şuera, Tahran, 249.

ŞEMÎSÂ, Sîrûs (1374), Sebk-Şinâsî-i Şi'r, Tahran.

TAKÎYYUDDÎN, Muhammed Takiyyuddin Evhâdî Dâkîkî Belyâni, (1388)
Arafâtü'l-Âşîkîn ve Arasâtü'l-Arifîn, İntişârât-i Esâtîr, Tahran 1388 hş./2009.

TETEVÎ, Mihr Ali şîr Kâni-i Tetevî, (1952). Tashih-i Seyyid Hüsameddin Raşidi,
Tezkiretü'l-Makâlâtü's-Şu'ara, Karaçi.

TÜRKMEN, Fikret (2002). "Kerem ile Aslı". DİA c. xxv, Ankara: TDV Yay.

ZEBÎHULLAH, Safa, (1372), Târîh-i Edebiyyât der Îrân, 5/1, Tahran.